

BISERICA ORTODOXĂ

**REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI
ANUL XVII, NR. 2 IULIE - DECEMBRIE 2017**

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului

ANUL XIX, NR. 2
Iulie - Decembrie
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2017

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte
Preasfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Membrii
P.C. Pr. Lector Univ. Dr. Ionuț Vlădescu
P.C. Pr. Păunescu Eugen - Cătălin
Consilier Administrativ-Bisericesc
Stângă Alin - Vasilică
Redactor responsabil

Tehnoredactare - Mihai Penciu
Copyright 2018 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

Cuprins

PASTORALA LA NAȘTEREA DOMNULUI

† **GALACTION**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului 5

ARTICOLE ȘI STUDII

Sensuri ale iconografiei răsăritene

Prof. Univ. Acad. **Răzvan THEODORESCU** 13

Documente privind boierii teleormăneni și moșiile lor

Maria VERTAN 23

Constantin Noica între utopia realului și realul utopiei

Ana DOBRE 41

Milenarismul – reper doctrinar advent. Abordare misionară

Pr. Drd. **Claudiu MIROȘ** 47

Desacralizarea și descreștinarea omului contemporan. Cauze ale proliferării culturii autonome în postmodernitate

Drd. **Ciprian PANDEA** 65

Ateismul științific – pericol la adresa vieții și misiunii Bisericii

Pr. Drd. **Mirea VIRTEJANU** 83

Acrivia și Iconomia bisericească

Diac. **Cristian NEDELEA** 98

Sincretismul mișcării New-Age – pericol pentru misiunea Bisericii

Drd. **Teodor DIACONU** 131

VIAȚA BISERICEASCĂ

Agenda de lucru a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction

Secretar Eparhial Pr. **Vasile NEACȘU** 143

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Justiție și Religie

Pr. **Olimpiu Dogaru** 156

Profesorul de Religie și provocările lumii de astăzi

Prof. **Mariana TUNARU** 159

DIN VIAȚA EPARHIEI

Anul 2017 în Protoieria Roșiorii de Vede. Câteva repere semnificative

Preot **Emilian CÎRNARU** 162

POEZIE CREȘTINĂ

Abia trezită

Rodica CONSTANTINESCU 170

Bunul meu Iisus

Rodica CONSTANTINESCU 170

RECENZII

Stavros I. Baloyannis, *Psihologie pastorală, traducere din limba greacă de Emanuel Dumitru, Editura Doxologia, Iași, 2015, 288 pag.*

Pr. Paul - Marius Ciocan 172

RESTITUIRI

REGULAMENTUL pentru zugrăvirea bisericilor 175

Icoană și Liturghie

Pr. Dr. Ioan DURĂ 181

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI
ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PREACUCERNICILOR ȘI
PREACUVIOȘILOR PĂRINȚI
DIN ACEASTĂ SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU
PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE BUCURII
DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Cercetatu-ne-a pe noi de sus Mântuitorul nostru,
Răsăritul răsăriturilor, și cei din întuneric
și din umbră am aflat adevărul:
că din Fecioară S-a născut Domnul.”
(Luminânda - Canonul Nașteri)*

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Se cuvine, în această sfântă și de sus rânduită zi, să aducem prinos de mulțumire Preabunului Dumnezeu că, „pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire” a trimis pe Fiul Său cel veșnic, Care, golindu-Se de slava Sa dumnezeiască, S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a

făcut om. „*Strălucire a slavei și chipul ființei lui Dumnezeu*”¹, El a coborât din ceruri, din sânurile Tatălui ceresc, ca să ne urce pe noi, cu Sine Însuși, în pridvorul Dumnezeirii spre a intra, prin El, în comuniune cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Întruparea Fiului lui Dumnezeu ne-a adus nouă răscumpărarea din osânda păcatului neascultării celor dintâi oameni și ne-a dat puțința „*să dobândim înfierea*”² și să ne facem „*părtași dumnezeieștii firi*”³, învrednicindu-ne să devenim „*fii și moștenitori ai lui Dumnezeu prin Iisus Hristos*.”⁴ Credem și mărturisim cu toată ființa noastră că El este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru: „*Am aflat adevărul, că din Fecioară S-a născut Domnul!*”. Prin Sfânta Întrupare răsărit-a peste noi „*lumina cunoștinței*”, aflat-am adevărul despre cine suntem, de unde venim și mai ales care este rostul nostru pe acest pământ. Înainte de Nașterea Domnului, omenirea și-a pus aceste întrebări de veacuri, dar, deși mulți filosofi și profeți au încercat să dea răspunsuri în multe vremuri, ele au rămas cufundate în îndoială, în întuneric, în incertitudine. Vechiul Testament cuprinde multe astfel de răspunsuri, însă ele au rămas umbrite de taină, cu promisiunea că se vor lumina la plinirea vremii. Înainte de venirea Fiului lui Dumnezeu în lume, aceasta era învrăjbită și dezorientată: învrăjbită în sufletul său, dezorientată în calea sa, dar întotdeauna înfometată și însetată după dreptate și adevăr.

Însă, acum, se naște în Betleem Cel care va da răspuns la toate întrebările, căci Hristos Dumnezeu-Întrupat e lumină. Unde este El noaptea îndoielii și a păcatului se risipește, iar iubirea și pacea se statornicesc în suflete. El este Cel care ne descoperă valoarea neprețuită a omului în fața lui Dumnezeu, El este Cel care știe și ne descoperă adevărul despre viață și despre moarte, despre calea de urmat, ca Cel ce „*este Calea, Adevărul și Viața*.”⁵

Viața fiecăruia dintre noi este alcătuită din clipe. Însă există anumite clipe importante, hotărâtoare, adevărate momente de cotitură, în care viața noastră se schimbă într-o anumită direcție. Pe acestea le putem numi întâlniri. O astfel de întâlnire este chiar Sfânta Sărbătoare de astăzi. În evenimentul Nașterii, Dumnezeu se descoperă omului, iar omul Îl descoperă pe Dumnezeu; Dumnezeu și omul se întâlnesc față în față. Și cât de mântuitoare este această întâlnire! Ca de altfel toate întâlnirile cu Domnul istorisite de

1. Evrei I, 3;

2. Galateni IV, 5;

3. II Petru I, 4;

4. Galateni IV, 7;

5. Ioan XIV, 6;

Sfânta Scriptură. În urma întâlnirilor cu Domnul, orbii își recapătă vederea, neputincioșii își dobândesc puterea, ologii încep să meargă, păcătoșii se pocăiesc, iar morții înviază. Hristos se întâlnește cu apostolii când îi cheamă la apostolat: cu Zaheu vameșul, cu Luca și Cleopa după Înviere, cu Pavel pe drumul spre Damasc. Fiecare întâlnire e revelatoare, marchează, transformă, este totală. Cei care se întâlnesc cu Hristos nu-și mai pot continua viața lor de dinainte, ci „*lasă toate ale lor*” și „*intră întru cele ale Domnului*”, încep o nouă viață, după cum mărturisește Sfântul Apostol Petru: „*Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție.*”⁶

În minunea Sfintei Întrupări, fiecare dintre noi ne întâlnim cu Hristos Domnul și, odată cu Nașterea Sa, El intră în viața noastră și ne cere în chip tainic și real să-L primim în sufletele și în viața noastră. Însă, pentru a ne întâlni cu El cu adevărat și pentru a-L putea primi în inimile noastre, trebuie să ne întâlnim mai întâi cu noi înșine și cu aproapele nostru. Cu noi înșine, pentru că trebuie „*să lăsăm toate ale noastre*”, cele vechi, și să începem o viață nouă cu Hristos și în Hristos; și cu aproapele nostru, pentru că iubirea față de aproapele este tocmai începutul acestei vieți.

Nașterea Domnului a adus lumii Evanghelia și porunca iubirii față de Dumnezeu și față de oameni. Ea ne arată că omenirea întreagă este o mare familie. De aceea și iubirea noastră trebuie să se reverse ca o rouă cerească asupra tuturor oamenilor, de orice neam și de orice credință ar fi ei, pentru că toți sunt împodobiți cu chipul lui Dumnezeu. „*Poruncă nouă dau vouă*”, zice Mântuitorul, „*să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții.*”⁷

Iubirea înseamnă dăruire, ieșire întru întâmpinarea semenilor noștri, cu bunăvoință și jertfire pentru celălalt. Ea este legătura de unire dintre membrii Bisericii, liantul prin care ei alcătuiesc un singur trup: Biserica lui Dumnezeu cea aleasă, Trupul cel tainic al lui Hristos.

Pentru a ne arăta cât este de necesară această legătură a dragostei între membrii Bisericii, Sfântul Apostol Pavel aseamănă Biserica cu trupul omenesc: capul, ochii, mâinile, picioarele și celelalte mădulare, care stau în cea mai strânsă unire, se completează unele cu altele și se sprijină; asemenea sunt și credincioșii pentru Sfânta Biserică: „*voi sunteți trupul lui Hristos și*

6. Marcu X, 28;

7. Ioan XIII, 34-35;

mădulare fiecare în parte”⁸, zice Apostolul. „*Ci precum într-un singur trup avem multe mădulare și mădularele nu au toate aceeași lucrare, așa și noi, cei mulți, un trup suntem în Hristos și fiecare suntem mădulare unii altora.*”⁹

Și după cum în trupul nostru nici un mădular nu poate trăi prin el însuși, ci fiecare are nevoie de sprijinul celorlalte, tot astfel și în Biserică, orice om are nevoie de comuniunea și sprijinul celorlalți oameni: „*nu poate ochiul să zică mâinii: n-am trebuință de tine; sau, iarăși capul să zică picioarelor: n-am trebuință de voi... Dar Dumnezeu a întocmit astfel trupul... Ca să nu fie dezbinare în trup, ci mădularele să se îngrijească deopotrivă unele de altele. Și dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună; și dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună.*”¹⁰

Zugrăvită astfel, icoana aceasta a Bisericii, prin asemănarea ei cu trupul omenesc, se poate extinde la întreaga umanitate: căci Dumnezeu „*a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc*”.¹¹ De aceea, fericirea noastră depinde întotdeauna de fericirea celui de lângă noi. Tot astfel, mântuirea noastră depinde întotdeauna de relația dintre noi și semenii noștri, de cât bine le-am făcut, de câtă dragoste le-am arătat. Nimeni nu se poate mântui de unul singur, ci numai în comuniune cu ceilalți oameni.

Prin Nașterea Mântuitorului Hristos ni se descoperă astfel valoarea și demnitatea ființei umane, chemarea ei înaltă, dar și calea pe care o avem de urmat pentru a ajunge la această chemare. De aceea nu vom mai putea spune precum David în vechime „*Arată-mi calea pe care voi merge*”¹², nici nu vom putea cere asemenea lui Moise „*Arată-mi slava Ta*”¹³, căci prin Sfânta Minune pe care noi o prăznuim astăzi Adevărul l-am aflat, „*Calea*” ni s-a descoperit: „*Eu sunt Calea*”¹⁴; slava ni s-a arătat, după cum mărturisește Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan „*Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia - Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.*”¹⁵ Astfel, prin faptele pe care le săvârșim, prin viața noastră, noi toți putem spune și mărturisi că „*Am văzut slava Lui! Slava lui Dumnezeu Întrupat în mijlocul acestei lumi!*”

8. I Corinteni XII, 27;

9. Romani XII, 4-5;

10. I Corinteni XII, 21, 24-26;

11. Fapte XVII, 26;

12. Psalmi CXLII, 8;

13. Ieșire XXXIII, 18;

14. Ioan XIV, 6;

15. Ioan I, 14;

Dreptmăritori creștini,

Privind cu smerenie spre acest mare eveniment petrecut în istoria neamului omenesc și a mântuirii noastre, precum Sfântul Apostol Pavel mărturisim minunea și zicem: „Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri.”¹⁶ Pruncul Acesta, pe Care păstorii L-au găsit în iesle, este Acela despre Care proorocul a zis: „Prunc s-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie.”¹⁷ „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”¹⁸ căci „în El trăim și ne mișcăm și suntem.”¹⁹

Părtași ai adevărului dumnezeiesc și pătruși de „lumina cunoștinței” învățăturii Mântuitorului Hristos, Sfinții Părinți ai Bisericii noastre au arătat poporului dreptmăritor din vremea lor, dar și nouă, importanța covârșitoare a Înomenirii Fiului lui Dumnezeu, teologhisind, spre încredințarea tuturor, această mare Minune. Să auzim dar cuvintele Sfântului Leon cel Mare care zice: „Să recunoască, deci, credința sobornicească slava sa în smerenia Domnului, și Biserica, cea care este trupul lui Hristos, să se bucure de tainele mântuirii Sale. Căci dacă n-ar deveni trup Cuvântul lui Dumnezeu și nu s-ar sălășlui întru noi, dacă Însuși Ziditorul nu S-ar coborî la părtășie cu zidirea și n-ar chema omenirea la un nou început, moartea ar stăpâni de la Adam până la sfârșit.”²⁰

Deci, fără ca Dumnezeu Cuvântul să Se întrupeze și să Se facă părtaș firii noastre omenești, omul ar fi fost inevitabil sortit pieirii. Faptul că în firea umană a lui Hristos a locuit trupește toată „plinătatea dumnezeirii”²¹, El fiind Dumnezeu adevărat și Om adevărat, este lămurit de Sfântul Efrem Sirul care grăiește: „Hristos, fiind Cuvântul lui Dumnezeu, din Maria S-a făcut om. Nu a avut o parte din fire, fiindcă ar fi fost o altă făptură. Îndoita fire o are desăvârșită, ca să nu piardă pe cele două. Nici firea Dumnezeiască nu S-a arătat singură pe pământ; nici cealaltă, adică cea omenească, nu s-a suit

16. I Timotei III, 16;

17. Isaia IX, 5;

18. Ioan I, 3;

19. Fapte XVII, 28;

20. Sfântul Leon cel Mare, *Predici la Nașterea și Arătarea Domnului și la Perioada Penticostarului*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2016, p. 54;

21. Coloseni II, 9;

singură în cer. Din cel desăvârșit, desăvârșit, și din om, om; din Dumnezeu, Dumnezeu, și din Fecioară, Hristos. Nu s-a împărțit trupul în Dumnezeire, nici firea omenească n-a îngreuiat firea Dumnezeiască. Nu s-a biruit cu amestecarea luării, ca să piardă pe ceea ce o avea, și ceea ce nu o are să se facă. Desăvârșit are pe ceea ce era și desăvârșit are pe ceea ce a luat-o. Că nu s-a unit trup cu trup, ci omul s-a unit cu Dumnezeirea.”²² Această învățătură o întâlnim în toată literatura patristică. Iisus Hristos este Dumnezeu-Om, cu două firi, dumnezeiască și omenească, unite într-o singură persoană, persoana lui Dumnezeu-Cuvântul. Astfel El este cu adevărat Mântuitorul nostru și opera Sa de mântuire are putere absolută cuprinzând, în mod obiectiv, întreaga omenire.

Arătând că această cale, a pogorării lui Dumnezeu la om, era cea mai potrivită pentru mântuirea noastră și arătând smerenia fără de seamăn a Domnului Hristos, tot Sfântul Leon cel Mare ne învață: „Dar ce era mai potrivit pentru tămăduirea celor bolnavi, pentru luminarea celor orbi, pentru învierea celor morți decât ca rănilor pricinuite de mândrie să fie vindecate prin leacurile smereniei? Adam, prin nesocotirea poruncilor lui Dumnezeu, a adus osânda pentru păcat; Iisus, „născut sub lege”, a întors libertatea dreptății. Acela urmând diavolului până la neascultare [față de Dumnezeu], a meritat ca toți să moară întru el. Acesta „ascultând de Tatăl până la Cruce”, a făcut ca toți să fie înviați întru El. Acela poftind cinstea îngerească, a pierdut vrednicia firii sale. Acesta, primind condiția slăbiciunii noastre, i-a ridicat la cele cerești pe cei pentru care El S-a pogorât la cele mai de jos.”²³

Hristos Dumnezeu, Cel pentru noi Întrupat, ne-a deschis calea spre a ne ridica la cele cerești. Însă depinde numai de noi dacă vom avea „haină de nuntă” și ne vom ridica la vrednicia de a ne și împărtăși de această bucurie. Fiul lui Dumnezeu „S-a golit pe Sine Însuși” de slava Sa dumnezeiască spre a Se împărtăși de lutul nostru, iar noi la rândul nostru avem chemarea să urmăm pildei Sale spre a ne împărtăși de slava Lui. Acest lucru ne cheamă la o conformitate, la o urmare a lucrărilor harului lui Hristos, la faptele credinței, spre a ajunge la asemănarea cu El.

De acest adevăr ne încredințează un alt Sfânt Părinte, Sfântul Simeon, noul teolog al „luminii neînserate”, spunând: „Păzitorii Împărăției cerurilor, dacă nu vor vedea să aibă creștinul asemănare cu Hristos ca fiul cu tatăl, nu pot să deschidă și să-i dea drumul. Căci, precum toți cei asemenea

22. Sfântul Efrem Sirul, *Cuvinte și învățături*, tomul II, ed. a II-a, Editura Bunavestire, Bacău, 2008, p. 335;

23. Sfântul Leon cel Mare, *op. cit.*, pp. 55-56;

au rămas afară prin căderea unuia, a lui Adam, părintele tuturor, tot astfel și creștinii asemănători prin dreptate cu Părintele lor cel Unul, Hristos, intră în Împărăția cerurilor. Iar asemănarea cu Hristos este adevărul, blândețea, dreptatea, cu care sunt împreună și smerenia și iubirea de oameni.”²⁴

Iubiți fii sufletești,

Am înțeles cu toții cu câtă smerenie, încununată de iubire nesecată, Dumnezeu Se face om ca pe om părtăș să-l facă firii Sale dumnezeiești și locuitor al raiului să îl arate. Se cuvine acum ca fiecare dintre noi să ne întrebăm într-un glas cu Psalmistul „Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie?”²⁵. Cu inimi curate să împlinim glasul lui Dumnezeu Tatăl care ne-a poruncit: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați.”²⁶ Ascultători ai lui Hristos, Cel pentru noi Întrupat, vom fi dacă ne vom face următori ai vieții Sale pământești, ai Evangheliei iubirii față de Dumnezeu și față de semenii, pe care El ne-a adus-o. Să ne împodobim dar cu podobașele roadelor Sfântului Duh: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândețea, înfrânarea. Numai în acest fel vom putea descoperi adevăratul sens al vieții noastre, care îi apropie și îi unește pe oameni, recunoscând adevărata valoare pe care ne-a dat-o Dumnezeu prin chemarea la viață.

Avem datoria sfântă de a nu rămâne indiferenți la derapajele societății de azi, la actele de violență, la degradarea familiei, la starea profund tristă în care se află o parte din tineretul căzut pradă pierzaniei sufletești și trupești.

Să înțelegem că Nașterea Domnului este sărbătoarea familiei, a părinților și a copiilor. Familia stă la temelia vieții umane și este cel dintâi așezământ social care a dus la dăinuirea neîntreruptă a neamului omenesc. Familia sănătoasă și morală a fost întemeiată de Dumnezeu încă de la începutul lumii, atunci când a creat bărbatul și femeia ca soț și soție și i-a binecuvântat și le-a zis: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți.”²⁷ De aceea, se cuvine să ne implicăm activ în toate acțiunile care susțin bunul mers al acestei rânduieli a lui Dumnezeu, să ne iubim copiii, să-i creștem

24. Sfântul Simeon Noul Teolog, 24 de cuvinte despre viața duhovnicească, Editura Doxologia, Iași, 2014, p. 146;

25. Psalmi CXV, 3;

26. Marcu IX, 7;

27. Facere I, 28.

sănătoși și credincioși, să le oferim educația de care au atâta nevoie, cu deprinderea de a-și iubi țara și neamul, de a rosti cu bucurie numele lui Dumnezeu.

Nașterea Domnului, începutul mântuirii noastre, este pentru creștini timpul lucrării, al fecioarelor înțelepte, al candelelor aprinse, al cerurilor deschise, este timpul curățirii sufletelor: „*Lucrați cât este ziua, căci vine noaptea când nu veți mai putea lucra*”. Să punem început bun vieții noastre, sădind în inimă aceste învățături și îndemnuri, cu nădejdea că, udate de ploaia credinței și de harul Duhului Sfânt, le vom concretiza în fapte.

Vă îmbrățișăm părințește pe toți, preoți și credincioși, și vă dorim să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și ale Bobotezei cu pace și sănătate deplină, iar Anul Nou 2018 să vă fie luminat și de alese bucurii încununat, cu mult spor întru toate cele de folos!

La mulți ani!

**Al vostru, către Domnul,
pururea rugător spre tot binele,**

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

ARTICOLE ȘI STUDII

SENSURI ALE ICONOGRAFIEI RĂSĂRITENE

Conferință (17 octombrie 2017)¹

Prof. Univ. Acad. **Răzvan Theodorescu**
(Vicepreședintele Academiei Române)

Il. 1.

Am avut câteva experiențe pe care le împărtășeam întotdeauna unui om care mi-a fost foarte drag și care m-a onorat întotdeauna cu atenția sa, vrednicul de pomenire Patriarhul Teoctist. Și îi spuneam Preafericirii Sale observațiile mele privind monumentele, privind activitatea care se ducea în acele momente. Eram undeva, în țară și oarecum trebuia să arbitrez între echipa de pictori pe care îi cunoșteam bine, erau de la mine, de la

Universitate, de la Facultatea de Artă și preoții parohi și ierarhul locului. Erau niște scene care se cereau să fie puse și altele care se cereau să fie scoase. Se cerea de pildă ca, sfinții români să fie pictați în naos, ceea ce era absolut de neconceput. Patriotismul e patriotism, dar teologia e teologie și regulile liturgice sunt reguli liturgice. În altă parte preotul paroh era revoltat că, pictorii, pictau de

Il. 2.

1. Prezentată preoților din Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

două ori aceeași scenă. Era vorba de viziunea Sfântului Petru din Alexandria. Era în proscomidie, nu trebuie să mai fie la pronaos la Conciliul de la Niceea, mi se spunea. Avem la proscomidie. Nu și-au dat seama că era o carență în pregătirea teologică. I-am spus și evident, ierarhul a aprobat. La proscomidie scena are un sens anume, este legat de împărtășanie, un sens euharistic, acolo se pregătește împărtășania și e trimiterea la ce a refuzat Sfântul Petru să facă pentru Arie, iar dincolo are un sens pur istoric, este o scenă adjuvantă, Conciliu de la Niceea care a condamnat arianismul.

Este o deosebire între iconografia occidentală și iconografia orientală, între atitudinea teologilor din apus și aceea a teologilor din răsărit față de împodobirea locașului. Pentru că locașul, este ctitorit, *ktisis în grecește* și este împodobit la supravegherea ctitorului și a teologilor, *kosmesis în elină*.

Biserica nu poate să fie și, nu a fost niciodată, nici în lumea apuseană, nici în lumea răsăriteană, decorată după placul artiștilor. Și, acest lucru, l-au spus Conciliile, Conciliu din 787 și apoi Conciliu din 843, care vorbesc despre obligația teologilor, preoților de a supraveghea împodobirea bisericii. De ce? Pentru că biserica este o cosmogeneză, este *imago mundi*, este locul unde se reiterează zi și noapte o dramă sacră care se numește Liturghia. Liturghia este drama sacră, așa cum existau liturghiile păgâne, cu panateneele pe zidurile templelor de pildă. A venit Liturghia creștină, adică drama sacră creștină, a luat locul dramei sacre politeiste și a creat o regulă pe care marii teologi Nicolae Cabasila sau Simeon al Tesalonicului au rânduit-o foarte limpede și care este știută de secole în Ortodoxie.

Biserica, spunea patriarhul Ghermanos al Bizanțului în secolul VIII, este cerul pământesc în care Dumnezeu ceresc *sălășluiește și umblă*. E foarte important acest *sălășluiește și umblă* pentru că în funcție de această viziune a prezenței divinității în locașul sacru, în diverse puncte ale locașului sacru, se rânduiește Liturghia, pentru că una este încărcătura altarului, alta este încărcătura naosului, a pronaosului, din punct de vedere sacral. De aceste lucruri trebuie să se țină seamă de la început. Vă trimit la pasajul din Ioan X,9, cu cuvintele Mântuitorului: „*Eu sunt ușa și cine intră prin Mine se va mântui*”. Credinciosul care a trecut de portalul occidental, romanic sau gotic, care a trecut de intrarea somptuoasă cu mozaic a Catedralei Sfânta Sofia, ca să iau unele din exemplele cele mai ilustre, a intrat în spațiul în care se joacă o dramă în care preotul este actant; și, apropo de asta, îmi amintesc de o discuție pe care am avut-o cu câțiva Mitropoliți și cu Patriarhul Teoctist, privind rolul preotului ca actant în Liturghie. Era vorba de raportul care se stabilește în timpul slujbei între ierarhul care poartă **epimanikia**

II. 3.

cu reprezentarea arhanghelului Gavriil și a Fecioarei, care iese pe ușile împărătești care au reprezentarea Arhanghelului și a Fecioarei, care binecuvântează făcând apropierea mâneculelor privind spre Adormirea Maicii Domnului, întotdeauna spre Adormirea Maicii Domnului. Atenție, Adormirea Maicii Domnului vine dintr-o apocrifă, Adormirea Maicii Domnului nu apare în Evangheliile canonice, a apărut prin cuvântul Sfântului Ioan Teologul pentru că a fost nevoie în secolul III-IV pentru masa de credincioși să explici ce s-a întâmplat cu Fecioara, cu momentul în care ea numai apare în Evanghelie, după momentul Înălțării. Și atunci, a trebuit să se dea o explicație. Explicația a fost una literară ce aparține secolului II, după unii secolului III, clasic (practic) ar

II. 4

II. 5.

apartține secolului XI atunci apare pentru prima oară reprezentarea, întotdeauna pe peretele apusean al naosului. Întotdeauna în locul în care ierarhul care reprezintă într-un moment al slujbei, Bunavestire prin epimanikia și prin trecerea prin ușile împărătești, uși împărătești care un sens al lor, care se leagă de Împăratul Slavei, întruchipează Bunavestirea, privind spre Adormirea Maicii Domnului, care este o reluare a personajelor în spațiul naosului, spațiul istoric al lui Hristos și al Fecioarei. El vine din altar, din spațiul mistic, din nevăzut, trece în văzutul naosului, în văzutul istoric, în văzutul hristologic. În Facultățile de Teologie multă vreme nu s-a vorbit despre aceste raporturi care există între artă și arhitectură și Liturghie. Un om de care am fost legat și care m-a onorat mai mult decât meritam, Părintele Stăniloaie, vorbind la un moment dat la doctoratul răposatului Nestor Vornicescu, am spus despre aceste lucruri și mi s-a replicat: Ei, domnule Theodorescu! În '70 așa era școala. N-ar trebui să mai fie reformată! Din acest punct de vedere sunt absolut de acord că așa trebuia să se întâmple.

Altarul este un spațiu de mistică, unde se petrece opera euharistică. Dar mai are o funcție: la începutul creștinismului, în altar, s-a gândit care este concordanța Vechiului Testament cu Noul Testament. Primele reprezentări ale Mântuitorului sunt reprezentări de secol III, din Dura Europos, cercetate de Michael Rostovțev și de cei care au făcut cercetările în prima Casă de Rugăciuni Creștină. Dar, prima

Il. 6

reprezentare clară este în jurul secolului IV, imediat după Edictul de la Milan, în Santa Costanza. Mântuitorul și alături de El, Moise.

În secolele IV și V, prezența lui Moise era extrem de importantă în Biserică, Moise era Legea cea Veche, Moise era cel care primise legile, pe înălțimile din Sinai, înălțimile joacă un rol foarte important în toate religiile, de la japonezi până la kogaionul (munte sacru al dacilor) dacic. Moise este acolo ca mărturie a Legii Vechi alături de Iisus Hristos care, transfigurat pe Tabor, într-un fel face legătura Noului Testament cu Vechiul Testament. La Santa Maria Maggiore, în basilicile romane de secol IV și V, va fi această prezență în altar a lui Moise, un Moise la Santa Maria Maggiore în luptă cu amaleciții care stă într-o poziție cel puțin ciudată, cu brațele deschise și trupul lui formează o cruce, un fel de Moise creștinat tot acolo, tot în altar, tot la începuturile artei creștine. Lângă împărtășania apostolilor care este fundamentală în orișice altar, Cortul Mărturie care este o concordie între Vechiul Testament și Noul Testament.

Cortul Mărturie este atât de important încât, în Noul Testament, în Epistola Sfântului Apostol Pavel către evrei, se descrie pe larg acel simbol al lumii evreiești. În ultima vreme cercetările de artă bisericească răsăriteană și apuseană pun accent pe acest raport multă vreme neglijat din diverse motive, al artei evreiești cu arta creștină. Ea a început să fie studiată din momentul când tot la Dura Europos s-a descoperit Casa de Rugăciune, nu putem spune Biserică, având cuva baptismală în care sunt pictați Adam, Eva și Bunul Păstor ducând în spate Mielul și care este evident că este reprezentarea lui Iisus Hristos, alături o Sinagogă cu picturi care a spulberat toată acea idee că evreii nu aveau pictură. Era o tematică în care viața lui Moise este tot timpul prezentă, o tematică ce a fost preluată imediat de creștini, un moment extrem de interesant și de puțin cercetat.

Ajungem la naos. Naosul, de la grecescul *naios*, este locul sălășluirii lui Dumnezeu. Naosul de la început a pus teologilor o problemă fundamentală. Este spațiul istoric al Mântuitorului și se va adăuga și al Fecioarei, în măsura în care va apărea scena Adormirii. Înainte de toate este ciclul hristologic. Ciclul este stabilit prin secolul V, după unii în secolul IV. Avem în secolul IV în Muzeul Vaticanului niște țesături care sunt datate bine și care au Botezul, Schimbarea la față și Bunavestire brodate, țesute. Probabil, imediat după Constantin cel Mare și la începutul secolului V, primele basilici creștine erau împodobite cu aceste elemente portabile, mobile, care erau broderiile. Dar care foarte curând, cel puțin înainte de iconoclastia din secolul VIII, trebuiau să fie schimbate în picturi și mozaicuri și care s-a hotărât de către

II. 7.

teologi, mai ales de către teologii la care m-am referit, la teologii din 787, ele trebuiau să formeze așa numitul *dodekaorton* în limba greacă, cele 12

II. 8.

scene fundamentale ale vieții lui Iisus, de la Bunavestire până la Înviere. Învierea a fost gândită de la început drept coborârea lui Hristos la iad; asta este gândirea extraordinară a Ortodoxiei care este o gândire platonică, spre deosebire de gândirea aristotelică a lumii catolice (momentul Învierii este *Coborârea la iad* și nu este urcarea la cer; este eliberarea protopărinților și nu altceva). Ei bine, din punctul acesta de vedere, gândirea teologică pentru naos, nu vă înșir care sunt scenele, cu marile momente teofanice, obligatoriu dacă biserica e mai mică, dacă naosul e mai

mic, nu intră 12 scene, intră 8 scene: obligatoriu teofaniile, obligatoriu Botezul, obligatoriu Schimbarea la față, Răstignirea. Vă fac observația, pe care au făcut-o mai mulți istorici de artă în acord cu teologii, că la început, cel puțin în secolele VI – VII, în Botez, personajul important, o să vă mirați, din punct de vedere vizual, nu era Mântuitorul, personajul important era Ioan Botezătorul. A fost o vreme la începuturile artei ortodoxe în care el conta imens, pentru că era singurul personaj din icoana *Deisis* care făcea legătura Vechiului Testament cu Noul Testament, era ultimul profet al pustiei și primul martor al Întrupării și de aceea importanța lui este foarte mare.

Deisis-ul este obligatoriu dintotdeauna să fie acolo unde e absidă, iar dacă nu e absidă, în zona aceea, zona imediat învecinată din naos cu altarul. De ce? Pentru că este marea rugăciune de intercesiune pentru că s-a constatat de filologi că acest cuvânt, *Deisis*, apare de 16 ori în Noul Testament, este o trimitere tot timpul la rugăciunea aceasta de intercesiune în care sunt 2 personaje care istoric nu știu să se fi întâlnit vreodată, Fecioara Maria cu Ioan Botezătorul. E o întreagă discuție asupra acestei chestiuni. Normal, ei nu se puteau întâlni. Dar, acolo deja în spațiul istoric al naosului ca o prelungire a simbolicii mistice a altarului, ei se găsesc în vecinătatea imediată a sfinților militari care sunt personaje istorice, care sunt martiri din epoca lui Galeriu sau Dioclețian.

Cercetările din ultima vreme au nuanțat foarte mult problemele legate de Răstignire. Știți probabil acea teorie a unor juriști conform căreia buretele îmbibat cu oțet care s-a dat Mântuitorului nu a fost obiect de chin, ci face parte din sistemul execuțiilor romane care grăbește criza cardiacă. Sunt lucruri care desigur, teologii le-au primit cu foarte multă rezervă, medicii și juriștii au mers pe această linie, a faptului că Mântuitorul a fost crucificat, conform legilor romane pentru că era un adversar al sistemului roman, El n-a fost lapidat după sistemul evreiesc, El care nu era cetățean roman a

Il. 9.

murit ca un condamnat politic, ca un roman.

Există multe alte lucruri care pot să fie discutate în legătură cu naosul, dar mă opresc aici. Închei cu a treia încăpere care este nartexul, pronaosul. Folosesc însă cuvântul nartex pentru că el este cuvântul care indică sensul acestui loc. Nartexul desemnează în limba greacă o plantă umbeliferă care era incombustibilă și în care conform tradiției păgâne, Jupiter își ținea fulgerul; în latinește ferula. De aceea, în catedralele catolice, în Sibiu de pildă ai ferula cu toate mormintele.

ferula) ne amintește de vechiul vestibul. Vestibulul este locul unde

zeița Vesta își

legătura aceasta permanentă cu creștine. În acest spațiu avem caracter în primul rând funerar. În naos, pe pământul lui Iisus, Iisus, o singură ceremonie Căsătoria este momentul în devine, cu cununile pe care Năsălia sau cristelnița nu se

Il. 10.

acum că, ceea ce din secolul XIX este o practică generală, constituie o eroare. Țin minte când eram senator în Moldova că la un moment dat un preot m-a rugat să-i botez nepotul. Era iarnă, într-o biserică de lemn, a dus cristelnița în pronaos și i-am spus: „Părinte, de ce faceți asta?” „Păi, așa știm noi că aicea se face botezul din tradiție”. Din secolul XIX încoace, noi facem ceea ce facem. Dar, spațiul baptismal și spațiul funerar este spațiul nartexului, nu este spațiul naosului niciodată.

Nu se poate face nimic în afara practicii liturgice, nu se poate inova în materie de *ktisis* și *kosmesis*, ca să folosesc termenii bizantini. Totul este supravegheat de Biserică, de teologie, aici modernizări nu se pot face. Sigur, poți să ai niște expresii noi artistice; cum este pictura celui mai important zugrav pictor contemporan al ortodoxiei care este Grigore Popescu Muscel. Formulele sale pot să fie inovatoare, dar niciodată nu o să-și permită el, sau alții ai domnia lui, să schimbe regulile care sunt stabilite de la

începuturile artei bizantine, de la începuturile artei creștine. De aceea, mă bucur că Patriarhia a decis să onoreze acest capitol al iconarilor, al pictorilor, al mozaiciștilor.

Preasfințite Părinte Episcop, am încercat să spun ce gândesc ca profesor laic. Viziunea mea este viziunea cercetătorului artei din perspectivă laică, atât cât ne pricepem noi cei ce nu suntem clerici.

Lista ilustrațiilor:

1. Preafericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române 1986 – 2007.
2. *Conciliul de la Niceea* (în prezent, Iznâc, Turcia), 325, scenă din pridvorul Mănăstirii Hurezu.
3. *Mânecuțe*, 1/2 sec. XIX, Muzeul Mănăstirii Văratice, j. Neamț.
4. *Uși împărătești*, 1/4 sec. XVIII, Biserica Sf. Nicolae, s. Brătășani, c. Trivale-Moșneni, j. Teleorman.
5. *Buna Vestire*, xilografură, în *Ceaslovul Mic*, 1779, Mitropolia Bucureștilor, p. 445, semnată *Gligorie Monah*, provenit de la Biserica Sf. Nicolae Ostrov, j. Constanța, în prezent, în Muzeul Mănăstirii Derwent.
6. Proorocul *Moise*, în icoana de hram *Schimbarea la Față*, 1842, zugrav: Dimitrios Maliathis, Biserica *Schimbarea la Față*, oraș Tulcea, j. Tulcea.
7. *Adormirea Maicii Domnului*; segment de frescă extrasă din Biserica Episcopală Curtea de Argeș, în prezent, la Muzeul Mănăstirii Curtea de Argeș, 1526, zugrav: Dobromir din Târgoviște.
8. *Învierea – Coborârea la Iad*, icoană, 1593 – 1606 (?), Muzeul Mănăstirii Bistrița, j. Neamț.
9. *Deisis*, icoană, 1803, autor: *Ioan Zugravul*, Biserica Ozun, j. Covasna.
10. *Răstignirea*, Crucea iconostasului mare, zugrav: *Egumenul Daniil*, 1779 – 1780, Muzeul Mănăstirii Pângărați, j. Neamț.

DOCUMENTE PRIVIND BOIERII TELEORMĂNENI ȘI MOȘIILE LOR

Maria Vertan

Fondurile arhivistice create de instituțiile de stat și păstrate la Arhivele Naționale conțin cele mai multe și mai demne de încredere informații despre diversele aspecte ale vieții societății. Din păcate, evenimente aspre din istorie, dar și ignoranța oamenilor în ceea ce privește valoarea arhivelor și nevoia protejării lor au avut ca efect distrugerea multor astfel de documente. Pentru primul deceniu de la adoptarea Regulamentului Organic în Țara Românească această categorie de documente s-a păstrat însă în cea mai mare, fiind în prezent administrate de Arhivele Istorice Centrale București sau de birourile sau serviciile județene ale Arhivelor Naționale. Un impediment major în consultarea lor este însă faptul că sunt scrise cu caractere chirilice.

Documente cu valoare istorică deosebită sunt catagrafiele din anii 1831 și 1838, păstrate la Arhivele Istorice Centrale. Prima catagrafie în care se precizează, în cadrul celor 10 plăși, numele moșiilor, categoria și numele proprietarilor (boieri, moșneni, mănăstiri), numărul familiilor și al feciorilor de muncă de pe fiecare moșie, a fost publicată de un colectiv de cercetători în anul 1999¹.

Prezentăm mai jos o serie de documente păstrate la Biroul județean Teleorman al Arhivelor Naționale, referitoare în principal la clasa boierească din județul Teleorman și la proprietățile funciare ale acesteia.

1. Porunca Marii Vornicii către Ocârmuirea județului Teleorman de a-i trimite situația boierilor și a fiilor acestora, locuitori în cuprinsul județului. (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pref. jud. Teleorman, dosar 22/1831, fila 1, orig.)

No. 6374

No. 95 priimită oct<om>vr<ie> 11

1. Ion Donat, Ion Pătroi, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831*, Editura Helios, Craiova, 1999, pp. 151-160.

Dvornicia Mare din Lăuntru a Prințipatului Țării Rumânești
D<umnea>lui ocârmuitorului județului Tel<eor>m<a>n

Fiind că este neapărată trebuință ca să aibă știință stăpânirea de numărul și starea tuturor boerilor și feciorilor de boeri hălăduitori în coprinsul acelu județ, iată întradins să scrie dumi<ta>le ca, după știința ce vei lua prin amăruntă cercetare, să faci catastih curat de toți boerii i feciorii de boeri împărțiți după chipul următor:

1-iu. boeri i feciori de boeri ce vor avea vârstă de <cel puțin> treizeci ani și vor fi stăpâni de moșie;

2-lea. boeri sau feciori de boeri ce vor avea vârstă cel puțin de douăzeci și cinci de ani deplin și care își au lăcuința într-acel județ;

3-lea. boeri sau feciori de boeri care nu se vor putea înscrie în niciunul din cele de mai sus două clasuri, neavând calitățile cerute, și să va arăta înaintea numelui fieșcăruia dintr-aceia calitatea ce-i lipsește.

Care catastih, săvârșindu-l, să-l trimiți la Dvornicie supt iscălitura dum<i>t<a>le, fiindu-ți știut că până în soroc de opt zile de astăzi ți se cere ca să trimiți făr' de altă sminteală, neașteptând a ți să mai scrie al doilea pentru aceasta. 1831 oct<om>vr<ie> 9

Marele dvornic din lăuntru ss Gheorghe Filipescu

Șeful secției ss G. Grădișteanu

Secția 1-a

Masa 2-a

2. Porunca Marii Vornicii către Ocârmuirea județului Teleorman de a preciza în situația solicitată anterior și starea materială a boierilor din județ. (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pref. jud. Teleorman, dosar 22/1831, fila 2, orig.)

No. 6563

priimită oct<om>vr<ie> 14

Dvornicia Mare din Lăuntru a Prințipatului Țării Rumânești
D<umnea>lui ocârmuitorului județului Tel<eor>m<a>n

Fiindcă este neapărată trebuință ca să știe stăpânirea și starea boierilor caftanlâi și <a> feciorilor de boeri hălăduitori într-acel județ, iată ți să scrie ca în catastihul ce prin porunca de supt No. 6374 ți s-au scris a face, pentru asemenea boeri să să însemneze înaintea numelor lor și starea ce vor fi

având, însă nu în alt chip, ci cu suma banilor ce fieșcare va avea pă tot anul venit. Îngrijind dumn<eata> ca, precât să va putea, să te silești a descoperi adevărul și nici mai multă zăbavă să nu faci decât până în sorocul de opt zile ce ți s-au arătat.

<1>831 oc<tom>vr<ie> 12

Marele dvornic din lăuntru ss Gheorghe Filipescu

Șeful secției ss G. Grădișteanu

Secția 1-a

Masa 2-a

3. Raportul Ocârmuirii județului Teleorman către Marea Vornicie privind situația boierilor și fiilor acestora locuitori în județ. (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pref. jud. Teleorman, dosar 22/1831, fila 3-5v, copie)

Ci<n>st<itii> Mari Dvornicii

Priimind cu plecăciune porunca ci<n>st<itii> Mari Dvornicii de la 9 ale următoarei <luni> supt No. 6374 am înțeles cele poruncite ca să alcătuesc un catastih dă numărul și starea tuturor boierilor și feciorilor de boeri hălăduitori în coprinsul acestui județ. Următor întocmai fiind aceste porunci, pă cât s-au putut afla, să trimise alăturatul catastih de toți boerii și feciorii de boeri împărțiți după chipul ce mi să poruncește și starea.

<1>831 oct<om>vr<ie> 23.

Boerii și feciorii de boeri în vârstă de
câte 30 ani și cu venit cu moșie²

Dum<nea>lui sărdaru Gheorghie Turnavitu	Venitu pă an 3.000
Dum<nea>lui med<e>l<ni>cer Costache Cămarășescu	1.500
Dum<nea>lui sluger Sandu Dăpărățeanu	2.000
Dum<nea>lui sluger Ioan Bârleanu	1.000
Dum<nea>lui sluger Dumitrache Borolu	4.000

2. În primul tabel sunt menționați, da fapt, boierii cu titlu boieresc și cu vârsta de cel puțin 30 ani, nu și fiii de boieri. Aceștia sunt menționați în tabelul imediat următor.

Dum<nea>lui pitar Gheorghe Butculescu	3.000
Dum<nea>lui clucer Ioan Berindei	2.500
Dum<nea>lui clucer Ioan Floru	1.500
Dum<nea>lui vt<ori> vist<ier> Neagu Mălurescu	1.500
Dum<nea>lui vt<ori> vist<ier> Cos<tan>d<i>n	2.500
Dum<nea>lui 3 log<ofă>t Stamate Nănoveanu	750
Dum<nea>lui 3 log<ofă>t Costea Slăvescu	750

Feciorii de boeri

Dum<nea>lui Ghiță Păucescu sin sluger Matei	Venitupă an 300
Dum<nea>lui Anghelache Repezeanu sin clucer Gheorghe Repezeanu	2.000
Dum<nea>lui Mantu sin med<e>l<ni>cer Tănase Pantazi Ghinea	1.000

Boerii și feciorii de boeri cu vârstă dă 25 ani³

Dum<nea>lui med<e>l<ni>cer Aleco Mavrodin	Fără casă și fără venit	—
Dum<nea>lui pitar Petrică	Fără venit	—
Dum<nea>lui clucer Iordache Cătuneanu	Fără venit	—
Dum<nea>lui vt<ori> vist<ier> Tănase ot Cățelești	Fără casă și fără venit	—
Dum<nea>lui vt<ori> vist<ier> Andrei Teodoru	Fără venit	—
Dum<nea>lui 3 log<ofă>t Iancu Drugănescu	Fără casă și fără venit	—

3. În acest tabel sunt menționați, de fapt, boerii cu vârsta între 25 și 30 ani, feciorii de boeri din aceeași categorie fiind menționați în tabelul următor.

Feciori de boeri

Dum<nea>lui med<e>l<ni>cer Aleco Mavrodin Dum<nea>lui Spiridon Dăpărățeanu sin sluger Sandu Dum<nea>lui Mihăiță Berindei sin med<e>l<ni>cer Matei	Locuesc în casile părinților supt ascultarea părinților	—
Dum<nea>lui Mihăiță Mavrodin sin stol<ni>c<ului> Mavrodin	Fără casă și fără venit	—
Dum<nea>lui Costache Păucescu sin sluger Matei	Fără casă și fără venit	25

Aleco Popescu ce s-au însurat și au luat pă Dumitra lu Dumitrache Bărbiță. Să să cerceteze de este fecior de boer.

Boerii și feciorii de boeri ce nu să vor putea scrie între ceilalți

Feciorii de boeri neajunși în vârstă de ani 25		Venit pă an lei
Manole Butculescu sin sărdar Marin	Neajuns în vârstă, lăcuește supt ascultarea părinților	—
Petrache sin sluger Sandu Dăpărățeanu	Orb de ochi, în casa părinților	—
Mihăiță Păucescu sin sluger Matei	—	250
Manolache sin clucer Iordache Cătuneanu	Să află în slujbă	—
Cos<tan>d<i>n sin vist<ier> Cos<tan>d<i>n	În casa părinților supt ascultarea părinților	—
Marin sin 3 log<o>f<ăt> Stamate Nănoveanu	În casa părinților supt ascultarea părinților	—
Nicolaie sin 3 log<o>f<ăt> Costea Slăvescu	În casa părinților supt ascultarea părinților	—
Manole sin sărdar Marin Butculescu	Nevârstnic, învață la școală	—

Iorgu sin med<e>l<ni>cer Costache Cămărășescu Nicolai sin sluger Ioniță Bârleanu Costandin sin pitar Petrică Aleco sin pitar Petrică Nenu sin pitar Gheorghe Butculescu Manolache sin vist<ier> Cos<tan>d<i>n Costache sin vist<ier> Neagu Marin sin vist<ier> Neagu Ioniță sin vist<ier> Neagu Ioniță sin vist<ier> Andrei Ioniță sin 3 log<o>f<ăt> Costea Slăvescu Tache sin vt<ori> pitar Stan Repezeanu	Nevârstnici, învață la școală	—
Marin sin sluger Matei Păucescu Iancu sin sluger Matei Păucescu	Asemenea, nevârstnici, învață la școală supt ascultarea fraților celor mai mari și cu venit pă an fieșcare	150

Hagi Dimitrache Halepliu, șazător la București

<Total:>

12 boeri caftanlâi și feciori de boeri în vârstă de ani treizeci;

11 boeri fără stare și feciori de boeri în vârstă de ani 25;

7 feciori de boeri neajunși în vârstă de ani 25.

4. Raportul Subocârmuirii plășii Târgului către Ocârmuirea județului Teleorman privind distribuirea instrucțiunilor referitoare la aplicarea clăcii către proprietarii sau arendașii moșiilor din cuprinsul respectivei plăși (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pref. jud. Teleorman , dosar 361/1833, fila 230-231, orig.)

No. 51

No. 2266

priimit iul<ie> 24

Cinstiții ocârmuirii a acestui județ Tel<eo>rm<a>n
Suptocârmuitorul plășii Târgului

Din eczemplarurile ce mi s-au trimis de la cinstita ocârmuire de a le împărți pe la satele aceștii <plăși> și <pe la> proprietari, pă care s-au împărțitu, de unde puindu și câte doi sfanțihi dă fieșcare prop<r>ietar și făcând și fo<ai>e de numele prop<r>iitarului și al arendașului pe care o și trimiseiu pă lângă acest raport. Iar adeverințele să va trimite mai pă urmă și de a lor primire să mi să întoarcă răspuns. 833 iulie 12

În lipsă <subocârmuirului> ss Dobrin Leontescu

78 sfanțihi de la 29 proprietari

<Rezoluție:> priimind trimișii sfanțihi, să i să răspunză după orânduială.

Ss indescifrabil

<1>833 iul<ie> 24

Lei	Par<ale>	Numele proprietarilor la cei ce s-au dat eczemplaruri pentru clacă
4	20	Diamandi, arendașul moșii Belitori
4	20	3 log<ofă>t Panait, epistatu Peretu
4	20	popa Luca ot Albești, prop<r>ietaru Dulceanca
4	20	chir Iacovache, epistatu Mavrodin
4	20	chir Icnat, arendașu Plosca
4	20	Coste bulucbașa, arendașu moșii Bogdana
4	20	d<umnealui> vist<ier> Costandin, prop<r>ietaru Pârlita
4	20	Marin log<ofă>t, arendașu Dulceni
4	20	d<umnealui> vist<ier> Andrei Teodoriu, arendaș Măldăeni
4	20	d<umnealui> pitar Petrică, arendașu Socetu
4	20	du<m>n<ea>ei Frusina, moșia Gresia

4	20	căpitanu Radu, arendașu Butculești
4	20	popa Marin ot Sfințești
4	20	polc<o>v<nic> Vasile ot Sfințești
4	20	Toma arendașu ot Păru Rătund
4	20	d<umnealui> medelniceru Teodorache Porumbeanu, Lăceni
4	20	d<umnealui> medelnicer Leordeanu, Găvănești
4	20	Ene Repezeanu, arendașu moșii Glavaciocu
4	20	Stan Brăslașu, prop<r>ietaru ot Netoți
4	20	Radu Tocu, moșteanu ot Bivolița
4	20	log<ofă>t Anghelache prop<r>ietaru moșii ot Brătășani
4	20	Tănase, arendașu moșii Domnița Bălașa
4	20	Petre Povarnagiu, arendașu moșii Trivale Netoți
4	20	post<e>l<ni>cul Enache Sabiie, arendașu moșii Orbeasca
4	20	Hriste Nedelco ot Puținței, arendaș
4	20	Ivancea popa Teodosie, arendașu moșii Bujoreni
4	20	Soare moșteanu ot Râioși
4	20	Ion moșteanu ot Vârtoape
4	20	chir Gheorghe, arendașu moșii Vârtoapele
4	20	polc<o>v<nicul> Dobrin, epistatu moșii Ștorobăneasa
4	20	Aleco zet Borulu, prop<r>ietaru moșii Atârnați

4	20	d<umnealui> pitar Gligore Zădăranceanu, Găvănești
4	20	Aleco, arendașu moșii Dudeasca
4	20	Ivancea, arendașu Văcăreasca
4	20	polc<o>v<nicul> Dobrin, arendașu moșii Găvănești
4	20	Andrei Fotoiu, proprietaru Merii
4	20	Ion, isprăvnicelu moșii Golii
4	20	d<umnealui> log<o>f<ăt> Dimache, arendașu Drăcșani
4	20	d<umnealui> Coman ...(ilizibil) Mărzânești
4	20	Adică <lei> o sută șaptezeci și cinci <și> parale dooăzeci
175	20	d<umnealui> șătrar Gheorghe Butculescu, d<umnealui> cluceru Ioniță Berindei, Dumitru Ca<r>labă, Mitiță log<o>f<ăt>, popa Nicolae ot Muți, <pentru> aceștia s-au dat din cinstita caștelarie.

5. Raportul Subocârmuirii plășii Târgului către Ocârmuirea județului Teleorman privind prețurile de arendare a moșiilor în anii 1831 și 1833 (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pretura plășii Roșiori de Vede, dosar 106/1833, filele 1-4, copie).

No. 207

Ci<nsti>ti<i> Otcârmuiri

Urmându-să potrivit cu coprinderea ci<n>st<itii> porunci ce am priimit împotriva fieșcăreia moșii de prețul cu care s-au dat astăzi în arendă și de prețul cu care au fost date la l<eat> <1>831, înaintea întocmirii Regulamentului, silindu-mă cu denadinsul, am alcătuit listă în care s-au trecut toate moșiile din coprinsul aceștii plăși, atât cele așăzate în catagrafie, cât și cele fără căminuri. Care au fost date în arendă li s-au însemnat prețul arenzilor, iar cele care s-au căutat pă seama stăpânilor săi le-am însemnat prețurile după un tazmin? ce am cunoscut a fi aproape de adevăr la

împrejurările fieșcării moșii. Care listă să trimită la cin<stia> otcârmuite
pă lângă acest plecat raport.

<1>833 sept<emvrie> 8

Listă de prețul arenzilor moșiilor pă l<eat> 1831 și pă l<eat> 1833, cum
arată

Numirea satelor	No. moși- ilor		Prețul pă l<eat> 1831	Prețul pă l<eat> 1833
Ștorobăneasa	1	Ștorobăneasa, moșia d<umnealui> sluger Nicolae	4.500	12.500
Atârnați	1	Atârnați, moșia d<umnealui> Aleco Sechelariu, cu arendă	5.000	10.000
Atârnați	2	Văcăreasca a Sfintei mănăstiri Văcărești, ipac	1.200	2.000
Puținței	1	Puținței, moșia Sfintei mănăstiri Aninoasa, ipac	6.000	10.000
Mărzănești	1	O fișteică din moșia P<i>elea a Mării sale Grigore Ghica, ipac	2.000	4.000
Găvănești	1	Găvănești, moșia d<umnealui> Toma Murgeanu, pă seama casii	1.200	2.000
Găvănești	2	Dudeasca, a d<umneaei> Elenca Dudeasca, cu arendă	1.000	2.000
Găvănești	3	Găvănești, moșia d<umnealui> Grigore Zădăriceanu pă l<eat> 1831 au fost dată în arendă, iar pă următorii ani pă seama casii	3.500	7.000

Lăcenii	1	Lăcenii, moșia d<umnealui> medelnicer Teodorache Porumbaru, pă seama casii	1.700	4.000
Orbeasca de Jos, Orbeasca de Sus	1	moșia Mării sale Grigore Ghica, dată cu arendă	18.500	21.000
Dobrogostea	1	Dobrogostea, moșia d<umnealui> pitar Ioniță Bâțcoveanu, dată în arendă	1.400	2.000
Oltenii	1	moșia Oltenii a d<umneaei> Catinca Poenăreasa, cu arendă	2.000	5.000
Râioșii	1	moșia Râioșii a lui Soare	800	1.500
Brătășani	1	moșia Brătășani a d<umnealui> Anghelache Repezeanu, pă seamă-i.	1.500	2.500
Brătășani	2	Doamna Bălașa, cu arendă	250	600
Netoții	1	moșia mănăstirii Trivalea, cu arendă	3.000	5.000
Netoții	2	Netoții megieșască, nu s-au dat cu arendă, nici să dă	—	—
Netoții	3	Netoții, o fișteică a lui Anghelache Repezeanu, să caută pă seamă-i.	900	2.000
Vârtoapele	1	Vârtoapele, moșia mănăstirii Sfântului Panteleimon, cu arendă	2.500	11.000
Licuriciu	1	Licuriciu, tot a Sfântului Panteleimon, cu arendă		
Licuriciu	2	Vârtoapele, moșia mănăstirii Glavacioc	900	5.000

Licuriciu	3	Vârtoapele, megieșască, nu s-au dat cu arendă, nici să dă	—	—
Bujorești	1	Bujoreștii, moșia popii Ioan Viscol din Ruși, dar să mai întovărășăște și cu alții; cu arendă	800	1.850
Bujorești	2	moșie fără clăcași ce-i zice Cozonoaia, cu arendă	600	800
Călineștii	1	Călineștii, moșia răposatului sârdar Marin Butculescu, cu arendă	12.500	26.800
Rădoeștii	1	Rădoești, ipac		
Măgurenii	1	Măgureni, ce-i ziceși Ciocanul, ipac		
Sfințeștii	1	Sfințeștii, moșia sârdarului Vasilescu, în l<eat> 1831 cu arendă, iar acum pă seama casii	5.000	8.000
Sfințeștii	2	Răteasca, moșia d<umnealui> polcovnic Ioniță ... (ilizibil), care în l<eat> <1>831 s-au căutat pă seama casii, iar acum cu arendă	1.200	1.500
Sfințeștii	3	Sfințeștii megieșască, nici s-au dat cu arendă, nici să dă	—	—
Sfințeștii	4	Sfințești, să stăpânește de 2 popi ipac ot Sfințești	—	—
Butculești, Sârbii ot Sfințești	1	Butculeștii a d<umnealui> răposatului sârdar Butculescu, cu arendă	2.600	3.000
Muții	1	Muții, megieșască, dată cu arendă	600	600

Muții	2	Odobeaca ce-i zice și Filipeasca, pă seama casii	1.900	1.900
Drăcșani	1	Drăcșanii, moșia d<umneaei> sărdăresii Mandii Paraschiveasca, în l<eat> 1831 s-au căutat pă seama casii, iar acum s-au dat cu arendă	1.100	1.200
Drăcșani	2	Drăcșanii, moșia d<umnealui> Cos<tan>d<in> Guma, pă seama casii	2.100	3.100
Scrioaștea	1	Scrioaștea, moșia d<umnealui> aga Costache Cantacozino	6.000	16.000
Gresia	1	partea din Gresia a d<umneaei> Frusinii Păuceasca, pă seamă-i	700	950
Bălțații	1	Bălțații vistierului Cos<tan>d<i>n ot Ruși, să caută pă seama casii	2.500	5.500
Bălțații	2	Vălcioi, o parte din Bălțați megieșască, nici s-au dat în arendă, nici să dă	—	—
Socetul	1	Socetul, moșia Sf. Mitropolii, schit Dideștii, cu arendă	2.000	4.000
Cucuietii	1	Cucuietii d<umnealui> șătrar Gheorghe Butculescu, pă seama sa	2.000	4.500
Cucuietii	2	Cucuietii, o sfoară megieșască, nu s-au dat cu arendă, nici să dă	—	—
Cucuietii	3	Cucuietii, megieșască, asemenea	—	—

Măldăienii	1	Măldăenii, moșia slugeresii Bi...leasca (ilizibil), cu arendă	5.500	8.000
Meriigoleni	1	moșia Merii a d<umnealui> Marin Fotescu, pă seama sa	1.200	2.500
Meriigoleni	2	Goala a Sfinților Apostoli, cu arendă	1.000	1.700
Peret, Albești, Păru Rătund, Dulcenii	1	moșia Peret a d<umnealui> baron Cos<tan>d<i>n Belu, în l<eat> 1831 cu arendă, iar acum pă seama casii	26.000	35.000
Peret, Albești, Păru Rătund, Dulcenii	2	o fișteică megieșască din Albești a popii Luchii și alții, nedată cu arendă	—	—
Peret, Albești, Păru Rătund, Dulcenii	3	o fișteică lângă Părul Rătund a mănăstirii Dintrunlemn, cu arendă	300	800
Peret, Albești, Păru Rătund, Dulcenii	4	o fișteică lângă Dulceni, fără cămin, cu arendă; în leat 1831 au fost dată cu arendă odată cu Dulcenii, iar acum de trăsura ce s-au făcut s-au osibit și s-au dat cu arendă pă l<eatul> acesta.	—	250
Cetatea	1	Cetatea, moșia lui Dumitru Carlabă grecu, să caută pă seama sa	650	1.500
Cetatea	2 ⁴	Cozonoaia, o fișteică a păhărnicesii Cozonoaii, fără căminuri, cu arendă	600	800
Belitorii		moșia Belitorii a vornicului Aleco Ghica, cu arendă și condiții ca să răspunză 15	—	9000

4. În document aceste precizări sunt tăiate; vezi mai sus moșia Bujorești.

		chile orz mari și 180 zile pă acești ani 3		
Belitorii	1	o fișteică din Belitori, moșnenească	650	650
Pârlita	1	moșia Pârlita a d<umnealui> vist<ier> Cos<tan>d<i>n în l<eat> 1831 au fost dată cu arendă, iar acum pă seama casii	3.000	7.000
Broșteanca	1	moșia Broșteanca a d<umnealui> vist<ier> Cos<tan>d<i>n, tot asemenea	500	2.600
Broșteanca	2	moșia Bogdana a mănăstirii Dintrunlemn, cu arendă	1.000	3.000
Plosca	1	Plosca a d<umneaei> cocoanii Saftii Castrișoaii	3.000	5.000
Plosca	2	Plosca a d<umnealui> Aleco Beldiman pah<arnic>(?)	3.000	4.000
Nenciulești	1	Nenciulești <1>831 pă seama d<umnealui> vistierului Cos<tan>d<i>n	6.000	80.000
Târgul Mavrodin	1	moșia târg Mavrodin l<eat> 1831 cu arendă	50.000	

6. Raportul Ocârmuirii județului Teleorman către Marea Vornicie Dinlăuntru privind morile din județ (Arh. Naț. Biroul jud. Teleorman, fond Pref. jud. Teleorman, dosar 284/1833, filele 12-13 v, copie).

Ocârmuirea către cinstita Dvornicie secsia 3-a, masa 1
1833 noemvr<ie> 20 No. 5335

Asemănat din porunca cin<sti>t<ei> Mari Dvornicii dă supt No. 4596, așazăndu-să listă dă toate morile și făcaiele ce să află pă fieșcare apă și heleștiie într-acest județ, să alătură acest plecat <raport> și totdeodată, după datorie (să) fac cunoscut că din toate morile, un număr după apa Vezii

și Teleorman cad la vale, spre margine <și> umblă mai sus și neoprite, iar celelalte, fiind pă niște șiroaie și ape mici, din toată vremea anului umblă numai primăvara în ruptu zăpezii și toamna. După care toate morile acestui județ, precum sânt cunoscute, nu dă lucrare cât cinci mori dăn județu<l> Dâmboviții.

Mori	Făcaie	Apa pă care cad	N u m i r e a moșii	N u m i r e a satelor	N u m e l e proprietarilor dă moșii
1	-	Vedea	Frumoasa	Frumoasa	M ă n ă s t i r e a Mărgineni
1	-	»	Șoimu	Șoimu	3 log<ofă>t Iancu Mihălescu
-	1	»	Smârdioasa	Smârdioasa	cluceru Nicolaie Trăsnea
1	-	»	Bujoreanca	Bujoreanca	asemenea
1	-	»	Brânceni	Brânceni	vt<ori> vist<ier> Andrei Teodor Deșu
1	-	»	Țigănești	Țigănești	casa răposatului sârdar Marin Butculescu
-	2	»	Porocica	Porocica	chir Dumitrache Sclivanitu
1	1	»	Bâcâieni	Bâcâieni	Sfânta Mitropolie
2	-	»	Nanovu	Nanovu	boernașii Nănoveni
1	-	»	Adămești	Adămești	sârdaru Costache Filitis
3	-	»	Mavrodin	Mavrodin	d < u m n e a l u i > baron Hristofor Sachelarie
1	-	»	Nenciulești	Nenciulești	asemenea

1	-	»	Călugărea- sca	Păru Rătund	Sfânta Mitropolie și d<umnealui> baron Cost<an>din Belu
-	1	»	Plosca	Plosca	casa răposatului Gheorghe Castrișu
-	1	»	Sfințești	Sfințești	sărdaru Nicolaie Vasilescu
3	-	»	Peretu	Peretu	d<umnealui> baron Cost<an>din Belu
-	1	»	Chirnogi	Albești	asemenea
-	1	»	Meriioleni	Meriioleni	Marin Fotoiu
1	1	»	Rușii dă Vede	Rușii dă Vede	mănăstirea Sfântului Spiridon Nou
1	-	»	Scrioaștea	Scrioaștea	d<umnealui> aga Costache Cantacozino
-	2	»	Cucuieți	Cucuieți	șătrar Gheorghe Butculescu
-	1	»	Știrbeți	Știrbeți	medelniceru Aleco Borănescu
-	1	»	Bălțați	Bălțați	vt<ori> vist<ier> Cost<an>din
-	2		Didești	Didești	Sfânta Mitropolie
-	1	»	Bratcovu dă Olt	Bratcovu dă Olt	d<umnealui> Aleco Izvoranu, însă moara cade în hotaru județului acesta, Teleorman
-	1	»	Socetu	Socetu	Sfânta Mitropolie

-	1	»	Stoborăști	Stoborăști	medelnicer Hristodor Lapate
-	1	»	Buzești	Buzești	postelnicu Costea
-	1	»	Sârbii ot Măguri	Sârbii ot Măguri	d<umneaei> Elenca Veripătoaia
-	3	Teleor- man	Tătărăștii dă Sus	Tătărăștii dă Sus	d<umnealui> aga Costache Belu
-	2	»	Zlotești	Zlotești	boernașii Zloteșteni
-	2	»	Slăvești	Slăvești	boernașii Slăveșteni
-	2	»	Dăpărați	Dăpărați	slugeru Sandu Dăpărățeanu
-	3	»	Netoți	Netoți	Mănăstirea Trivale, d<umnealui> Anghelache Repezeanu și moșnenii
-	1	»	Brătășani	Brătășani	d<umnealui> Anghelache Repezeanu
-	1	»	Orbeasca dă Sus	Orbeasca dă Sus	Măria Sa Grigore Ghica
-	1	»	Dobro- gostea	Dobro- gostea	pitar Ioniță Bățcoveanu
-	1	»	Lăceni	Lăceni	medelnicer Teodorache Porumbaru
-	1	»	Văcăreasca	fără sat	Mănăstirea Văcăreasca
-	1	»	Găvănești	Găvănești	pitar Grigore Zădăriceanu
1	-	»	Aninoasa	Puținței	Mănăstirea Aninoasa

-	1	»	Atârnați	Atârnați	d<umnealui> Aleco Sechelariu
-	1	»	Ștoro- băneasa	Ștoro- băneasa	slugeru Nicolaie Racotă
-	1	»	Beiu	Beiu	cluceru Ioan Floru

Făcaie pă heleșteie cu arătarea și denumirea apelor dă care țin

Mori	Făcaie	Apa pă care cad	Numirea moșii	Numirea satelor	Numele proprietarilor dă moșii
-	1	Urlui	Pârlita	Pârlita	vt<ori> vist<ier> Cost<an>din
-	1	»	Olteni	Olteni	Biv<și> vel<ichi> log<ofă>t Scarlat Mihălescu
-	1	»	Furculești	Furculești	Costache Furculescu și moșnenii
-	1	Călmă- țuiu	Piatra	Piatra	d<umnealui> aga Costache Cantacozino
-	1	»	Ologi	Ologi	Biv<și> vel<ichi> log<ofă>t Scarlat Mihălescu
-	1	»	Drăcșani	Drăcșani	sărdăreasa Manda Paraschiveasca
-	1	Tinoasa	Sfințești	Sfințești	sărdaru Nicolaie Vasilescu
-	1	»	Cetatea	Cetatea	Dumitru Carlaba greu

Peste tot într-acest județ mori douăzeci și făcaie patruzeci și nouă.

Constantin Noica între utopia realului și realul utopiei

Ana DOBRE

Când își începea *Mathesis sau bucuriile simple* (1934), prima carte, cu aceste cuvinte: „Autorul acestor rânduri n-a pierdut din vedere faptul că nu are întotdeauna dreptate”, Constantin Noica, în ciuda vârstei, pune și se pune sub semnul relativului. Într-o lume în care istoria se insinua predominant și fura oamenilor sentimentul plenar al libertății și al independenței, odată cu intoleranța scurgerii implacabile, omul presimțea supunerea destinului însuși, destinul colectiv și destinul personal, unei instanțe de penumbră.

În ecuație apar mai multe necunoscute. Sensul poate fi unul singur – adevărul, adevărul în sine ca formă pură, în spirit platonician, dar și adevărul personal, subiectiv. Pe aceste căi ale cunoașterii, cu structură labirintică, omul parcurge etapele destinului său ca etape ale formării spirituale, în sens ascendent sau descendent, în spiritul lui *a fi* sau în spiritul lui *a avea*, din adolescența cunoașterii spre tinerețe și maturitate pentru a ajunge în iarna spiritului, a senectuții înțelepte și senine. Mai importantă decât cunoașterea este căutarea ei, mai important decât adevărul abstract este căutarea adevărului. Cunoașterea și autocunoașterea, două căi de căutare și de sculptare a propriei personalități.

Nicio altă generație n-a fost atât de febrilă, de exaltată și entuziasată în aspirația sa spre spiritualitatea văzută ca soluție existențială, formativă pentru individ și constructivă pentru societate. Colegii de generație – Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, au aceleași preocupări. Și ei caută un *adevăr*, și cu el *sensul* existenței noastre pe pământ, ca viață și destin. Se regăsesc sub soarele aceluiași spirit, se despart în plurivalența lui, dar,

mai ales, în faldurile înșelătoare ale realității social-politice. Ei cred că sunt o generație cu destin cultural și caută să se sustragă istoriei. *Teroarea* ei, a istoriei, îi ajunge și-i determină să regândească relația dintre spirit și lume – lumea ca realitatea cea de toate zilele, lumea ca obiect de reflecție, ca subiect interogativ, ca relație dintre viață și destin, întreg și parte, sacru și profan, cunoaștere logică, rațională și cunoaștere mitică, intuitivă. Când vorbește despre *culturile de tip geometric și culturile de tip istoric*, Constantin Noica se așază în bătaia vântului istoriei, istorie pe care nu vrea s-o anuleze, dar s-o ignore. Între spirit și natură, el așază subiectul gânditor, conștiința omului ca trestie gânditoare. Culturile geometrice includ în ele, „în ultim înțeles”, *imanența*, aducerea de ordine, efortul constructiv, ignorând concretul, realitatea cea de toate zilele – trăită, traversată pragmatic. *Căderea în lume* este o cădere în real, anexând spiritul, îndepărtându-l de valorile absolutului, ținându-l prizonier în real. „Lumea ca prezent, ca fapt viu, dat, *spune el*, este o presuposiție a culturilor istorice, culturile acelea în care curgerea, destinul și actualitatea primează; lumea culturală de tip geometric, însă, e un ideal de ordine, făcut de conștiința omenească și păstrat în conștiința omenească”. Este un fel de Castalie ca în *Jocul cu mărgelile de sticlă* al lui Herman Hesse, în care jocul ideilor devine singura posibilă soluție existențială menită a da sentimentul victoriei, al transgresării mundane și a apărării spiritului de teroarea istoriei.

În acest complex de circumstanțe, drumul lui Constantin Noica, viața lui, așadar, pare un itinerar printre simboluri, pe parcursul căruia se desenează harta destinului său ca aventură spirituală. În acest traseu inițiativ, regăsim nu numai semnele unei simple călătorii personale spre adevăr, cunoaștere, sens, ci chiar o mărturie a drumului fiecăruia în aceeași ascensiune spre sensurile ființei și ale existenței. Ca-n legenda chinezească a stelelor de piatră, stele cu inscripții ezoterice, încifrate, așezate la răspântii de drumuri, care conduceau în propriul destin, stelele de piatră, reperele destinului lui Constantin Noica și ale generației sale, revelează nu doar un destin individual, cât un destin colectiv. Istoria se justifică prin legendă și mit, istoria personală prin experiențele inițiatice. Învingătorii scriu istoria, învinșii legenda ei. Optând pentru *bucuriile simple*, bucuriile spiritului, ale interiorității, el alege trăirea în afara istoriei, *trăirea printre forme*: „E absurd să se creadă că viețuirea în forme nu este încă viețuire. Că, lipsită de caracterul irațional, de ceea ce e tulburător și insesizabil în ea, viața nu este.

Formele pot fi foarte bine înțelese drept conținuturi de viață, după cum, pe alt plan, formele au putut fi înțelese drept conținuturi de cunoaștere. Astăzi ne este îngăduit să gândim felul nostru de a gândi, să cunoaștem felul nostru de a cunoaște, să reflectăm, întorcându-ne privirile înăuntru, asupra intelectului însuși, asupra propriului nostru intelect. De ce gândirea să se poată răsfrânge asupra ei și viața să nu se răsfrângă și ea înăuntru? Am trăit prea mult în afară, înrâuriți de lucruri străine nouă. Lucrurile din afară ne cheamă în toate părțile și ne amăgesc. Sunt prea multe și ființa noastră este una. Ar trebui să le mai împuținăm, sau măcar să nu ascultăm de chemarea lor, pentru a nu vedea cât sunt de multe. Entia non sunt multiplicanda. Singurul lucru de încercat, în această monadologică lume, este să punem ferestre peste tot. Să punem ferestre nu pentru a privi în lucruri, căci așa ne-am depărta și mai mult de noi înșine; ci pentru a face lucrurile să se vadă. Suntem noi, peste tot, și nicăieri nu trebuie să găsim altceva decât propria noastră substanță. Să nu ne mai «pierdem în lume». Să ne strângem bine împrejurul înțelesurilor noastre lăuntrice. Și așa precum, privitor la tot organic, durerea părții este obsesia totului – așa să fie și la noi exercițiul ideii: o obsesie a întregului, o pasiune organică, totalizatoare. Căci de ce mâna mea stângă să știe de durerea piciorului meu drept și coapsele mele să nu știe nimic despre voluptatea ideii de compunere a formelor? (s.n.)” Vrând să ignore istoria, el nu o sfidează, ci, acceptând înlănțuirile de circumstanțe, nu face decât să-și decoreze propria cușcă, propria închisoare...

Nu peste mult timp, istoria cu formele ei terorizante, îl va sacrifica tocmai pentru această opțiune. Străduindu-se să transforme marile întrebări ale naturii în afirmații ale culturii, Constantin Noica era convins că oferă o soluție existențială viabilă. Spiritualitatea pe care o credea suficientă pentru a surmonta toate dificultățile vieții devenea condamnată, opunându-se materialismului dialectic și istoric, singura filosofie admisă.

Fiul risipitor și fratele fiului risipitor, personaje simbolice în periplusul meditativ al gânditorului de la Păltiniș, ipostaze ale spiritului, avertizează asupra beneficiilor și capcanelor spiritului. *Fiul risipitor* este spiritul bun, neliniștit care construiește, care mișcă lumea. *Fratele fiului risipitor* este spiritul static, rău, limitat, spiritul care ține lumea pe loc. Cu amărăciune, constată Constantin Noica în *Jurnal filosofic* (1940), românii au două suflete – pastoral și agrar, unul care construiește, altul care distruge: „...tot ce e nostalgic și libertate, tot ce e sentiment artistic, tot ce e sete de zări

noi – spun unii – ține la noi de sufletul păstorului. Dar a trecut peste noi sufletul stătător al plugarului și l-a pustiit, are să-l pustiască. Suntem țara lui Cain, în care Abel n-a murit încă de tot. Dar va veni pedeapsa lui Dumnezeu, mașina, și va mătura pe amândoi – pentru ca neamul lor să crească, să crească biblic, dincolo de zările țării”.

Constantin Noica pare un fel de oglindă în care lumea se reflectă veridic, limpede, geometric, fără traversările marilor îndoieli. În comparație cu el, Emil Cioran, „un Iov format la școala moraliştilor francezi”, cum îl consideră Eugen Simion, este mefient prin excelență, spiritul care trăiește din îndoială și care aşază îndoiala la temelia lumii, scepticul pentru care lumea există pentru a fi negată. Viața i se pare o „cădere în timp”, în temporalitate și în durată, iar viața omului, din această cauză, fără sens obiectiv și finalitate transcendentă, un eșec, așadar, o tragedie. Negația îl duce în nihilism, de aceea, Emil Cioran se simte un evadat din umanitate: „Personal îmi dau demisia din omenire!” Alegând să vorbească despre eșec, el alege să vorbească despre neant, eșecul fiind „versiunea modernă a neantului” și pune, astfel, lumea în contradicție cu ea însăși.

Emil Cioran este oglinda deformatoare – nimic din contururile realului nu mai seamănă, ordinea se transformă în haos. *Spiritul geometric* și *spiritul istoric* se confundă, se pierd. Nihilismul pare absolut, granița dintre bine și rău se șterge: „Nu știu ce e bine și ce e rău; ce e permis și ce nu e permis; nu pot condamna și nu pot lăuda, *scrie Emil Cioran*. Nu este niciun criteriu valabil în această lume și niciun principiu consistent. Mă miră faptul că unii se mai preocupă de teoria cunoașterii. Dacă aș fi sincer ar trebui să mărturisesc că puțin îmi pasă de relativitatea cunoașterii noastre, căci lumea aceasta nu merită s-o cunoști. Am adesea senzația unei cunoașteri integrale care epuizează întreg conținutul lumii, pentru ca altă dată să nu pricep nimic din tot ce se învârtă în jurul meu. Simt un gust amar în mine, o amărăciune drăcească, bestială, când însăși problema morții îmi pare fadă. Pentru întâia oară îmi dau seama cât de greu de definit este această amărăciune. Poate și din motivul că umblu după motive de ordin teoretic, atunci când ea izvorăște dintr-o regiune eminentemente preteoretică. În acest moment nu cred în absolut nimic și n-am nicio speranță. Îmi par lipsite de sens toate expresiile și realitățile care dau farmec vieții. Nu am nici sentimentul trecutului, nici al viitorului, iar prezentul îmi pare o otravă. Nu știu dacă sunt disperat; căci lipsa oricărei speranțe poate să fie și altceva decât

disperare. Nu m-ar putea supăra nici un fel de calificativ, deoarece nu mai am nimic de pierdut. Cum am pierdut totul! Și când mă gândesc că acum se deschid flori și cântă păsări! Cât de departe sunt de toate!...”

Constantin Noica rămâne în sferele formelor pure, continuând să creadă în spirit și valorile spiritului. Emil Cioran, negând cu înverșunare totul – spiritul și istoria, valorile umanității – rămâne, totuși, în sferele umanului, alegând iubirea ca valoare supremă. Pentru el, iubirea este, surprinzător, valoarea care împiedică decăderea totală a omului: „Singurul lucru care-l poate salva pe om...”, „prin orice pot cădea în lumea asta, doar printr-o mare iubire nu”, afirmă cu unduiri de lirism, pentru a continua astfel: „Iar atunci când iubirii tale i s-ar răspunde cu dispreț sau indiferență, când toți oamenii te-ar abandona și când singurătatea ta ar fi suprema părăsire, toate razele iubirii tale ce n-au putut pătrunde în alții ca să-i lumineze sau să le facă întunericul mai misterios se vor răsfrânge și se vor reîntoarce în tine, pentru ca în clipa ultimei părăsiri strălucirile lor să te facă numai lumină și văpăile lor numai căldură. Și atunci întunericul nu va mai fi o atracție irezistibilă și nu te vei mai ameți la viziunea prăpăstiilor și adâncurilor. Dar ca să ajungi la accesul luminii totale, la extazul absolutei splendori, pe culmile și limitele beatitudinii, dematerializat de raze și purificat de seninătăți, trebuie să fi scăpat definitiv de dialectica luminii și a întunericului, să fi ajuns la autonomia absolută a întâiului termen. Dar cine poate avea o iubire așa de mare?...”

Constantin Noica rămâne un filosof aspirând spre „geometria formelor perfecte”, Emil Cioran, un moralist asumându-și orgolios o mizantropie emfatică. Unul aspiră să făurească o școală de filosofie, celălalt să construiască o poetică a nefericirii din interiorul căreia visează să cuprindă lumea, și amândoi rezistă în fața terorii istoriei, a timpului nerăbdător, contrapunând valorile spiritului. Suferința este pentru Constantin Noica o consecință a căutării adevărului în labirintul cunoașterii; pentru Emil Cioran, „voluptatea suferinței” definește „secretul sfînțeniei”.

Contemporani într-o lume a plaurilor plutitori, Constantin Noica și Emil Cioran se aseamănă într-o singură privință: au anexat viața destinului. Iar destinul lor, a crezut-o toată generația, a fost unul cultural. Într-un context promițător pentru afirmarea plenară, ei s-au abandonat orgoliului exuberant al participării la crearea viitorului țării care-și împlinise, prin eforturi de generații, un ideal politic – Unirea. În anii interbelici, ei

evoluează între „euforia intransigentă” (Sorin Lavric) a tinereții impetuoase și realismul clasei politice mature care nu excludea dintre calculele sale compromisul. Între idealismul aspirației și pragmatismul imperativului cotidian, ei, generația cu destin cultural, aleg să trăiască în numele idealului. Superbia gestului și a opțiunii va determina permanenta pendulare între *geometrie și istorie*, între ideal și utopie, pe de o parte, și real, pe de alta.

Victoriile (culturale) și eșecul (istoric) generației se subordonează aceleiași superbii. Istoria i-a condamnat la exil exterior pe unii, la exil interior pe alții. Părăsind spațiul pe care au crezut că-l reprezintă și despre care au crezut că-i reprezintă, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran au fost obligați să-și deturneze viața, nu și destinul creator. Alegând să rămână, Constantin Noica alege exilul interior, intersectând viața și destinul în același vis creator. Evoluția lui spirituală îl situează între utopie și real – utopia realului și realul utopiei. Iar frumusețea spiritului noician rezidă în aceea că nu și-a abandonat niciodată utopiile, ba chiar s-a străduit să le integreze în real – Școala de la Păltiniș, utopia visului eminescian. Dacă te vezi obligat să te mai întrebi: Viața merită trăită? Prin tot ce a realizat, prin proiectele la care doar a visat, Constantin Noica spune de dincolo de lume și de timp: Da, viața merită acest sacrificiu!

MILENARISMUL – REPER DOCTRINAR ADVENT. ABORDARE MISIONARĂ

Pr. Drd. **Claudiu MIROȘ**

Introducere

Adventismul este o grupare care și-a conturat doctrina în jurul Parusiei Domnului pe care o dorea atât de mult încât a speculat anumite texte scripturistice, în special Daniel, pentru a genera o dată certă a venirii Mântuitorului. Această dată a fost una concretă, însă ce nu s-a concretizat a fost însăși venirea Domnului. După această înșelătorie demascată ușor, ne-am fi așteptat ca gruparea care număra un număr mic de adepți să se desființeze. Însă, analfabetismul religios al oamenilor coroborat cu naivitatea lor au făcut ca secta să-și mărească neconținut numărul de membri, numărând astăzi multe milioane de adepți.

Succesul prozelitismului advent nu ar fi fost atât de mare dacă doctrina adventă nu împrumutase din tradiția iudaică anumite învățături doctrinare, norme morale sau prescripții alimentare pe care le-a absolutizat și ridicat la rangul de doctrine dintre cele mai importante. Astfel, în primul rând mișcarea adventă a dezvoltat doctrina milenaristă, aceasta ocupând un loc esențial în cadrul învățăturilor ei. După care, sabbatul a fost împrumutat din tradiția iudaică fiind considerată adevărata zi de odihnă (de aici și denumirea Adventiștilor de Ziua a Șaptea) în detrimentul zilei pe care cu adevărat ar trebui să o cinștim datorită momentelor esențiale pentru mântuirea omului petrecute în această zi – duminica. Pentru ca mișcarea să devină și profitabilă din punct de vedere financiar, aspectul de altfel cel mai important pentru sectă, adventismul a împrumutat din tradiția iudaică și

zeciuiala (10% din venituri să fie donate la visteria sectei). De fapt, acesta este motivul real pentru care secta a avut succes, banii colectați fiind utilizați în cadrul prozelitismului advent. Doctrina adventă a absolutizat anumite aspecte considerate la prima vedere mai neimportante, respectiv alimentația și refuzul de a consuma băuturi alcoolice, însă propaganda însoțită de aceste elemente a avut un succes mare, omul fiind foarte sensibil la aceste aspecte materiale ale lumii.

Toate aceste doctrine exagerate de către adventism vor fi abordate astfel încât să devoalăm pericolul pe care îl are mișcarea prin învățăturile ei pentru viața religioasă și spiritualitatea creștinului ortodox.

I. Repere fundamentale ale milenarismului

Milenarismul reprezintă un termen academic care se referă la credința într-o mântuire colectivă, în care credincioșii vor trăi bunăstarea, iar aspectele neplăcute ale condiției umane vor fi eliminate. Mântuirea colectivă este adesea considerată a fi pământească, dar ea poate fi și cerească. Mântuirea colectivă se va realiza fie numai de o persoană divină sau supraumană, fie cu ajutorul oamenilor care lucrează în conformitate cu voința și planul divin sau suprauman. Termenul *Millennium* se referă la salvarea colectivă așteptată de milenariști. „Multe secte milenare au descris mântuirea colectivă ca având o durată de o mie de ani (un mileniu)”¹.

Sub numele de *milenarism* (de la *millenium* = o mie de ani) e cunoscută învățătura de credință care susține că *Mântuitorul Iisus Hristos, între venirea a doua și sfârșitul lumii, va întemeia pe pământ o împărăție nouă, în care El va domni cu dreptii o mie de ani*. Recomandat ca un capitol de doctrină pseudo-creștină, cu numeroase implicații dogmatice și morale, precum și ca o ermeneutică spiritualistă, milenarismul este de fapt o viziune eshatologică „pământească”, o interpretare fantezistă a unor texte scripturistice și o gândire religioasă lipsită de adevărul mântuirii.

Învățătura despre „împărăția de o mie de ani” a ajuns cu timpul să reprezinte o principală deviere de la dreapta credință, dar și să constituie o temă centrală a unei concepții religioase în care atitudinea negativă față de creație, *repulsia față de lumea pământească și disprețul față de progresul social să atingă* cote din cele mai ridicate. Înurmândată pe nesimțite în

1. *The Oxford Handbook of Millennialism*, editat de Catherine Wessinger, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 720

veacul al IV-lea și al V-lea, erezia hiliastă (cum i se spunea în vechime) re-apare după douăsprezece secole în sânul protestantismului și este predicată de secta anabaptiștilor, cunoscând o dezvoltare continuă². Având o aparență fundamentală biblică, această falsă învățătură religioasă – în contradicție evidentă cu Revelația dumnezeiască – prezintă o serie de incoerențe care favorizează apariția în cuprinsul ei a adversiunii față de valorile culturii și ale civilizației³.

Milenarismul se caracterizează prin: a) învățătura parusiei (arătării) neîntârziate a Domnului; b) învierea separată a credincioșilor pentru ca aceștia să împărățească cu Hristos o mie de ani și c) tăgăduirea veșniciei pedepselor. Accentul principal cade însă pe ideea milenistă. Originea ei fiind foarte veche, ea trebuie căutată într-o perioadă precreștină. Se știe că iudeii, înțelegând greșit profețiile mesianice din Vechiul Testament (Isaia XLI, 56 ; Daniel XXIV, 7; Iezechiel XL, XLVIII) credeau că Mesia va întemeia numai pentru ei, în detrimentul celorlalte neamuri, o împărăție vizibilă pe acest pământ și că această împărăție va precede sfârșitul lumii și judecata de apoi⁴.

Preluând această interpretare, milenariștii o pun în legătură cu unele cuvinte rostite de Mântuitorul și de Sfinții Apostoli, izolând anumite texte și rupându-le din întregul învățături creștine, pentru ca în acest fel să poată fi răstălmăcite după plac. În locul unui Mesia blând și smerit cu inima, pe care îl descrie profetul Zaharia (IX, 9) și care suferă patimile și moartea în locul nostru (Isaia LIII), atenția milenariștilor se îndreaptă spre un rege „pământesc”, care vine să zdrobească pe dușmanii poporului ales, să pedepsească pe necredincioși și să apere pe drepti, întemeind o împărăție nouă. Îmbrățișarea erorii milenariste, după Reformă, a adus cu sine și ispita de a stabili data revenirii Domnului, în care e concentrată ardoarea deplasată a așteptării mesianice.

Milenarismul profesat în zilele noastre de adepții unui creștinism denaturat nu constituie numai o simplă reluare a ereziei hiliaste din timpurile primare⁵. Numărul de idei ale hiliasmului din trecut, cunoscut astăzi

2. H. Ch. Chery, *L'offensive des sectes*, Paris, 1961, p. 44

3. Roger Mehl, *Traite de sociologie du protestantisme*, Neuchâtel (Suisse), 1965, p. 208

4. Vezi Keith Summey, *Kingdom Growth Through Spiritual Groups*, Xulon Press, Maitland, FL, 2005, p. 26

5. Joseph Pohle, *Eschatology: Or, the Catholic Doctrine of the Last Things: A Dogmatic Treatise*, Arthur Press, Toronto, 2006, p. 155

ca patrimoniu al unui eshatologism rău conceput, s-a îmbogățit cu teme noi, care provin, în general, din desconsiderarea sau chiar aversiunea față de Biserica întemeiată de Hristos și din refuzul realităților lumii prezente. Milenarismul de astăzi nu mai este „hiliasmul” din trecut, o eroare cu privire la evenimentele ce vor avea loc la sfârșitul lumii. El este o erezie ce se referă, tot atât de mult, la existența și misiunea Bisericii în istoria mântuirii, aducând cu sine și grave prejudicii asupra operei răscumpărătoare săvârșite de Fiul lui Dumnezeu Însuși. Predicând și punând termen apropiat parusiei, susținătorii milenarismului spun că Hristos nu ar fi propovăduit altceva decât o „împărăție” de tip eshatologic, care urmează a lua ființă numai după un iminent sfârșit catastrofal al lumi. Între milenariști e acreditată ideea că Biserica este o realitate cu totul străină de Împărăția lui Dumnezeu și chiar potrivnică acestei împărății. Ispitiți a crede că „mileniul” trebuie înțeles după literă și că el va desființa și va înlocui orice fel de instituție, de orice natură, milenariștii au ajuns la concluzia că Biserica tradițională, ca instituție umană, aparține ea însăși celui rău, urmând să fie distrusă de războiul ce va avea loc mai înainte de instaurarea fericirii făgăduite.

Gândirea hiliastă, încă de la primele ei afirmări în istoria creștinismului, a considerat „mileniul” de la Apocalipsă cap. XX, 1-6, 14 ca o „împărăție” ce nu poate fi confundată cu nici o altă realitate spirituală, pentru că ea are caractere proprii care o deosebesc atât de Biserică, care este un simplu așezământ omenesc, cât și de împărăția lui Dumnezeu, care urmează numai după învierea necredincioșilor. Astfel, mileniul ar însemna regăsirea Ierusalimului părăsit, un nou timp de propășire pentru Israel. „Poporul ales” va reveni la Ierusalim pentru a prăznui sărbătorile și pentru a se închina Domnului (Zaharia XIV, 16; Isaia XI, 9 ; Avacum II, 14). Întemeierea acestei „împărății” ar fi rezultatul unei noi intervenții divine a lui Hristos în lume. De aceea, în vederea realizării mileniului, Iisus Hristos ar interveni direct și ar limita puterea diavolului (Apocalipsă XX, 1), până spre sfârșit, când, după o scurtă activitate nefastă, ar fi aruncat în iad (Apocalipsă XX, 14). Legat pentru o mie de ani, satana nu ar mai putea înșela lumea, ducându-o la pierzare. Împărăția de o mie de ani ar fi, în concluzie, ultima zi din săptămâna cea mare a timpului divin, un sabbat al odihnei pentru pământ și pentru poporul lui Dumnezeu⁶.

6. Gerard Dagon, *Petites Eglises et grandes sectes en France aujourd'hui*, SCE, Paris, 1965, p. 37

Caracterele particulare ale „împărăției de o mie de ani” nu ar privi numai intervenția lui Hristos pentru restaurarea cetății davidice și legarea lui satan, ci în special modul în care dreptii domnesc cu Hristos după cum urmează:

a) Mileniul ar fi o reeditare a vremii din Edenul de altă dată, printr-o favoare de care nu se bucură decât dreptii. Domnia milenară s-ar caracteriza prin armonia deplină dintre oameni (Isaia LXV, 20-24), pacea între animale (Isaia XI, 6-9), fertilitatea deosebită a pământului (Isaia XXX, 23-26), dar și o viață foarte lungă („milenială” Isaia LXV, 20, cf. Geneză V), înlăturarea răului și a nedreptății (Ieremia XXIII, 5-6), într-o viață cu accentuate caractere pământești ⁷.

b) În perioada mileniului aleșii Domnului ar petrece împreună cu Hristos în „ceruri”, acestea fiind înțelese ca „locuri cerești” sau „văzduhuri”, cuprinse și ele în „cetatea lui Dumnezeu”. *„Ei stau înaintea scaunului de domnie a lui Dumnezeu și-L slujesc zi și noapte în templul Lui”* (Apocalipsa VII, 15). Dar în timp ce dreptii s-ar afla sus în ceruri, înaintea tronului, pe pământ totul ar fi pustiu și gol. Pământul nelocuit ar fi închisoarea lui satan. În acest sens ar vorbi profetul Ieremia: *„Mă uit la pământ și iată este pustiu și gol; mă uit la ceruri și lumina lor a pierit. Mă uit la munți și iată că sunt zguduiți și toate dealurile se clatină... Mă uit și iată Carmelul este pustiu și toate cetățile sale sunt uimate înaintea Domnului și înaintea mâniei Lui aprinse”* (IV, 23,24, 26). Cele două tablouri, atât de deosebite unul de altul, s-ar găsi într-o legătură pe care ne-o descoperă însăși funcțiunea pe care o îndeplinesc aleșii Domnului ce se află cu Hristos. În vremea celor o mie de ani, dreptii înviați ar lua parte la judecata ce trebuie făcută asupra nelegiuitorilor și care ar dura până la distrugerea păcatului și până la nimicirea lui satan și a tuturor lucrărilor lui. La această lucrare de judecată împotriva nelegiuitorilor și a îngerilor răi s-ar referi și Apostolul Pavel: *„Nu știți că sfinții vor judeca lumea ?... Nu știți că noi vom judeca pe îngeri?”* (I Corinteni VI, 2-3). Deci ar fi vorba despre o judecată care durează ea însăși o mie de ani (Apocalipsa XX, 4) ⁸.

7. Steven D. Aguzzi, *Israel, the Church, and Millenarianism: A Way beyond Replacement Theology*, Routledge, London, 2017, p. 249

8. William Ambrose Spicer, *Our Day in the Light of Prophecy*, Kessinger Publishing, Whitefish, Montana, 1998, pp. 320—321

Împărăția de o mie de ani, după o altă interpretare scripturistică, prezintă aspecte care o deosebesc de împărăția păcii universale așteptate. După toate proorociile biblice, timpul predestinat pentru instaurarea împărăției milenare s-ar fi împlinit în anul 1914. Prin intrarea în mileniu, Iisus Hristos a primit scaunul de domnie, în ceruri, din partea Celui Prea înalt, după cum și învierea aleșilor Lui a avut într-adevăr loc, în chip nevăzut. De această înviere ar depinde exercitarea unei autorități suverane în întreaga omenire. Mărturie ne-ar sta cuvintele Scripturii: „*Împărăția lumii a ajuns a Domnului nostru și a Hristosului Său și va împărăți în vecii vecilor*” (Apoc. XI, 15). Instaurarea împărăției divine ar fi tot una cu constituirea unui „guvern perfect”, prin mijlocirea căruia Dumnezeu își impune suveranitatea absolută în conducerea evenimentelor care pregătesc nimicirea lumii. Sfânta Scriptură ne-ar descoperi faptul că ar fi vorba de un guvern superior față de toate celelalte guverne umane, atât ca mod de organizare cât și ca administrare, el fiind dintr-un număr limitat de coregenți (144.000 după datele Apocalipsei, cap. VII). Capitala acestei împărății ar fi în ceruri, într-un loc numit Sion și din acest punct central își exercită puterea în tot universul (Ps. XLVIII, 1, 2; Zaharia IX, 10). Dovadă ne-ar fi și cuvintele Apocalipsei: „*M-am uitat și iată Mielul stătea pe muntele Sionului și cu El 144.000 care aveau numele Lui și numele Tatălui Lui, scris pe frunțile lor*” (XIV, 1). Misiunea acestui organism guvernamental este bine definită: el trebuie să distrugă „sistemul general al lucrărilor” întocmit de oameni, după cum are de asemenea sarcina să nimicească pe toți aceia prin care se susține și se dezvoltă acest „sistem” în existența umană⁹. Împărăția de o mie de ani nu este instaurată în vederea impunerii păcii în „sistemul actual al lucrurilor”, ci în vederea instituirii unei rânduiei noi. „*Toți cei ce se depărtează de Tine vor pieri, numit-ai pe tot cel ce se leapădă de Tine*” (Ps. LXXII, 26), scrie profetul David.

În ce privește raportul în care se află „împărăția de o mie de ani” cu Biserica, avem, de asemenea, mai multe presupoziii :

a) Domnia lui Hristos fiind vizibilă și personală, faptele și evenimentele din mia de ani ar fi reale și nu ar aparține numai de domeniul

9. Teza iehovistă poate fi cunoscută din toate broșurile care, în general nu poartă semnătura unui autor. Aceste broșuri sunt: *Iată Eu fac toate lucrările noi*; *Adevărul care duce la viața eternă*; *Adevărata pace și Siguranță. De unde se poate aștepta?* Toate având semnătura: By Watchtower Bible and Tract Society of New York.

spiritului. Biserica este numai o realitate spirituală a membrilor ei, adunați în numele lui Hristos (Efeseni IV, 11-16), pe când mileniul este împlinirea făgăduinței menționate în Vechiul Testament, precum și în Noul Testament, de a se înfăptui împărăția mesianică pe acest pământ.

b) Biserica creștină din vremea apostolică ar fi decăzut, de la Constantin cel Mare încoace în istorie nu mai găsim decât urme de credincioși și mărturisitori ai adevărului, nicidecum o realitate ecclezială¹⁰. Fiii lui Dumnezeu, din ultima generație creștină sunt numai „reformatorii”.

c) Venirea lui Hristos pe pământ nu ar fi avut ca scop convertirea (adică mântuirea), ci cu totul altceva, după o presuposiție milenară externă. Ceea ce trebuia să se înfăptuiască până la „sfârșitul acestui sistem de lucruri” a fost numai o lucrare de selectare și adunare a „fiilor Împărăției”, așa după cum a ilustrat acest adevăr Iisus în pilda despre grâu și neghină (Matei XIII, 24-30 ; 36-43). În afară de „alegerea” succesivă a viitorilor membri ai guvernării regale, care să ia parte cu Iisus Hristos la conducerea împărătească din ceruri (II Tim. II, 12 ; Evrei III, 1 I Petru I, 3-4) nu se poate vorbi de nici o Biserică. Unica grupare a aleșilor este formată de către corporațiunea de administrare a celor 144.000 de persoane (Apocalipsă XIV, 13), de sub conducerea lui Iisus. E vorba despre un grup de domnitori care ar fi asociați cu Hristos într-un guvern cu totul invizibil ochilor omenești, pregătiți pentru această misiune în decursul veacurilor, atât în Vechiul Testament, cât și în Noul Testament. Psalmistul însuși i-ar numi „căpetenii peste tot pământul” (Psalmi XLV, 19). Când acest guvern a fost pe deplin capabil de funcțiune și împărăția de o mie de ani s-a constituit, rezultatul ar fi fost izbucnirea unui „război în cer” (Apocalipsă XII, 7). Ținând seama de aceste condiții ale apariției mileniului, se înțelege că el nu poate fi identic cu epoca de pace deplină care aparține numai împărăției lui Dumnezeu, ce apare după nimicirea păcătoșilor.

O analiză temeinică și judicioasă a textelor sacre ne orientează spre o altă înțelegere a raportului dintre Biserică și împărăția de o mie de ani, făcându-ne să ne dăm seama că o separare categorică dintre aceste două realități, în spiritul Scripturii, nu este posibilă.

Viziunea terestră a instaurării împărăției de o mie de ani stă la baza tuturor presuposițiilor milenariste¹¹. Constatăm, în această privință, că

10. William Ambrose Spicer, *Our Day in the Light of Prophecy*, p. 163

11. Nicolae Stănescu, „Hiliasmul și incoerențele lui”, în *Ortodoxia*, IX (1957), nr. 2, pp. 252—258.

există două direcții: una, mai aproape de idealul iudaismului de după robie, situează împărăția de o mie de ani pe pământ, în care dreptii; vor duce, după toate normele acestei lumi, o viață întru totul trupească alta, care ar părea să fie mai spiritualistă, susține că în timpul mileniului dreptii vor petrece în cer în prezența lui Hristos. Dar nici aceasta din urmă însă nu este lipsită de înțelegerea „pământească” a petrecerii dreptilor cu Hristos, susținând că viața „după trup” va forma la sfârșitul împărăției de o mie de ani, specificul însuși al vieții veșnice. Ideea că mileniul este „ultima zi din săptămâna cea mare a timpului divin, un sabbat al odihnei pentru pământ și pentru poporul lui Dumnezeu”, are și ea un caracter pur terestru și relevă o viziune nespirtuală a acestei stări mileniale¹². Înălăturarea acestei viziuni grosiere este afirmată mai întâi de către Mântuitorul Însuși când mustră astfel pe saducheii spunând : „*Rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu. Că la înviere nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci ca îngerii lui Dumnezeu sunt*” (Matei XXII, 29-30). Iar Sfântul Apostol Pavel ne învață: „*Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și bucurie în Duhul Sfânt*” (Romani XIV, 17), sau în altă parte tot el ne spune : „*Carnea și sîngele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea*” (I Corinteni XV, 50). Concepția particulară a instituirii “împărăției de o mie de ani”, în termenii presupuziției de mai sus, nu este altceva decât erezia hiliastă dusă până la extrem. Tendința de a crea o simbioză între anumite idei biblice, cărora această gândire le dă o interpretare fantezistă, cu alte idei pur profane (sistem de lucru, guvern, conducător, război etc.) își are izvorul în excluderea oricărei legături dintre Biserica întemeiată de Hristos pe pământ și împărăția viitoare a lui Dumnezeu. După această concepție, mileniul se stabilește în lume prin intervenția răzbitoare a lui Iisus Hristos și a îngerilor Lui. E vorba despre o intervenție ce urmărește o nouă creare a lumii din nimic, după nimicirea celei dintâi. În ce privește Biserica tradițională, toți mileniștii consideră că ea și-a pierdut orice drept de a mai vorbi în numele lui Hristos. În consecință ea urmează a fi distrusă.

Argumentele care vin în sprijinul identificării mileniului cu viața Bisericii, opunându-se separării lor, le aflăm chiar în textele de care se folosesc mileniștii, ținând seama că aceste citate trebuie să fie înțelese în întregul din care fac parte. Astfel, amintind de versetul în care se spune că

12. William Ambrose Spicer, *Our Day in the Light of Prophecy*, p. 318

dreptii „stau înaintea scaunului de domnie a lui Dumnezeu și-L slujesc zi și noapte în templul Său” (Apoc. VII, 15), constatăm că „templul lui Dumnezeu”, nu poate fi decât întreaga creatură transfigurată prin Duhul Sfânt, în care Dumnezeu Însuși vine să-și afle sălășluire, după cum ne încredințează revenirea acestei imagini în ultimul capitol din Apocalipsă (XXI, 3). Strălucirea acestui templu o are însă, ca o arvună și Biserica de pe pământ¹³. Urmând o strictă exegeză a textelor, constatăm că în capitolul XX, în care ni se vorbește despre mileniu, nu avem decât o recapitulare a capitolului XII, în care este cuprinsă vedenia privitoare la femeia înveșmântată cu stele, simbol al unei realități tainice bisericești. Această femeie simbolizează Biserica primară, care trebuie să îndure încă din pruncie adversitățile îndreptate asupra ei și să-și caute refugiul printre neamuri. „Soarele și luna” (XII, 1), care împodobesc personificarea acestei tainice realități arată slava cea cerească a Bisericii triumfătoare, care în capitolul XX, 9 este numită „cetatea cea iubită”, iar în capitolul XIV, 1 „muntele Sion”. „Împărăția” despre care în cap. XI, 15 se spune că „a ajuns a Domnului” nu poate fi decât tot Biserica, întemeiată odată pentru totdeauna, întrucât versetul se continuă cu ideea că Hristos „va împărați în vecii vecilor”; viitorul „va împărați” nu arată aici decât continuarea eternă a unei domnii spirituale inaugurată la învierea lui Hristos în toată perfecțiunea și splendoarea ei. În concluzie, textele Apocalipsei exprimă cu claritate adevărul că mileniul nu începe cu parusia.

Un alt argument care înlătură interpretările hiliaste din cap. XX al Apocalipsei, singurul loc în care se vorbește despre împărăția de o mie de ani, ni-l oferă chiar versetele 7, 8 și 9 din acest capitol. Din acestea deducem limpede că împărăția de o mie de ani nu se întinde asupra întregii umanității¹⁴. Mântuitorul domnește peste sufletele martirilor și ale credincioșilor Săi, dar ele nu se găsesc pe pământ. Pe de altă parte despre pământ nu ni se spune că este „pustiu și gol”, cum ar rezulta din citatul de la Ieremia IV, 23, luat la întâmplare. Dimpotrivă „în cele patru unghiuri ale pământului” se află neamurile care urmează a fi amăgite de satan, Gog și Magog (XX, 8). E vorba despre o reluare a viziunii cu aceeași semnificație din capitolul XIV, unde apare Mielul pe muntele Sionului înconjurat de ceata aleșilor Săi în mijlocul unei lumi care nu a cunoscut încă Evanghelia (IV, 1-6). De aici rezultă că în textul amintit (XX, 1-6) văzătorul de taine nu ne prezintă tabloul

13. Bernard Allo, Saint Jean, *L'Apocalypse*, Gabalda, Paris, 1993, p. 307

14. *Ibidem*, pp. 298-299

întreg al mileniului, nu ne prezintă Biserica în lume, ci se ocupă numai de cetatea iubită, care este identică cu Sionul spiritual, adică Biserica privită în Sine.

Un alt aspect al hiliasmului, cu o notă particulară pe care o imprimă o anumită tendință de puritanism, îl constituie ideea că „împărăția de o mie de ani” ar fi alcătuită numai din dreptii care înviază pentru a împărăți cu Hristos ¹⁵. Sfânta Scriptură ne-ar spune că învierea dreptilor și a păcătoșilor nu va avea loc în același timp, ci ar fi separate una de alta printr-un interval de o mie de ani, ceea ce ar însemna că între membrii împărăției milenale nu e nici un amestec de drepti și păcătoși. Pe lângă textul de la Apocalipsă XX, 4, unde se spune că numai dreptii „au înviat și au împărățit cu Hristos o mie de ani” ar mai fi și alte mărturii. Astfel, Sfântul Apostol Pavel se adresează credincioșilor din Tesalonic cu aceste cuvinte: „Dacă credem că Iisus a murit și a înviat tot așa credem că Dumnezeu și pe cei adormiți întru Iisus aduce-i-va împreună cu El... pentru că însuși Domnul cu strigare mare, la glasul Arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, se va pogori din cer și cei morți întru Hristos vor învia întâi” (I Tesaloniceni IV, 14-16). Cu alte cuvinte, la venirea a doua, Hristos nu va învia pe toți cei din morminte, ci numai pe cei „adormiți întru El”. Despre aceștia ar zice și Apostolul Pavel, „că vor învia întâi”, corespunzând spuselor din Apocalipsă „*aceasta este învierea cea dintâi*” (XX, 5). Învierea celor păcătoși, adică „a doua” va urma mai târziu, după o mie de ani. Apostolul Pavel însuși ne-ar lămuri că fiecare va învia „*în rândul cetei sale, pârga este Hristos – apoi cei ai lui Hristos la venirea Lui*” (I Cor. XV, 23). Învățătura despre mileniu, precedată de „învierea cea dintâi” a dreptilor și urmată de învierea a doua a păcătoșilor nu ar fi așadar mărginită la textul din Apocalipsă, ea fiind și învățătură exprimată în pilda cu privire la separarea grâului de neghină (Matei XIII, 24-42).

Despre învierea dintâi, spre deosebire de aceea a păcătoșilor, aflăm astfel că ar fi limitată la un număr definit de persoane, care s-ar bucura deja de învierea lor din „morminte”, fiind răpite la cer. Învierea ar fi tot una cu crearea oamenilor din nou, cu calitățile lor distincte și felul particular de viață pe care fiecare persoană le-ar fi avut înainte de a fi murit. În general vorbind, învierea morților nu ar fi altceva decât ridicarea lor din niște „morminte de amintire”. De vreme ce, în Scriptură, nu avem nici un temei

15. Stanley E. Porter, *Dictionary of Biblical Criticism and Interpretation*, Routledge, London 2007, p. 227

pentru dovedirea nemuririi sufletului, se spune, se înțelege că ideea de morminte ale morților trebuie să fie concepută numai ca o metaforă. „Nu vă mirați de acest lucru – a spus Mântuitorul cu privire la cei adormiți – pentru că vine ceasul când toți cei din mormintele de amintire vor auzi glasul Lui (al Domnului) și vor ieși” (Ioan V, 28). Scopul învierii dreptilor este deosebit de acela al învierii nelegiuitorilor. Dreptii au înviat în vederea constituirii „guvernului perfect” de la cârma lumii, de aceea și numărul lor a fost limitat la 144.000 de persoane (Apoc. VII, 4 ; XIV, 1—3). Numai despre aceștia ar fi spus Mântuitorul: „Voi sunteți aceia care ați rămas neclintii lângă Mine în toate încercările Mele și vă rânduiesc vouă împărăție, precum Mi-a rânduit Mie Tatăl” (Luca XXII, 28—29). Învierea ar fi avut loc tocmai la împlinirea numărului de guvernanți predestinați ¹⁶.

O examinare atentă a textelor aduse în discuție ne duce cu totul la alte concluzii. În citatul de la I Tesaloniceni IV, 14—16 nu se vorbește despre așa-zisa „înviere dintâi”, de unde am putea deduce cele două învieri, ci de o singură înviere, de învierea de apoi. Faptul că nu se amintește decât de cei morți în Hristos, fără să se spună ceva despre învierea păcătoșilor, are o explicație bine întemeiată. Pe Sfântul Apostol Pavel, care răspunde unor preocupări vii ale credincioșilor din Tesalonic, nu-l interesa decât soarta celor ce au adormit după primirea Botezului. Sfântul Apostol încearcă să mângâie pe cititorii săi (vers. 18), care erau neliniștiți în privința învierii de obște, iar nu să-i „întristeze” (vers. 13). În celălalt text invocat de către mileniști, de la I Corinteni XV, 23, într-adevăr se vorbește despre „cete”, nicidecum însă despre două cete, una a dreptilor și alta a păcătoșilor, ale căror învieri ar fi despărțite pe o perioadă de o mie de ani. Textul ne insinuează ideea mai multor cete, după gradul de sfințenie sau de păcătoșenie a celor ce vor învia. În ce privește timpul, învierea nu poate fi decât o singură dată: „precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (I Corinteni XV, 22) ¹⁷.

Interesul mileniștilor de a deosebi cele două învieri privește atitudinea lor negativă față de Taina Botezului, pe care ei o reduc la un simplu simbol, ca și față de Biserică, în cuprinsul căreia lupta dintre virtute și păcat rămâne încă o realitate. A confunda „învierea” din Botez (învierea dintâi) cu învierea din morți și a face din ambele o singură înviere a dreptilor

16. Vezi broșurile iehoviste citate anterior

17. Petre Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948, pp. 496-497

constituie o gravă rătăcire. Mântuitorul însuși face o distincție între „învie-rea de acum”, care este și „înviearea cea dintâi”, care are loc în perioada de har a Bisericii și „înviearea de Apoi”. Astfel, El spune: „*Cine ascultă glasul Meu și crede în cel ce M-a trimis pe Mine are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*” (Ioan V, 24). E vorba de cei ce ascultă glasul lui Dumnezeu dobândind o înviere „de acum” și „de aici”; ridicându-se din moartea păcatului la viața în Hristos. Dar tot Mântuitorul ne vorbește și despre învierea de obște: „*Nu vă mirați de aceasta, că vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși: cei ce au făcut cele hune spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea judecății*”. (Ioan V, 28-29). Constatăm că Mântuitorul vorbește aici despre o altă înviere care nu mai e „acum”, ci va fi numai la sfârșitul lumii, ea nu e sufltească, ci este trupească. Mormintele pomenite sunt reale, nicidecum nu pot să fie simple amintiri. Textul exclude, de asemenea, posibilitatea unei distanțe de o mie de ani între învierea dreptilor și a păcătoșilor.

Teza milenistă care susține învierea nevăzută a celor 144.000 de drepti, în vederea formării „guvernului perfect” de conducere mondială, pe lângă faptul că este fantezistă, este o răstălmăcire grosieră a învățăturii biblice privitoare la participarea dreptilor într-o mărire la stăpânirea lui Hristos în Biserica triumfătoare. Dacă Dumnezeu nu ține ca sufletul să fie nemuritor, greu ne putem închipui că ar avea în preocuparea Sa pe cei morți pentru a-i învia în vederea împărțirii cu ei a unei stăpâniri. Sfânta Scriptură afirmă însă categoric existența și trezvia sufletului după moarte. În Ecclesiast citim aceste cuvinte: „*Și pulberea să se întoarcă în pământ, cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat*” (XII, 7)¹⁸. În pilda bogatului și a săracului Lazăr, vedem că aceștia viețuiesc și după moarte și înainte de învierea de obște a trupurilor, deci viețuiesc cu sufletul (Luca XVI, 19, ș.a.). Tot la fel în Apocalipsă se vorbește despre „*sufletele celor junghiați pentru cuvântul lui Dumnezeu ce stau sub jertfelnicul din cer*” (VI, 9). „Mormintele de amintire” despre care ne vorbesc milenistii sunt simple ficțiuni. Moartea este privită de ei numai sub aspectul ei de pedeapsă, omul însuși fiind conceput ca o ruină morală ce trebuie să fie complet distrusă. Ce mai rămâne din cuvintele Mântuitorului: „*Voi sunteți cei ce ați rămas neclintii lângă Mine în toate încercările Mele*” (Luca XXII, 28), dacă omul piere prin faptul

18. Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1978, p. 235

că este creatură? Ideea că sufletul se distruge odată cu trupul nu este decât urmarea concepției că Hristos nu se poate sălășlui în sufletul credinciosului prin Botez, acesta rămânând după venirea Domnului pe mai departe gol, predestinat nimicirii. De aceea nici aducerea în existență a dreptilor, la parusie, nu are caracterul propriu-zis al unei învieri. Ridicarea din „mormintele de amintire” a celor 144.000 de aleși nu e altceva decât o acțiune divină prin care se pregătește un instrument sau un mijloc de nimicire a lumii. Desigur e vorba despre o idee inadmisibilă din punct de vedere ortodox.

II. Milenarismul. Denaturare a eshatologiei creștine

Fenomenul eshatologic nu este nou, nu este doar o caracteristică a spiritului modern, ci poate fi urmărit de-a lungul timpului în mitologia tuturor popoarelor, fiind legat de speranța în nemurire și reînviere. Această „doctrină” a sfârșitului lumii a fost formulată în diverse moduri, fiind cunoscută încă din vremurile vedice. Nostalgia unei „vârste de aur” primordială urmată de o nefericită decadentă stă la baza unei teorii străvechi, aceea a „vârstelor lumii”, temă întâlnită în spațiul indo-european¹⁹. Ideea „perfectiunii începuturilor”, prezentă la mesopotamieni, greci și romani, presupune un „sfârșit al lumii prin foc”, dar Platon, vorbind de drama „Atlantidei”, credea că un potop va cauza sfârșitul. Tema „vârstelor lumii” este întâlnită și peste Ocean, la azteci, care credeau că trei sau patru distrugerii s-au produs deja, iar o alta va veni. Astfel, pe firul istoriei universale, *„se observă că deseori derapajul raporturilor sociale și generalizarea comportamentelor împotriva firii precede și anunță sfârșitul unei lumi. Totul sfârșește în aberație, după ce începuse sub semnul vârstei de aur”*.²⁰

Hiliasmul clasic s-a născut în focul persecuțiilor iudaice și păgâne asupra Bisericii creștine din primele veacuri și a dispărut odată cu cauzele acestora. Erezia hiliastă a fost influențată de concepția „eternei reveniri”, de perioadele exilului iudaic, de forța hegemonică și influențe demonice care dăinuie și astăzi la grupuri primitive și popoare subdezvoltate. Milenarismul „modern” își are originea în nesiguranța societăților și în instabilitatea religioasă care nasc nemulțumiri și conflicte sociale ce se refectă și în

19. Lucian Boia, *Sfârșitul lumii. O istorie fără sfârșit*, Editura Humanitas, București, 1999, pp.11-21

20. *Ibidem*, p. 22

psihologia religioasă; pe de altă parte, interpretarea fantezistă a textelor profeților exilici și scrieri apocrife, coroborate cu Apocalipsa, creează și mențin psihoza religioasă manifestată prin credulitate și tulburarea cugetului, prin teorii și calcule mileniste²¹.

Așa cum am văzut, ca bază scripturistică, milenariștii (sau mileniş-tii) se referă la locul din Apocalipsă 20, pe care-l interpretează literal. Interpretarea literală a acestui loc stă însă în contradicție cu alte texte ale Sfintei Scripturi. De aceea, trebuie să spunem că Apocalipsa, fiind o carte profetică, nu poate fi interpretată literal și nu poate fi astfel mai ales în părțile prin care ar veni în contradicție cu alte texte clare ale Sfintei Scripturi, sau cu învățătura Sfintei Scripturi privită în ansamblul ei²².

În general, hiliasmul înseamnă așteptarea unei viitoare desăvârșiri provizorii a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ printr-o intervenție nemijlocită a lui Hristos cel înălțat. Dar multiplele lui variante se pot reduce la două forme generale: hiliasmul moderat și hiliasmul strict. Cel dintâi așteaptă venirea lui Hristos la sfârșitul perioadei de desăvârșire a istoriei, cel din urmă, la început. Hiliasmul moderat e reprezentat de Spener, cu speranța sa în timpuri viitoare mai bune; de Bengel, cu așteptarea unui timp de biruință și înflorire a Bisericii; de Delitzsh, care vorbește de o venire spirituală a lui Hristos. Altfel e hiliasmul strict al lui Hoffmann, Frank și Auberlen. După aceștia, mileniul începe cu venirea lui Hristos, cu învierea și prefacerea credincioșilor, cu restabilirea comunității transfigurate pe pământ. Această stăpânire a lui Hristos pe pământ va coincide cu împărăția făgăduită lui Israel²³. Acestei învățături i se poate răspunde că proorocia despre restabilirea împărăției lui Israel s-a împlinit prin întemeierea Bisericii, care este Israel cel spiritual, sau se va împlini desăvârșit în viața viitoare.

Hiliasmul nu se poate susține din punct de vedere teologic și este în sine contradictoriu. Față de hiliasmul moderat se poate spune: dacă desăvârșirea Bisericii în timp se produce înainte de venirea lui Hristos, de ce se mai așteaptă venirea lui Hristos? Iar față de hiliasmul strict se naște întrebarea: oare nu înseamnă venirea lui Hristos ca atare și învierea de obște, în mod necesar, sfârșitul istoriei și al chipului actual al creației? Unde ar mai fi

21. Diac. P.I. David, *op. cit.*, p. 390

22. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 316

23. Pr. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, p. 250

deci loc pentru o împărăție intermediară? Sau dacă ea e desăvârșirea finală, ce mai are să aducă în plus Împărăția cerurilor care urmează mileniului? Nu se slăbește astfel nădejdea după împărăția finală? ²⁴

În antichitate, milenismul a fost combătut de presbiterul Caius din Roma, de Origen, Dionisie de Alexandria și alții. Prin veacul al IV-lea, el a dispărut, dar a reapărut la unele secte, iar în zilele noastre este predicat cu vigoare de unele denominațiuni creștine și de studenții în Biblie (mileniștii, martorii lui Iehova) și alții ²⁵.

Milenarismul este o învățătură greșită, deoarece

a) Susținerea că vor fi două învieri ale morților, la o distanță de o mie de ani una de alta, stă în contradicție cu ceea ce ne-a învățat Domnul, că dreptii vor învia în ziua cea de apoi și nu înaintea păcătoșilor. Mântuitorul spune că *„vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși, cei ce au făcut fapte bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut fapte rele spre învierea osândirii”* (Ioan 5, 28-29).

b) În ce privește venirea a doua a Domnului, Revelația divină ne spune că odată cu această venire va fi și judecata universală: *„Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale”* (Matei 25,31). Nu va fi mai întâi venirea a doua și abia după o mie de ani să urmeze judecata.

c) Milenarismul învață trei împărății ale lui Hristos: prima e împărăția Harului, care ține până la venirea a doua; a doua este împărăția de 1000 de ani, care urmează primeia și a treia este împărăția gloriei, ce urmează după judecata universală. În Sfânta Scriptură e vorba numai despre două împărății: a Harului, care ține de la prima venire a Domnului până la Judecata universală: *„Căci El trebuie să împărățească până ce va pune pe toți vrăjmașii Săi sub picioarele Sale”* (1 Corinteni 15,25) și a doua care ține de la Judecata universală în infinit: *„Că așa vi se va da cu bogăție intrarea în veșnica împărăție a Domnului nostru și Mântuitorului Iisus Hristos”* (2 Petru 1,11).

d) Din învățătura milenaristă rezultă că cei ce vor trăi în mileniu știu și pot fixa cu precizie ziua Judecății și a sfârșitului lumii întrucât ar urma să fie la capătul celor o mie de ani. O astfel de concluzie stă însă în contradicție

24. *Ibidem*, p. 251

25. Pr. Prof. Dr. I. Todoran, Arhid. Prof. Dr. I. Zăgrean, *Dogmatica Ortodoxă*, Editura Renașterea, Cluj, 2000, p. 355

cu cuvintele Domnului, care spune că de ziua și ceasul acela nu știe nimeni: „*Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul ci numai Tatăl*” (Matei 24,36) ²⁶.

e) După primul aspect (milenaarism vulgar), milenarismul stă în contradicție cu ceea ce spune Domnul că „*cei ce înviază nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer*” (Matei 22,30) și cu spusele sfântului Apostol Pavel, că „*împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură*” (Romani 14,17). În ce privește restabilirea Legii mozaice în întregime, deci și în partea ceremonială și civilă, acesta nu va mai avea loc niciodată. Încetarea pentru totdeauna a părții ceremoniale și civile a ei o prezic profeții și Domnul Hristos, iar Sfinții Apostoli spun direct că ea ar înceta: „*Stați deci tari în libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei*” (Galateni 5,1) și că a fost înlocuită cu Legea lui Hristos ²⁷.

f) Biserica a condamnat milenarismul la sinodul II ecumenic (381) când a fost condamnat apolinarismul. Tot atunci a introdus ea și în Simbolul Credinței că Iisus Hristos „*va veni să judece viii și morții și împărăția Lui nu va avea sfârșit*”.

Expresia înviere întâi, înseamnă învierea sufletească în Hristos; învierea a doua este învierea corporală, iar moartea a doua este condamnarea veșnică la judecata generală. Comentatorii au explicat capitolul 20 din Apocalipsă astfel: îngerul, pe care spune Sfântul Ioan că l-a văzut coborându-se din Cer, având la Sine cheia iadului, e Mântuitorul, care a venit să zdrobească pe diavolul. Legarea diavolului pentru o mie de ani înseamnă că Iisus Hristos a dezarmat pe cel rău, pentru un timp îndelungat; L-a dezarmat în sensul că El a dat creștinilor puterea de a învinge ispitele celui rău ²⁸. Expresia o mie de ani înseamnă intervalul de timp cuprins între începutul domniei Harului și sfârșitul lumii, sau între prima și cea de a doua venire (și judecata universală) a Domnului. În acest interval de timp Iisus Hristos domnește în chip spiritual în Biserica luptătoare, pe pământ, și în cea triumfătoare în cer. Învierea întâi înseamnă învierea oamenilor în creștinism, adică botezarea și intrarea lor în viața creștină, prin care își pregătesc fericirea de veci. Această înviere începe cu îndreptarea omului prin Botez

26. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *op. cit.*, p. 316

27. *Ibidem*

28. *Ibidem*

și se încheie cu trecerea lui din viața prezentă în cea viitoare, în Biserica triumfătoare. Cei ce au ajuns aici împărătesc cu Hristos. Ceea ce se spune în Apocalipsa 20, 4-5 că „*sufletele celor ce li se tăiasc capul pentru mărturia lui Iisus... au înviat și au împărățit cu Hristos o mie de ani*”, și că... „*aceasta este învierea cea dintâi*” înseamnă intrarea sufletelor martirilor în cer și petrecerea lor împreună cu Hristos timp îndelungat, adică până la învierea trupurilor. Întrucât aici se spune că sufletele înviază, înseamnă că nu poate fi vorba de învierea trupurilor, în sens hiliast, ci dimpotrivă. Astfel, botezul ar fi numai un început al primei învieri, acesta devenind reală și deplină numai prin intrarea sufletului (după moartea trupului) în rai. Sensul acesta trebuie să-l aibă „învierea cea dintâi” cu atât mai vârtos, cu cât se spune că asupra acestora moartea cea de a doua nu are putere (20,6). Or, dacă am accepta în sens absolut că Botezul e prima înviere, ar însemna că toți cei botezați se și mântuiesc și nici unul din ei nu va fi condamnat (moartea a doua) la judecata universală²⁹. Lucrul acesta însă nu se poate susține.

Dezlegarea diavolului pentru câțeva vreme (Apocalipsa 20,7), înseamnă arătarea lui Antihrist, înainte de sfârșitul lumii. Iar judecata care se rostește asupra tuturor morților și asupra Satanei, este judecata din urmă.³⁰

Concluzii

Din perspectiva ortodoxă, parusia și judecata din urmă au cu totul alte dimensiuni. Scopul învierii obștești îl constituie proclamarea definitivă și absolută a iubirii ca lege veșnică. În antiteză ireductibilă cu ideea distrugerii lumii, învierea este intrarea în veșnicie, este pragul trecerii la un cer nou și un pământ nou.

Tradiția ortodoxă, care păstrează cu sfințenie moștenirea apostolică, a înțeles că Apocalipsa exprimă măreția lucrării mântuitoare a Domnului, după înălțare și până la parusie, într-o formulă maiestuoasă, simbolică și profetică: „Împărăția de o mie de ani”. Pentru a cunoaște natura și a descoperi semnificația acestei împărății, ea are în vedere raportul pe care Scriptura însăși îl stabilește între Împărăția lui Dumnezeu și Biserică, înlăturând astfel orice eroare de interpretare „milenistă”.

29. *Ibidem*

30. Vasile Loichiță, „Chiliasmul”, în *Candela*, anul XXXVII, Cernăuți, 1926, p. 256

Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, își continuă activitatea îngrijindu-se de cei vii și prin aceștia și de cei adormiți într-o nădejde a învierii considerând Împărăția cerurilor o împărăție harică, nicidecum numerică și separată, încadrată în veșnicia Împărăției lui Dumnezeu, nu în cuplaj de texte biblice, în progresie aritmetică sau geometrică, nu în timp, ci timpul trebuie înțeles ca stare de pregătire, de lucrare a mântuirii. În acest ultim scop al omului – mântuirea cu ajutorul harului, credinței cele adevărate și lucrătoare prin fapte bune – timpul se dizolvă și pierde unitatea de măsură, inclusiv hilia.

DESACRALIZAREA ȘI DESCREȘTINAREA OMULUI CONTEMPORAN – CAUZE ALE PROLIFERĂRII CULTURII AUTONOME ÎN POSTMODERNITATE

Drd. Ciprian PANDEA

Introducere

Omul contemporan este copleșit de sentimentul autonomiei, fapt pentru care societatea creată de el a cunoscut foarte repede fenomenul secularizării de tip raționalist și iluminist, făcând cu totul abstracție de transcendența existenței umane. Postmodernitatea a reușit datorită dezvoltării tehnologice să lucreze pentru om, însă aceasta a lucrat și împotriva acestuia deoarece l-a transformat pe acesta în robul forțelor raționale pe care nu le poate stăpâni. Omul de astăzi și-a modificat viziunea cu privire la menirea sa și asupra rolului său în cadrul creației lui Dumnezeu, peste care se crede stăpân absolut, fiind stăpânit de un puternic sentiment al dominării. Această perspectivă a condus rapid la dorința de a domina, de a controla și de a exploata creația după bunul plac și ignorând legile divine. Astfel, a apărut criza ecologică, porunca divină „stăpâniți pământul” (Facere 1,28) fiind înțeleasă profund eronat de către ființa umană autonomă în relația sa cu Dumnezeu.

Pe de altă parte, cultura a cunoscut și ea schimbări profunde din cauza procesului de decreștinare și desacralizare a societății umane, proces început cu multe secole în urmă și ajuns cumva la apogeu în contemporaneitate. Din păcate asistăm astăzi la abordarea unor teme profund străine sau uneori antagonice față de revelația divină, de morala creștină sau de cultul Bisericii lui Dumnezeu. Temele care sunt dezbătute în cadrul orelor de

catehizare sau a predicilor din fața Sfintelor Altare sunt considerate perimate de cultura postmodernă, desuete și învechite. Cultura contemporană promovează teme precum consumismul, comoditatea sau bogăția. Mult mai trist este atunci când așa-zisa cultură postmodernă promovează teme și imagini blasfemiatoare la adresa Bisericii, a simbolurilor și a învățăturilor sale.

În acest context, misiunea Bisericii trebuie să așeze modelul vieții de comuniune în iubire și credință după chipul lui Dumnezeu cel unic în Ființă și întreit în persoane, precum și după asemănarea vieții umane îndumnezeite de Fiul lui Dumnezeu, Logosul întrupat. Astfel că tema propusă este deosebit de necesară în cadrul misiunii interne (pastorației) deoarece este necesar să se creeze o atitudine liturgică și comunitară în rândul credincioșilor, care atitudine decurge din natura apartenenței lor la Biserică și din conștientizarea faptului că Ortodoxia este depozitarul adevărului revelat de către Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu iar acest spirit trebuie să fie luat în considerare atunci când se încearcă crearea unei opere de artă.

Fenomenul desacralizării în societatea post-modernă

Societatea post-modernă secularizată conduce la o desacralizare totală a omului contemporan și totodată la o relativizare a valorilor acestuia. Ne aflăm în fața unui reducăționism ce creează confuzie. Începând încă din modernitate, Biserica a fost exclusă din spațiul public, nu i s-a mai recunoscut competența unui discurs obiectiv public, iar religiozitatea a fost redusă doar la spațiul privat, subiectiv, al omului. Fenomenul desacralizării sau tendința omului contemporan de a elibera profanul de sub autoritatea sacrului este bine reprezentat de secularizare¹ sau altfel spus a dus la procesul de secularizare. Secularizarea a atins toate sferele vieții contemporane astfel încât „desacralizarea structurilor sociale și a ordinii politice, sunt realități a căror pondere și amploare nu pot fi ascunse”², realități ce afectează în primul rând, din perspectivă misiologică, raportul societății cu Biserica.

1. Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, *Secularizarea - o problemă contemporană*, în „Revista Teologică”, 93 (2011), nr. 2, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Facultatea de Teologie Ortodoxă, p. 121

2. Idem, *Misiologie și Ecumenism, Partea I, Curs an III – sesiunea februarie-martie*, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Facultatea de Teologie Ortodoxă, p.130

Desacralizarea este un fenomen provenit din paradigma modernismului și post-modernismului cu un puternic impact asupra valorilor și vieții creștine ³, reprezentând un real pericol. ⁴ Ajungându-se la „lipsirea lumii de un Creator” ⁵. „Credința în Dumnezeu și în Revelația Sa supranaturală este alungată din toate domeniile de activitate ca fiind anacronică; credința devine irelevantă, ea este dezobiectivizată, crezul devine o „opinie religioasă” sau un „sentiment religios” ⁶.

Societatea occidentală a manifestat o adevărată revoltă împotriva instituției Bisericii și acest lucru s-a întâmplat după o perioadă de războaie religioase. La sfârșitul secolului al XVIII-lea au fost proclamate „Declarațiile drepturilor omului” care, fără îndoială că au rădăcini creștine însă, care se opun instituției Bisericii. Reforma a fost cea care a „demarat” procesul de desacralizare a puterii. „Puterea degradează totul, rămânând totuși indispensabilă, de unde necesitatea unor *checks and balances converge*, în secolul XIX, cu iudaismul în sfârșit emancipat și cu un umanism rămas deschis valorilor evanghelice, în vederea stabilirii „statului de drept”. În fața gândirilor totalizatoare, fermentul evanghelic continuă să fie activ, în pasiunea creștină și existențialistă a unui Kierkegaard sau Dostoievski, în formarea unor democrații mai mult sau mai puțin echilibrate, în socialismul asociativ, acest „creștinism din afară” cum spunea Peguy, și ale cărui origini creștine sunt evidente în Franța și în Anglia. Complexă, adeseori tragică, modernitatea europeană s-a născut astfel dintr-o dublă opoziție: aceea a „drepturilor” lui Dumnezeu împotriva omului și aceea a „drepturilor” omului împotriva lui Dumnezeu. Tentată de prometeism, creația umană liberă se ridică împotriva „Dumnezeului moral”, mult prea adeseori conceput ca un Dumnezeu-jandarm, tată sadic și castrator” ⁷.

3. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Introducere în Misiologia ortodoxă*, Editura Do Minor, București, 2009, p. 255

4. Idem, *Iubirea creștină și provocările contemporane*, Editura Sigma, București, 2006, p. 115

5. Idem, *Misiunea creștină ca activitate permanentă și practică*, Editura Sigma, București, 2005, p. 228

6. Idem, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, Editura Do Minor, București, 2011, p. 79

7. Olivier Clement, *Creștinătate, secularizare și Europa*, în Ioan I. Ică jr.; Germano Marani, „Gândirea Socială a Bisericii. Fundamente – documente – analiza – perspective”, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 509

Treptat, diferitele domenii ale umanității, cum ar fi domeniul politic, social sau cultural evoluează, astfel încât religia devine perimată sau un simplu compartiment al culturii. De asemenea, nu există domeniu care să domine din punct de vedere ideologic, ci doar autorități independente. Pe de altă parte, în Răsărit, statul nu dorește să se implice în viața Bisericii. În acest context, Biserica nu mai poate conduce statul sau societatea, iar știința și filosofia nu mai colaborează cu teologia, care se dezvoltă separat. Din cauza industrializării, a tehnicii avansate și a urbanizării procesul de desacralizare a proliferat în societatea post-modernă: „În analiza situației experienței religioase în societatea industrială, sociologia oferă o contribuție fundamentală demonstrând existența de conexiuni între desacralizare și mutațiile sociale. În acest tip de societate, datorită condițiilor de muncă și de viață specifice, create (industrializare, urbanizare, tehnicizare), experiența sacralului devine tot mai puțin posibilă și deci este în act un proces nu doar de secularizare, ci și de desacralizare. Pentru Acquaviva, acest proces de desacralizare nu este legat de factori contingenți, ci este, pe de o parte, produsul unei radicale evoluții a societății umane, iar pe de alta, rezultatul unor precise caracteristici ale psihologiei și ale procesului cognitiv uman”⁸.

Toate cele expuse au dus la formarea unei culturi multiple, deloc totală, critică prin esență față de ea însăși, dar nesigură pe bazele proprii, caracterizată de cercetare, discurs polemic, diversitate care reprezintă atât surse de tensiuni, cât și de elan. Într-o continuă evoluție, statul de drept este garantul libertății omului și încearcă să limiteze manifestările violente. „Mai cu seamă începând cu secolul XVII, rațiunea instrumentală se impune. Nu mai e vorba ca ea să privească și să admire raporturile dintre lucruri, ordinea *cosmosului*, cum o făcea gândirea antică, ci să transforme natura, să o împrăzieze. Tradiția biblică, iudeo-creștină, e cea care a permis această trecere de la raționalitatea greacă, ce dorea să contemple ordinea universului, la rațiunea experimentală și instrumentală. Dumnezeu nu mai e înecat într-o natură sacră, Facerea îl arată ca un Creator al astrelor și al animalelor, în alte părți divinizate; lupta profetilor biblici împotriva Baal-ilor și a magiei cosmice a fost desăvârșită de către monahi. Abolind distincția dintre pur și impur, cuvintele lui Hristos: «împărăția Mea nu e din această lume» (Ioan 18,36) au eliberat domeniul secularului”⁹.

8. Arhimandrit Teofil Tia, *Reîncreștinarea Europei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p.83

9. Olivier Clement, *Creștinătate, secularizare*, pp.509-510

Acest context a adus cu el diferite curente care au intrat imediat în contradicție cu învățătura Bisericii apărută de teologii contemporani. Aceste curente a dus la deformarea imaginii lui Iisus, negându-i bineînțeles divinitatea. Astfel, Hristos a fost transformat într-o femeie cu chip de bărbat, într-o permanentă compenetrare sau disjunctie între animus și anima. Această aberație a fost inițiată de către Hannah Wolf, una din vocile feminismului contemporan, care îl numește pe Iisus „o femeie în bărbat”¹⁰. Bineînțeles că multe din reprezentantele ideologiei feministe au îmbrățișat această oribilă erezie, transformându-l pe Iisus în exponentul feminism¹¹. Se poate observa foarte ușor că elementul divin se înlătură din persoana Mântuitorului, rămânând cu firea umană, ceea ce face să se asemene foarte mult cu erezia nestoriană din secolul al V-lea. Iisus este văzut ca un supra-om care a întemeiat o religie între cele existente. Această concepție de tip nestorian și arian este foarte cunoscută în Occident, teologii având foarte multe probleme din cauza ei.

De asemenea, în Occident mai există o concepție conform căreia Hristos este „ecologistul”¹² care a recuperat ipoteza Gaia din criza ecosistemelor. Trebuie să precizăm că ipoteza Gaia constă în faptul că pământul este o entitate cu viață în sine, ca orice animal. Vedem cum hristologia „s-a compenetrat cu revitalizarea cultului păgân al zeiței-pământ”¹³.

Și nu în ultimul rând, Hristos a devenit un important lider politic, care avea rolul de „eliberator”, asemănat cu Marx din punct de vedere metafizic, model al partizanilor lui Che Guevara sau al gherilelor anti-coloniale din America de Sud.

10. Hanna Wolf, *Jesus der Mann. Die Gestalt Jesu in tiefenpsychologischer Sicht*, Stuttgart, 1975, p. 22; Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste – o analiză a desacralizării vieții creștine europene*, în „Spiritualitate și consumism în Europa unită” Simpozion internațional 2004, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 340

11. Mary Daly, *Gyn/Okologie. Eine Meta-Ehtik des radikalen Feminismus*, (Boston, 1978) Munchen, 1981; Uwe Gerber, *Die feministische Eroberung der Theologie*, C.H. Beck, Verlag, Munchen, 1987; Katharina J. M. Halkes, *Gott hat nicht nur starke Söhne. Grundzüge einer feministischen Theologie*, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh, 1980; Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste*, p. 340

12. A se vedea Leonardo Boff, *Von der Würde der Erde : Ökologie, Politik, Mystik*, Patmos Verlag, Dusseldorf, 1994; Martin Rock, *Die Umwelt ist uns anvertraut*, Mathias Grunewald Verlag, Mainz, 1989; Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste*, p. 340

13. Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste*, p. 340

În acest context predominant de ipostazele imanente ale Mântuitorului Hristos, imaginea Acestuia a fost grav alterată pierzându-se elementul divin al lui Hristos, mesianismul și scopul întrupării Sale – mântuirea omului. În acest context creștinismul autentic revelat a fost uitat și înlocuit cu o religiozitate superficială, în sensul că fiecare crede în felul lui și în funcție de ce îi este la îndemână. „Cam ce sentiment afirmă astfel europeanul sub raport religios? în primul rând sentimentul lui este unul oceanic. O atare atracție metafizică îi suscită acestuia sentimentul că se află într-o lume a depărtărilor, în care fiecare simte vastitatea, în varietatea unui bine, a unei „bucurii nemăsurate, gratuite și în același timp transmițătoare a misterioasei certitudinii că «totul este bine»”¹⁴. Se încearcă o plasare a spiritualității în acea vastitate, în care nimeni nu mai este responsabil de nimic, ci fiecare este cuprins de sentimentul infinitului”¹⁵.

Episcopul rus Ignatie Briancianinov (1807-1867) din cauza sugestiv modului în care omul a ajuns într-o cădere liberă a existenței sale datorită tentațiilor oferite de desacralizare: „Odată ce omul s-a lipsit, prin cădere, de lumina dumnezeiască, nu i-a mai rămas decât rațiunea, cu sclipirea unei singure lumini sărace. Foarte mulți oameni au fost aduși la cunoașterea Adevărului prin această lumină și nu au fost lăsați să se piardă în comoditățile posibile ale acestei vieți pământești, pe care vrăjmașul omenirii le-a inventat, prin tot felul de științe, spre întărirea căderii și înfrumusețării ei cu idolii bunăstării și ai veseliei. Științele omenești, aducându-I satisfacție omului și prezentând harul dumnezeiesc și pe însăși Creatorul ca ceva netrebuincios, hulind, respingând și umilind Duhul Sfânt, s-au făcut arme puternice și mijloace ale păcatului și diavolului. Lumina oamenilor s-a contopit cu lumina demonilor, formând deșteptăciunea (înțelepciunea) omenească, străină de Dumnezeu, distrugându-l astfel pe om cu mândria cea asemenea diavolului (I Cor. 17-18)”¹⁶.

Omul a început să creeze și să inventeze mașini și utilaje care i-au oferit independența față de natură și față de Creator. „În analizarea situației experienței religioase în societatea industrială, sociologia oferă o contribuție fundamentală demonstrând existența de conexiuni între desacralizare și

14. Michel Hulin, *La mystique sauvage*, Paris, PUF, 1993, p. 173; Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste*, p. 341

15. Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Neopăgânismul Europei consumiste*, pp. 340-341

16. Sf. Ignatie Briancianinov *Cuvânt despre om*, Editura Bunavestire, Bacău, 2001, p. 76-77

mutațiile sociale. În acest tip de societate, datorită condițiilor de muncă și de viață specifice, create (industrializare, urbanizare, tehnicizare), experiența sacralului devine tot mai puțin posibilă și deci este în act un proces nu doar de secularizare, ci și de desacralizare”¹⁷.

Provocarea importantă ce vine din paradigma desacralizării este pătrunderea acestui mod de gândire în relația omului credincios cu Dumnezeu. Dacă Occidentul a simțit din plin desacralizarea astfel încât statele, cu excepția asigurării învățământului religios, nu colaborează cu Biserica sau nu o face după principiile creștinismului, implicându-se preponderent în respectarea drepturilor omului pentru a-și asigura pacea socială, de aici decurgând anomalii ce contravin principiilor creștinismului, în Răsărit fenomenul este la început. Tendința esticilor ortodocși de a copia aproape în mod automat aproape tot ce este occidental este din ce în ce mai evidentă, dar și cu efecte asupra vieții sociale.

Și în Biserica Ortodoxă, de dragul afirmării unor valori culturale naționale și din dorința de a reforma diferite modalități de propovăduire a credinței creștin-ortodoxe, nu în toate Episcopiile și nici în toate parohiile, au apărut tendințe străine duhului și tradiției ortodoxe. Astfel, chiar preoți, reînviază spectacole și personaje păgâne organizând astfel de manifestări, dar și sub pretextul catehizării organizează spectacole de teatru în care actorii întruhidează persoane sfinte din istoria Bisericii.

Desacralizarea a venit progresiv și s-a manifestat începând cu Renașterea, când statuile păgânismului greco-roman și-au făcut loc în spațiile publice alături de semne și simboluri creștine sau chiar înlocuindu-le, a continuat cu Iluminismul care, la nivel cultural, a promovat autonomia omului față de Creator (antropocentrismul), a dat, prin Reformă, tonul fărâmițării Bisericii (sectarismul), apoi prin Revoluția Franceză oprindându-o pe aceasta și impunând rațiunea, s-a manifestat prin ateismul științific începând cu Revoluția bolșevică. Pe acest fundal pseudo-religiozitatea ca formă de împlinire umană a găsit în sincretismul sectelor câmpul cel mai fertil, pentru că sentimentul religios nu dispare, ci se îndreaptă către altceva¹⁸. Regimurile comuniste din Estul Europei au promovat și impus o lume fără Dumnezeu ale cărei urmări le vedem și astăzi mai ales la generațiile anilor

17. Arhimandrit Teofil Tia, *Reîncreștinarea Europei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p. 83.

18. Nicolae Achimescu, *Noile mișcări religioase*, pp. 50-51.

60-70. „Spațiul social este tot mai arid, din punct de vedere spiritual. Omul mileniului III își vede modelată mentalitatea după tiparele consumismului materialist, a desacralizării umaniste și a unei globalizări lipsite de orice identitate personalistă”¹⁹.

Consecința imediată a fost speranța omului postmodern că va putea descoperi, explica și influența fenomenele naturale și viața prin intermediul cercetării științifice și a tehnologiilor din ce în ce mai avansate. Rezultatele au fost însă nesatisfăcătoare. Părintele Profesor Istodor afirmă: „Explicarea mecanică a fenomenelor naturale prin știința materialistă a ajuns deja prin explicarea apariției lumii la limitele ei, nu se lasă încadrată în modelul mecanic al lumii. Mai radicală este însă dispersarea de fizica clasică a teoriei quantice. Dogma științifică despre statica și continuitatea aparatelor naturale a fost bulversată total de domeniul atomic și cercetările inerente. Toate cunoștințele științei moderne în lumea fizicii arată spre taine care sunt în afara lumii văzute”²⁰.

Există foarte multe cauze ale desacralizării, însă unele dintre ele izvorăsc chiar din interiorul Bisericii. Un rol important în procesul de desacralizare l-au avut comportamentele și atitudinile inadecvate ale clerului în diferite situații minore în aparență dar cu un impact foarte mare. De asemenea, patimile pe care un preot le are, mândria, lăcomia, zgârcenia, slaba pregătire din punct de vedere teologic au îndepărtat pe credincioși de Biserică și de aici renunțarea de a se împărtăși cu Sfintele Taine. Este foarte adevărat că mulți reprezentanți ai Bisericii sunt exemple demne de urmat, însă, din păcate, mass-media și internetul de cele mai multe ori nu promovează astfel de personalități. Remarcăm cu tristețe faptul că, printre tinerii din ziua de astăzi exista foarte mulți admiratori ai publicației online www.timesnewroman.ro care periodic atacă, prin articole de tip pamflet, Biserica și reprezentanții săi în frunte cu Preafericitul Patriarh Daniel. Chiar dacă aceste articole sunt niște aberații evidente, ele au dezvoltat o ură viscerală față de Biserică în rândul majorității tinerilor, cu precădere cei ce lucrează în corporații și multi-naționale.

La aceasta se adaugă și indiferentismul slujitorilor Bisericii în față Sfântului Altar prin desacralizarea slujbelor religioase. La acest fenomen

19. Pr. Lect. univ. Dr. Mihai Himcinschi, *Misiune și mărturie. Aspecte misionare în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008, pp. 7-8

20. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Misiunea creștină...*, p. 229.

se ajunge prin scurtarea slujbelor sau oficierea lor în mare grabă, fără să se înțeleagă rugăciunile pe care acesta le rostește, prin renunțarea la slujba Utreniei ca pregătitoare pentru Sfânta Liturghie, prin scurtarea Sfintei Liturghii sau a Sfințelor Taine, prin săvârșirea Spovedaniei fără a se ține cont de nevoile spirituale ale credinciosului.

Să nu uităm și de lipsa de unitate și consecvență a clerului în ceea ce privește reputația și interesele Bisericii. Este foarte important ca Biserica, prin declarațiile de presă, să își exprime punctul de vedere canonic cu privire la provocările și acuzele care se aduc ei și mai ales clerului care este identificat cu Biserica. „Adeseori asistăm nepăsători în fața atacurilor nefondate ale mass-mediei la adresa preoților, monahilor și chiar a ierarhilor noștri, contribuind prin aceasta la diminuarea imaginii Bisericii și la slăbirea credinței credincioșilor noștri. De fapt, acesta este scopul celor căzuți în păcatul invidiei, din cauza celor 83 de procente de încredere de care se bucură Biserica din partea poporului român”²¹.

Acestea ar fi importante cauze care au ajutat dezvoltarea fenomenului de desacralizare în societatea contemporană. „Spațiul social este tot mai arid, din punct de vedere spiritual. Omul mileniului III își vede modelată mentalitatea după tiparele consumismului materialist, a desacralizării umaniste și a unei globalizări lipsite de orice identitate personalistă”²².

Este necesar să precizăm faptul că societatea contemporană nu poate să înțeleagă viziunea profundă cu privire la lume. Ideea de Dumnezeu nu își mai are locul în discursul omului post-modern decât la nivelul de superstiție sau reprezintă un subiect care nu trebuie dezbătut și analizat, ținând de intimitatea fiecăruia. „Lumea civilizată nu suportă contemplația și mai ales nu suportă o viziune profundă asupra lumii. Atâta timp cât nimeni nu iese din tipare, cât nimeni nu reclamă viața ca sfințenie, cât timp Dumnezeu nu revine în discursul și în viața noastră într-un mod foarte epifanic, ești unul dintre cei „mulți”, care ai dreptul la o placidă existență, supervizat de forurile îndrituitoare. Însă când vrei să fii autentic, când Dumnezeu vrei să fie capul de listă al vieții tale, în jurul tău se face un gol al non-comunicării, în care se preferă ne-vorbirea cu tine, decât o discuție profundă care să

21. Pr.conf.univ.dr. Miron Erdei, *Religia și cultura în contextul Integrării Europene*, prelegere în cadrul Simpozionului internațional „Omul de cultură în fața descreștinării”, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 13-15 mai 2005

22. Pr. Lect. univ. Dr. Mihai Himcinschi, *Misiune și mărturie. Aspecte misionare în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008, pp. 7-8

ridice semne de întrebare neliniștitoare. Omul Bisericii, omul de vocație, omul înduhovnicit este un om destinat unui rol periferic în viața de astăzi, chiar dacă Biserica Ortodoxă este foarte prezentă în contemporaneitate și în atenția contemporanilor noștri. Însă discuția despre adevărul Bisericii și mai ales acceptarea acestui adevăr rămâne încă o problemă neînchepută, în mare parte”²³.

Fenomenul decreștinării în societatea postmodernă

În postmodernitate, omul se caracterizează prin dorința de a se substitui lui Dumnezeu utilizând știința și tehnica pentru a găsi răspunsuri la întrebările fundamentale cu privire la viață și originea ei, alte răspunsuri decât cele regăsite în revelația divină și propovăduite de Biserică. De exemplu, în laboratoarele CERN de la Geneva s-a încercat găsirea așa-numitei „particule a lui Dumnezeu”, formulă prin care, spun fizicienii, lumea a luat naștere²⁴. Se poate vorbi chiar de o decreștinare progresivă a Occidentului, care a început să apară și să se dezvolte la sfârșitul Evului Mediu, apoi s-a manifestat prin recesiunea practicilor religioase încurajată și de dezvoltarea științei și tehnicii din ultimele două secole. Decreștinarea Occidentului s-a produs încet și pe nesimțite. Există o convergență cu decreștinarea deliberată, sistematică și brutală din partea Europei. „Fenomenul este complex și se face simțit din perioada iluministă încoace. Mari personalități ale culturii europene încetaseră contactul cu sursele vii ale creștinismului. Una dintre manifestările acestei întreruperi o constituie însăși diferitele încercări de *raționalizare* a creștinismului. Cauzele sunt multiple, de la compromiterea creștinismului oficial prin războaiele religioase europene, până la conflictul dintre intelectuali și cler. S-ar putea întocmi o lungă listă de gânditori și oameni de litere care nu mai aveau nici un interes pentru idei centrale creștine și, în cazul în care aveau totuși simț mistic (intuiție mistică), s-au îndreptat spre alte surse de inspirație, orientale, francmasonice etc. În epoca noastră procesul decreștinării și-a găsit formidabili exponenți în Freud și Marx”²⁵.

23. Drd. Picioruș Dorin-Octavian, *Lumea postmodernă și depersonalizarea omului*, referat doctorat, text dactil., p. 4

24. Leon Lederman, Dick Teresi, *The God Particle: If the Universe Is the Answer, What Is the Question?*, Houghton Mifflin Company, Boston, 2006, p. 362

25. Nicolae Stroescu Stănișoara, *Tineretul și provocările timpului*, Conferință ținută în decembrie 2006, la Capela sediului episcopal ortodox din München, München, 2 noiembrie 1980, în revista „Convorbiri Literare”, martie 2007

Din punct de vedere social, decreștinarea a atins mai întâi clasele de sus ale societății, pe intelectuali și pe oamenii de știință, ulterior a ajuns să fie întâlnită și la păturile populare, muncitorești, mult mai legate de industrializare și de urbanizare. „Dar legătura dintre secularizarea modernă și creștinism nu a fost atât de transparentă precum lasă să se înțeleagă teologia seculară”²⁶.

În limba engleză termenul *decreștinare* se folosea pentru a semnifica detașarea creștinilor de Biserică, mai puțin o pierdere a credinței. „Am spune că acești „creștini fără Biserică” și fenomenele sectare ar putea fi contabilizate într-o „decreștinare” care pune accentul pe caracterul instituțional și pe înregistrările fiscale ale impozitelor bisericești. Mai aproape de sensul francez ar fi termenul *leakage*, cu o utilizare curentă din anii 1830 până la sfârșitul secolului XIX. Ad litteram, el ar însemna „risipă”, „pierdere” a unei practici religioase mai ales în bazinele industriale ale Țării Galilor, dar și în Irlanda unde „religia cabaretului” va determina misionarii să transforme *pub*-urile în locuri de propovăduire. Vom adăuga că această pierdere are loc printr-un fel de contaminare ușoară a „obiceiurilor proaste” fără intervenția manifestată de agenții provocatori”²⁷.

Așa cum s-a putut observa, societatea și omul în general s-au îndepărtat de Biserică, s-a îndepărtat de Mântuitorul Hristos și de învățătura Lui mântuitoare păstrată de Biserică. Cu toate acestea, cuvântul *decreștinare* a fost multă vreme respins, nerecunoscându-se adevăratul sens, însă acest fenomen a fost constatat cu tristețe prin faptul că omul a uitat să se mai roage lui Hristos. Rolul științei și al tehnicii este foarte important atunci când vorbim de cauzele apariției fenomenului indiferentismului religios, deoarece aceste domenii au pretenția de a rezolva problemele oamenilor sau de a le oferi acestora răspunsurile căutate și de a reprezenta o cale în satisfacerea nevoilor acestora. Mărturisirea credinței și afirmațiile despre un sens superior al existenței este văzută în societatea post-modernă în

26. Simona Nicoara, *Controverse, opinii și debateri despre profilul secularizării*, în „Journal for the Study of Religions and Ideologies”, Nr. 10, 2005, p. 74

27. Bernard Plongeron, *La dechristianisation a-t-elle une histoire? Note pour une réflexion méthodologique*, în „Christianisation, dechristianisation”, Actes de la Neuvième Rencontre d'Histoire Religieuse tenue à Fontenrand les 3, 4 et 5 octobre 1985 organisé par le Centre de Recherches d'Histoire Religieuse et d'Histoire des Idées (Université d'Angers), le Centre Culturel de l'Onest (Abbaye Royale de Fontenrand) et la Société Française d'Histoire des Idées et d'Histoire Religieuse, Press de l'Université d'Angers, 1986, p. 97

sens negativ și uneori iritant până la indignare, desigur și cu contribuția snobismului și a mimetismului curent. „Acțiunea împotriva crucifixelor și icoanelor în România, o țară în care acestea au fost simboluri oropsite ale dăinuirii credinței poporului în ciuda conducerii atee impusă Țării subjugate, poate fi susținută de o serie de intelectuali români care vorbesc în numele societății civile și a drepturilor omului și chiar al civilizației. Ar mai fi multe de spus, despre ceea ce reprezintă de asemenea o provocare a timpului, demult scadentă pentru ambele părți, aceea a relației dintre intelectualii români și Biserică. În acest sens avem declarația comună a Papei Benedict al XVI-lea și a Patriarhului Ecumenic ortodox Bartolomeu, la capătul întâlnirii lor de la Istanbul: În calitate de duhovnici am reflectat mai întâi asupra misiunii noastre de a răspândi în lumea de astăzi Evanghelia noastră. Domnește multă îndoială (în lume) și de aceea trebuie ca noi să acționăm duhovnicește și în țările creștine. În afară de aceasta, constatăm că o și mai puternică secularizare, o accentuare a nihilismului, există mai ales în lumea occidentală. Așa că trebuie să găsim un răspuns puternic la aceasta pe baza Evangheliei și a culturii timpului nostru. Noi reprezentăm o moștenire a cărei definire trebuie în permanență înnoită. De aceea trebuie să întărim conlucrarea noastră și dăm mărturie în fața tuturor popoarelor”²⁸. Oamenii au încredere în știință și tehnică deoarece ei le percep ca fiind domeniile care ar putea să elibereze umanitatea de tot ce este rău și să creeze o lume fericită. Prin faptul că omul are iluzia rezolvării tuturor problemelor sale, el încearcă înlăturarea lui Dumnezeu din discursul său, concepând ca inutilă latura sa spirituală.

În cultura occidentală de masă se poate remarca un soi de știință cu un caracter profund pragmatic și empiric, care nu face altceva decât să alimenteze tensiunile mai vechi dintre credință și știință. Cu toate acestea, din fericire, în ultimele decenii s-a dezvoltat un dialog puternic între religie și știință, din acest motiv cele două domenii, mai ales în domeniul teologic, sunt percepute ca fiind convergente și complementare. „În interiorul metodologiei științifice post-moderne s-a dezvoltat o epistemologie extrem de „umilă”, care nu mai are „vizibilul” drept unic criteriu al adevărului. Vechiul scientism, adică pretenția arogantă că știința va putea rezolva toate problemele omului, este - în viziunea cercetătorilor europeni de elită - definitiv discreditat. O mare parte din europenii contemporani nu sunt interesați de

28. Nicolae Stroeșcu Stănișoara, *Tineretul și provocările timpului*, p. 12

spiritualitate. Ei se dedică aproape completamente căutării voluptuoase de plăceri hedoniste, de putere sau de bani. Acești oameni nu mai sunt capabili să înfrunte chestiuni de natură spirituală, precum cea a lui Dumnezeu, care, în perspectiva lor existențială (a lui *a avea*, iar nu a lui *a fi*) apare inconsistentă și fără sens; de aceea sunt insensibili și refractari la problema lui Dumnezeu”.²⁹

Să nu uităm faptul că în Evul Mediu creștinarea și propovăduirea cuvântului Evangheliei s-a făcut oarecum greoi deoarece poporul era influențat de datinile și obiceiurile locurilor respective, ceea ce a făcut ca Evul Mediu să fie doar semicreștinat. În societatea contemporană însă se regăsește un paradox foarte interesant. Pe de o parte avem de a face cu violențe teribile la adresa Bisericii și vorbim de agresiuni verbale, iar pe de altă parte Bisericile și Mănăstirile sunt aglomerate de tineret în căutarea desăvârșirii. „O oarecare armonie socială, o anumită formă de fericire socială, acestea sunt semnele indubitabile ale prezenței în profunzime a creștinismului. Războaiele și toate calamitățile care fac din om adversarul omului compromit opera creștinării și întârzie pentru multă vreme progresul. Așa a fost cazul Războiului de 100 de ani: distrugerile bisericilor din timpul acestui război și dispariția unei părți importante de parohii, ai căror locuitori au fost toți masacrați, au rănit grav țesuturile societății creștine. Războaiele religioase din secolul al XVI-lea nu au avut efecte atât de devastatoare, dar se pare că ele au antrenat după sine o creștere accentuată a ignoranței religioase, atât a prelaților, cât și a credincioșilor. Învingerea „ignoranței invincibile” a fost prima sarcină pe care Biserica, reînnoită în urma Conciliului de la Trente, și-a asumat-o. Astfel a debutat o mobilizare fără precedent împotriva apatiei, superstiției și a semicreștinismului. Astfel a început cea mai mare acțiune care a existat vreodată de creștinare în profunzime”³⁰.

Reforma protestantă a reprezentat un element important în dezvoltarea fenomenului de decreștinare, pentru că s-a produs o ruptură reală iremediabilă în sânul Bisericii Romano-Catolice. „Chiar din interiorul Bisericilor au apărut critici la adresa teologiei seculare, care tinde să interpreteze rigid, simplist și ideologic datele istorice și sociologice. Contra-discursul teologic, mai ales cel catolic, considera că nu s-a produs o ruptură fatală

29. *Editoriale: I problema di Dio oggi*, în „La Civiltà Cattolica”, 1996, I, pp. 427-428; Arhim. Lect. Dr. Teofil Tia, *Fotografierea crizei valorilor*, p. 425

30. *Christianisation, dechristianisation, rechristianisation esquisse historique*, p. 10

între creștinism și sacrul tradițional creștin, că, de fapt, creștinismul a reluat constant de-a lungul istoriei, inclusiv în secolele modernității, un număr mare de simboluri foarte vechi creștine, deci nu a încurajat desacralizarea. Este adevărat că partizanii romano-catolicismului au reproșat consecvent faptul că Reforma a dezlănțuit forțele secularizării, ale absolutismului și ale naționalismului. Istoriografia catolică tradițională l-a considerat pe Luther un călugăr nebun, posedat de diavol, care a dărâmat stâlpii Bisericii-mame. Polemiștii protestanți, din contră, au văzut în Reforma un uriaș moment în istoria salvării”³¹.

Așa cum am amintit și mai devreme, omul contemporan și-a pierdut încrederea în Biserică și în învățăturile sale și și-a îndreptat privirea către alte domenii, uitând scopul real al existenței sale. Nu se poate nega faptul că multe domenii ale științei sunt de un real ajutor pentru umanitate, cum ar fi medicina sau comunicarea. Știința și tehnica pot rezolva probleme umane care pot crea mari suferințe, făcând astfel mai plăcută și mai ușoară viața pe pământ. „În plus, științele sunt capabile să descopere posibilități infinite de dominare a forțelor naturii, îmbunătățind condițiile de viață ale umanității. Totuși, știința și tehnica, chiar dacă rezolvă aceste probleme, creează altele, care nu sunt mai puțin grave sau mai puțin periculoase pentru bunăstarea materială și destinul omului. Descoperirea energiei nucleare a însemnat o etapă fundamentală în dezvoltarea tehnico-științifică; dar pentru prima dată, tocmai din această direcție, umanitatea a fost pusă în fața perspectivei concrete a distrugerii totale și a sfârșitului istoriei”³².

Omul contemporan se confruntă cu lipsa unui mod universal acceptat de delimitare a adevărului. Unele filosofii apreciate de omul contemporan susțin faptul că încercarea de căutare a adevărului arată slăbiciunea omului și incapacitatea de a se împăca cu realitatea. Filosoful italian Eugenio Scalfari (născut în 06.04.1924 în Civitavecchia) spune următoarele: „Să căutăm sensul vieții? Este modul consolator pe care cu toții, în anumite momente, îl adoptăm ca nevoie de consolare. Dar a găsi un sens este oprit chiar de conformația minții noastre; este o întrebare la care nu există răspuns. Sensul vieții este viața, care nu are alternative. Natura își pune oare această întrebare? Natura trăiește și atât. Iar noi, oare nu suntem și noi natură, cu

31. Simona Nicoara, *op.cit.*, p. 74

32. Michael Paul Gallagher, *Parlare di Dio nella cultura di oggi*, în „La Civiltà Cattolica”, 1994, II, p. 444; Arhim. Lect. Dr. Teofil Tia, *Fotografierea crizei valorilor*, p. 426

excepția cazului în care facem un act luciferic de orgoliu, care ar vrea să ne facă superiori naturii? Noi suntem diferiți, dar nu superiori. Diferiți doar sub anumite aspecte, căci sub altele suntem realmente *natură*”³³.

Decreștinarea manifestată în post-modernism se caracterizează în slăbirea vieții religioase a unei părți semnificative a credincioșilor practicanți până nu de mult. Acest lucru constă în participarea din ce în ce mai rar la Sfânta Liturghie și lipsa împărtășirii cu Sfintele Taine. Până nu de mult credincioșii practicanți, apropiați Bisericii, formau un nucleu rezistent, chiar dacă erau în minoritate, și aveau o viață creștină reală în care îmbinau rugăciunea cu milostenia. Din păcate, acest nucleu a început să se subțieze. „Practica – de altfel neregulată – a practicanților nu mai este însoțită, în majoritatea cazurilor, de o veritabilă viață creștină. Observăm în special – este semnul cel mai evident – că Sfintele Taine nu mai au câtuși de puțin valoare în ochii lor. Părinții lor nu mai privesc Sfintele Taine ca pe niște „semne sensibile a unei grații invizibile instituite pentru sfințirea lor”. Deseori acestea le apar doar niște gesturi sau „demersuri”. Ei așteaptă neconvingător să le fie botezați copiii. Ei nu se mai spovedesc. Se împărtășesc foarte des, dar fără pregătire și fără respect. La unii, decreștinarea este încă foarte profundă, ea atinge până și sensul vieții și al morții. Pentru ei viața nu mai are nimic sacru, căsătoria la fel, moartea nici de-atât. Acceptă avortul și, în orice caz, nu sunt indignați de acest fapt. Admit concubinajul, „conviețuirea juvenilă” și divorțul. Mai cred ei oare în Viața Eternă? Câteva răspunsuri culese de către misionarii Diocezei și prezentate în această carte ne determină să ne îndoim cu putere de acest lucru”³⁴.

De asemenea, omul contemporan se confruntă cu o problemă privind folosirea cuvintelor care să reprezinte sensul profund al lor. Din acest motiv omul postmodern nu își mai poate ghida viața după adevărurile fundamentale revelate de acesta nu mai are arme de apărare împotriva problemelor esențiale ale vieții. „Societatea occidentală contemporană cunoaște o criză a limbajului, criză demonstrată de incapacitatea culturii sociale de a mai comunica prin cuvinte, de a utiliza cuvinte pline de sevă (erodarea limbajului, inclusiv liturgic). Cuvintele și-au pierdut fidelitatea la realitatea la care fac referință. Nu mai există cuvinte care să fecundeze realul. Aceasta

33. Eugenio Scalfari, *Il problema di Dio oggi*, în „La Civiltà Cattolica”, II, 1994, p. 430; Arhim. Lect. Dr. Teofil Tia, *Fotografierea crizei valorilor*, p. 426-427

34. *Christianisation, dechristianisation, rechristianisation esquisse historique*, p.13

deoarece cuvintele printr-o folosință îndelungată și iresponsabilă, se epuizează, se descarcă de forța evocatoare. Omul european tradițional își găsea în propria credință unele puncte de referință puternice, în care își putea ancora propria viață. Faptul că aceste puncte erau acceptate de toți și împărtășite de către societate le conferea o soliditate de excepție. După ce secole de-a rândul, sistematic și gradual, au fost discreditate aceste puncte, și după ce societatea în ansamblul ei a devenit sceptică, omul contemporan se găsește în situația de a înfrunta problema sensului vieții și a propriului destin complet dezarmat și în cea mai profundă incertitudine³⁵.

Decreștinarea reprezintă îndepărtarea omului Dumnezeu, iar acest subiect a fost amplu dezbătut încă din anul 1963 în cadrul Conferinței de la Lyon. Există „pericolul dublat de a acorda acestei noțiuni compozite (decreștinare) un fel de autonomie istorică, ca și când nu ar pătrunde în textura creștină din cauza unui complot de creștinare și a unui lanț de decreștinare (dacă dorim să o numim astfel), și pentru că e o noțiune construită, de a se acorda un *a priori*... analizelor *a posteriori* în virtutea ideii că istoricul se obișnuiește cu imaginea decreștinării (natură, amploare, dinamica fenomenului) în fața documentelor, suportând deseori lecturi ambivalente, imagini ale unui creștin trecut prin viață, care amestecă cele mai mari elanuri de credință cu devianțele, superstițiile, apatiile”³⁶.

În ceea ce privește diminuarea religioasă a omului contemporan în general, și al celui practicant, în special, această tendință a apărut în Spania, Italia și mai ales Franța. În Spania, situația religioasă în rândul tinerilor este dramatică (19% se declară creștini practicanți) ceea ce a dus la cifre alarmante referitoare la rata avorturilor, practica avortului fiind chiar un drept cetățenesc. În Olanda situația creștinismului este cu adevărat dezastruoasă. Aici decreștinarea a atins apogeul, Bisericile au fost transformate în apartamente de locuit. „Diminuarea practicii a fost aici mult mai rapidă și mai brutală ca în Franța. În 1960 proporția de prezență regulată la slujbă nu a depășit 80%. În 2016 nu este nici măcar de 10%. De asemenea, Olanda este singura țară în care legea ce permite și reglementează avortul provocat a fost adoptată de un partid social-creștin, jumătate constituit din catolici”³⁷.

35. Arhim. Lect. Dr. Teofil Tia, *Fotografierea crizei valorilor*, pp. 427-428

36. Bernard Plongeron, *La dechristianisation a-t-elle une histoire? Note pour une réflexion méthodologique*, p. 98

37. *Christianisation, dechristianisation, , rechristianisation esquisse historique*, p.14

O altă problemă a societății din ziua de astăzi reprezintă dispariția comuniunii din cauza tehnicii avansate, chiar dacă, paradoxal, comunicare nu a suferit, putem spune că ea a fost îmbunătățită datorită rețelelor de socializare (Facebook, Instagram, LinkedIn). Această lipsă a comuniunii duce la o izolare iminentă a omului prin tehnica folosită (computer, internet, etc.). „Tot mai mult înaintăm spre o societate în care persoanele interacționează între ele grație tehnicii moderne (grație telefoniei mobile, a faxului, a internetului, a rețelei de televiziune prin cablu locală etc); o întreagă serie de instrumente inter-conexionează în rețea persoanele cele mai diferite. Din punct de vedere informatic vom fi tot mai apropiați, având șansa unei comunicări tot mai facile, însă conținutul acestei comunicări poate să fie tot mai puțin orientat spre comuniune. În acest context, omul se va simți tot mai singur și mai izolat”³⁸.

După prăbușirea sistemului comunist totalitar, religiozitatea din întreg Estul Europei a avut de suferit din cauza rănilor lăsate de ateismul programativ dezvoltat de acest regim. Rănile se mai resimt și acum, după 27 de ani. Observă că și Europa de Est se confruntă cu mentalități și atitudini ce încurajează satisfacerea dorințelor imediate și a intereselor economice. Consumismul a atins punctul culminant, această problemă fiind de fapt consecința celei mai mari crize economice mondiale de la 1930. Pe de altă parte, putem spune că această criză economică este și rezultatul crizei religioase în care se află Estul și Vestul Europei, criză manifestată și prin de creștinare. „Chiar dacă marxismul impus prin forță s-a prăbușit, ateismul practic și materialismul sunt extrem de răspândite în întreaga Europă: fără a fi impuse (și nici măcar într-o manieră explicită propuse societății) ele induc persoanele să gândească și să trăiască „ca și cum Dumnezeu nu ar exista”. În esență, climatul spiritual din Europa de azi este puternic imprimat de ateism practic, materialism și consumism. Simultan persistă o anumită căutare de experiență religioasă, chiar dacă într-o multiplicitate de forme, nu întotdeauna coerente între ele, care adesea conduc departe de autentică credință creștină. Deci, Europa contemporană se află în fața sfidării de a face o nouă opțiune pentru Dumnezeu, dacă nu vrea să se lase absorbită de materialism, consumism și nonsens”³⁹.

38. Arhim. Lect. Dr. Teofil Tia, *Fotografierea crizei valorilor*, p. 429

39. *Ibidem*, pp. 438-439

Concluzii

Atât desacralizarea omului cât și decreștinarea lui au avut un impact major asupra culturii omului în modernitate și postmodernitate. În Occident, mai mult decât oriunde în lume, omul s-a orientat din ce în ce mai mult către un tip de areligiozitate ajungând să cultive o cultură desacralizată și mai mult decât atât, o cultură profund necreștină. Din cauza celor două fenomene s-a ajuns și la o deculturalizare violentă a creștinismului. În acest context, raporturile dintre oameni au fost modificate în mod artificial iar adevărurile revelate și morala creștină cu fost combătute. În acest context, mai mult decât niciodată este necesară o serioasă educație religioasă, teologică, istorică și cultural, precum și un discernământ sănătos pentru a separa grâul de neghină și pentru a înțelege ce este necesar sau inutil pentru credință și pentru atingerea scopului pentru care omul a fost creat – mântuirea sufletului.

ATEISMUL ȘTIINȚIFIC – PERICOL LA ADRESA VIEȚII ȘI MISIUNII BISERICII

Pr. Drd. Mirea VIRTEJANU

Introducere

Pentru început este necesară o clarificare a termenului *ateism*, în primul rând, întrucât acest termen poate însemna un fenomen dar și o stare individuală. Termenul își are originea în limba greacă și înseamnă, *ad litteram*, „fără Dumnezeu”.

Atât ca mișcare cât și ca stare, ateismul, neagă divinitatea și încearcă să demonstreze inexistența acesteia prin diferite metode și mijloace. Nu este o religie, nici nu ar avea cum, dar este atât credință cât și sistem filosofic. Ca stare se poate manifesta atunci când un membru al unei religii, în mod absolut individual, nu doar pune la îndoială existența divinității ci o infirmă categoric la nivel afirmativ-comportamental și încearcă, prin diferite argumente, să demonstreze „științific” crezul său. În mediul creștin ortodox vorbim însă despre oameni care au primit în pruncie botezul, mirungerea și cuminecarea dar care mai apoi au renunțat la credința în Dumnezeu.

I. Ateismul științific. Repere fundamentale

Ateismul susține că nu există un Dumnezeu creator al lumii, nu există un Dumnezeu în lume (învățătură ce o regăsim în panteism), dar nici în afara acesteia (așa cum susține deismul). De asemenea, nu există o persoană divină care să se afle în lume și dincolo de ea (cum întâlnim în teism), dar nici un Dumnezeu care se află dincolo de lume (așa cum vedem

în panenteism). Cei mai mulți ateii se consideră mai degrabă nontești decât antetești. Ca și nondești, ateii oferă o concepție pozitivă proprie pe care o numesc ateism, materialism, naturalism sau pozitivism¹.

De-a lungul timpului au existat mai multe forme de ateism. Pe de o parte, vorbim de ateii tradiționaliști, care cred că nu a existat, nu există și nu va exista niciodată un Dumnezeu, cum este de exemplu Jean-Paul Sartre². Pe de altă parte, există ateii mitologici precum Nietzsche care cred că Dumnezeul-mit a fost cândva, adică, a fost un model în care oamenii au crezut și pe baza căruia au trăit, dar că acest mit a murit și nu mai este funcțional³. În al treilea rând, din perspectiva lui J.P. Lonchamp, ateismul lui Nietzsche era radical, pentru că el nega însăși posibilitatea de a-l gândi pe Dumnezeu; pentru el „Dumnezeu este mort”⁴. În al patrulea rând, la Feuerbach întâlnim un ateism antropologic deoarece el încerca să îl pună pe om în locul lui Dumnezeu, Dumnezeu nefiind altceva decât reflectarea umanului. În al cincilea rând, la Marx s-a dezvoltat un ateism socio-politic care a prezis dispariția totală a oricărei religii, în ascensiunea unei societăți fără clase, fapt pentru care marxismul a revendicat întotdeauna cu putere caracterul științific al ideologiei sale, atitudine tipic scientiștă⁵. În al șaselea rând, avem pe Thomas Altizer care a popularizat o altă formă de ateism numită ateism dialectic care susține că Dumnezeu a trăit cândva cu adevărat, însă că el a murit odată cu întruparea și crucificarea lui Hristos și că abia în vremurile moderne ne-am dat seama de lucrul acesta⁶. Și în al optulea rând, există ceea ce poate fi numit ateism semantic sau lingvistic, reprezentat de Paul van Buren, care susține că orice discuție despre Dumnezeu este moartă, adică, limbajul religios nu are nici un sens cognitiv⁷. Așa cum putem vedea, tema negării existenței lui Dumnezeu a dezvoltat numeroase încercări: cosmologice, morale, bazate pe natura lui Dumnezeu și pe creație, bazate

1. Norman Geisler, *Apologetică creștină*, Editura Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, USA, 1994, p. 235

2. Vezi Jean Paul Sartre, *Being and Nothingness*, Philosophical Library Inc., New York, 1956

3. Vezi Friederich Nietzsche, *The Gay science: With a Prelude in Rhymes and an Appendix of Songs*, Oxford University Press, New York, 2010

4. Jean Pierre Lonchamp, *Science et croyance*, Desclee de Bronwer, Paris, 1992, p. 107

5. Vezi Ludwig Feuerbach, *The Essence of Christianity*, BiblioBazaar, Charleston, 2009

6. Vezi Thomas Altizer, *The Gospel of Christian Atheism*, Davies Group, Aurora Colorado, 2002

7. Vezi Paul van Buren, *The secular Meaning of the Gospel*, Macmillan, New York, 1966

pe natura omului și a libertății lui sau pe baza naturii unui univers guvernat de întâmplare.

Paradoxal, apariția ateismului are și o cauză de ordin religios, aceea că Biserica Catolică s-a implicat în mod hazardat în domeniul științei. „Aceste implicări la nivel practic și teoretic-doctrinar nu sunt străine de metoda scolastică a teologiei, care a coborât învățătura creștină de pe „culmile dumnezeiești” acolo unde îi era locul, implicând-o în mod riscant în „dogmatizarea” unor teorii de moment pe care ulterior știința nu le-a validat (cum ar fi absolutizarea sistemului planetar ptolemeic și negarea celui copernican)”⁸. Din păcate și în zilele de astăzi mai asistăm la asemenea manifestări, acest amestec aventurist îndepărtând de credință valoroși oameni de știință care suspectează deja Biserica, acuzându-o că vrea să facă unele compromisuri cu știința⁹.

Din această perspectivă putem vedea și câteva afirmații ale omului de știință Carl Sagan care se descoperă a fi un om depărtat de trăirea religioasă, însă și unul preocupat de existența lui Dumnezeu.

Pe de o parte, Sagan își afirmă profunda convingere că „dacă există un zeu care să aducă cu imaginea tradițională, atunci curiozitatea și inteligența noastră de la el ni se trag”¹⁰, însă, pe de altă parte, este sceptic cu privire la existența raiului, deoarece el nu poate realiza existența unui loc în care omul să fie lipsit de activitate. Suntem siguri că această opinie eronată este cauzată, fie de o necunoaștere a teologiei din partea lui Segan, fie a prezentării eronate că raiul ar fi un loc fără de activitate, teză ce nu este străină de perfecțiunea paradisiacă absolută propovăduită de teologia apuseană. Sfânta Scriptură învață cu totul altceva cu privire la starea paradisiacă, respectiv ea ne învață că Adam a fost pus „în grădina cea din Eden ca s-o lucreze și s-o păzească” (Facere 11,15).

Ar fi greșit să credem că toți oamenii de știință sunt înclinați spre ateism, deoarece am ignora faptul că există foarte mulți fizicieni care împărtășesc credința în Dumnezeu. În primul rând, dacă ne referim la unul dintre cei mai mari oameni de știință ai planetei, respectiv la

8. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, Editura Do-minor SRL și Editura Rawex Coms SRL, București, 2010, p.90

9. Pr. Lucian Răzvan Petcu, *Cosmologia creștină și teoriile fizicii moderne*, Editura Sophia, București, 2008, p. 108

10. Carl Sagan, *Creierul lui Broca*, Editura Politică, București, 1980, p. 420

Isaac Newton, trebuie să spunem că acesta a avut multe momente de mărturisire a credinței creștine. Întâmplător sau nu Newton s-a născut în primele ore ale zilei de 25 decembrie 1642 (adică în noaptea de Crăciun) și a fost botezat pe 1 ianuarie 1643 (adică de Tăierea împrejur a Domnului Hristos), lucru certificat de preotul său paroh în registrul bisericii din Colsterworth. De la vârstă fragedă acesta a avut trăiri religioase intense, iar în timpul tinereții a alcătuit și o listă cu păcatele pe care le comisese (listă descoperită ulterior), fapt care dezvăluie, cel mai foarte probabil, că apela la spovedanie atunci când își simțea cugetul încărcat. Pe lângă acestea, Newton a avut parte și de studii teologice. Pentru început, la Școala Regală din Grantham a început studiul limbilor clasice (greacă, latină și ebraică) și cel al disciplinelor biblice, pe care le-a continuat la Trinity College (Cambridge), considerat la vremea aceea „cel mai impunător și mai uniform colegiu din Creștinătate”¹¹. Edificator în ceea ce privește credința lui Newton era și un argument pe care acesta îl aducea în favoarea creației, respingând orice formă de hazard în ceea ce privește cosmogonia. Astfel, el spune că dacă lumea ar fi rodul hazardului oamenii și animalele ar fi avut în alcătuirea lor somatică și unele părți nefolositoare și că „atomii și legile mecanicii, oricât de fascinante ar fi, nu reprezintă nimic în comparație cu înțelepciunea și cunoașterea Creatorului”¹². Așadar Isaac Newton s-a dovedit a fi un credincios și, mai mult decât atât, în afară de matematician și fizician, Newton a fost într-o oarecare măsură și teolog.

Pe de altă parte, „părintele” fizicii moderne, Albert Einstein, și-a arătat o formă de religiozitate, la acesta regăsind o oscilație calitativă a credinței, însă nefiind vorba de o necredință sau un ateism, ci mai degrabă o credință neformată sau incompletă sub aspect doctrinar. Celebrul fizician recunoștea că „există o inteligență superioară care se manifestă în lumea cognoscibilă”¹³ și că avea credința „În Dumnezeuul lui Spinoza, Care S-a revelat pe Sine însuși în armonia tuturor ființelor”¹⁴, totuși nu putea concepe

11. Gale E. Christianson, *Isaac Newton. Lives and Legacies Series*, Oxford University Press, 2005, pp. 14-15

12. Vezi Paul B. Scheurer, G. Debrock, *Newton's Scientific and Philosophical Legacy*, Cluwer Academic Publisher, Dordrecht, 1988, p. 10

13. Albert Einstein, *The Ultimate Quotable Einstein*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2011, p. 325

14. Rem Blanchard Edwards, *What Caused the Big Bang?*, Rodopi, Amsterdam, 2001, p. 19

„un Dumnezeu personal Care să influențeze direct acțiunile indivizilor”¹⁵. Chiar dacă era de origine evreiască, Einstein n-a respins întru totul credința creștină, recunoscându-i acesteia o valoare morală. „Evidențiind aceste păreri ale unor mari fizicieni, ne este acum mai ușor de acceptat că între teologia creștină și știință există un raport de simfonie ce trebuie dezvăluit totuși, cu oarecare atenție, deoarece el prezintă anumite particularități”¹⁶.

Încercările cosmologice ale ateismului au avut la bază legea cauzalității care presupune o regresie infinită, deoarece chiar și Dumnezeu ar avea nevoie de o cauză, conform filosofiei lui Bertrand Russell. De asemenea, Sartre este de părere că legea cauzalității ar conduce la o Ființă imposibilă care se cauzează singură. Tot în aceiași termeni regăsim și ateismul lui J.N. Findlay, care formulează un argument ontologic împotriva existenței lui Dumnezeu folosind o inversare a argumentului ontologic creștin¹⁷. Argumentele morale care neagă existența lui Dumnezeu sunt cele mai numeroase. În acest sens avem pe Pierre Boyle care formulează un argument ateu plecând de la problema răului. Apoi, Bertrand Russell oferă un argument ateu pe baza legii morale, iar Albert Camus creează un argument ce oferă o reluare existențialistă a argumentului moral ateu tradițional și ajunge la concluzia că teismul este contra umanitarismului. Mai există diferite argumente bazate pe suferința celor nevinovați sau pe suferința ce nu poate fi justificată¹⁸.

Mai există și anumite argumente împotriva lui Dumnezeu care sunt bazate pe natura lui Dumnezeu și pe creație. Acestea se referă, pe de o parte, la antinomia omnipotenței (un Dumnezeu omnipotent este o contradicție în termeni), pe de altă parte la antinomia perfecțiunii (lucrurile acesta ar fi imposibil deoarece ar exista unele perfecțiuni care se exclud reciproc – dragostea și ura), apoi la antinomia creației (Dumnezeu nu ar fi fost liber când a creat lumea, ci sub influența unei necesități) și nu în ultimul rând la antinomia timpului (se neagă creația lumii în timp cu argumente ridicole).

15. Alice Calaprice, *Albert Einstein – Cuvinte memorabile*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 203

16. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, p.93

17. Robert Sonn, Richard Milton Martin, Merold Westphal, *Studies in the Philosophy of J. N. Findlay*, State University New York Press, Albany, 1985, p. 421

18. Pr. Lucian Răzvan Petcu, *op.cit.*, pp. 238-239

Argumentele care neagă existența lui Dumnezeu sunt bazate pe natura omului și a libertății lui și se referă la contestarea existenței lui Dumnezeu având la bază natura libertății omului (dacă există Dumnezeu atunci eu nu pot fi liber, deoarece libertatea mea ar fi îngrădită de hotărârea Lui divină). De asemenea, contestarea lui Dumnezeu pe baza naturii omului formulată de Freud și Sartre. Pe de o parte, Freud se îndoiește de existența lui Dumnezeu, formulând un argument bazat pe iluzie conform căreia credința în Dumnezeu s-ar baza pe împlinirea unei dorințe, o nevroză copilărească de proporții cosmice care a căutat un Părinte, Protector sau un Mângâietor Cosmic. Pe de altă parte, Sartre aduce acest argument în stadiul de ateism pur spunând că, deși, omul are nevoie de Dumnezeu în sens existențial, deși întreaga ființă a omului este un efort de a deveni Dumnezeu, totuși acest proiect este absurd deoarece însuși proiectul existenței umane este fără speranță de realizare și fără sens ca și viața însăși ce este lipsită de sens transcendent sau subiectiv. Sartre concluzionează că nu există un Dumnezeu care să dea sens vieții din exterior. Pe lângă cei doi, mai avem pe Ludwig Feurbach care „a argumentat că natura lui Dumnezeu nu este nimic altceva decât o exprimare a naturii sentimentului, astfel că religia omului nu este decât conștiința de sine a omului, deși el o numește în mod neinspirat „Dumnezeu”. Acest argument dialectic, bazat pe ideile lui Hegel, s-a bucurat de o acceptare largă în gândirea marxistă. Astfel, Marx, a scris despre omul care a căutat supraomul în realitatea fantastică a cerului și nu a găsit acolo nimic, decât reflectarea sa”¹⁹.

Gilbert Keith Chesteron relatează principalele argumente utilizate de sceptici atunci când atacă credința creștină: „1) creștinismul este inuman de deprimant; 2) creștinismul împiedică pe oameni să caute libertate și bucurie în sânul naturii; 3) creștinismul consolează omul cu ajutorul unei providențe fictive; 4) atitudinea creștinului față de rezistență și luptă este una nebărbătească; 5) creștinismul este „mama războaielor”; 6) religia creștină este singulară, creștinismul este reduționist; 7) slăbiciunea creștinismului stă în „caritate”; 8) creștinismul este contradictoriu și încurajează în același timp supunerea și vărsarea de sânge”²⁰.

19. *Ibidem*, pp. 240-241

20. G.K. Chesterton, *Ortodoxia. O filosofie personală*, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 107-129

Negarea existenței lui Dumnezeu având la baza naturii un univers care este guvernat de întâmplare, pleacă și de la presupunere posibilității ca lumea să fi apărut din întâmplare. În acest sens, filosoful scoțian David Hume a argumentat împotriva unui univers planificat de Dumnezeu, numindu-l un „accident fericit”²¹, rezultat în reorganizarea întâmplătoare a particulelor în mișcare. Pe aceeași linie, Jacques Monod, biologul francez al sec. XX, argumentează că întâmplarea este singura explicație pentru evoluția omului. Putem deduce de aici că filosofile atee de toate nuanțele influențează cercetarea științifică, cel din urmă, Monod, fiind un exemplu în acest sens. Din nefericire și alți oameni de știință au fost influențați în cadrul activității lor de ideologiile atee. Aici putem să îl includem pe Francis Crick care a descoperit împreună cu Watson, dubla spiralată a ADN-ului. În ultima sa carte „Uimitoarea Ipoteză”, Crick spune: „Uimitoarea ipoteză este că în bucuriile și tristețile tale, amintirile și ambițiile tale, nevoia ta de identitate și voință, nu sunt de fapt nimic altceva decât comportamentul unui vast ansamblu de celule nervoase și moleculele lor asociate. Nu ești altceva decât un pachet de neuroni”²².

Din sfera neurologiei, avem de a face cu negarea existenței lui Dumnezeu și a sufletului uman deoarece atât Crick, cât și majoritatea neurologilor, susține că ideea de suflet este doar un mit și presupune că ei extind aceeași apreciere și în raport cu ideea religioasă despre Dumnezeu. Observăm că avem de a face cu un reduționism științific ca „metoda științifică de a explica cu ajutorul limbajului chimiei și fizicii, nivelurile aparent superioare, adică viața, mintea, ideile religioase despre Dumnezeu. Paradoxul în acest caz este că, deși știința se îndepărtează de materialismul primitiv al fizicii clasice și începe să recunoască tendințele, surprinzător de subtile de autoorganizare ale materiei, numeroși oameni de știință continuă să păstreze un mod profund materialist și reduționist de înțelegere a vieții, gândirii și evoluției cosmice”²³.

21. Norman Geisler, William D. Watkins, *Worlds Apart: A Handbook on World Views*, Wipf and Stock Publisher, Eugene, Oregon, 2003, p. 55

22. Francis Crick, *Astonishing Hypothesis: The Scientific Search for the Soul*, Rockefeller Centre, New York, 1995, p. 3

23. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, pp.97

Ateismul modern, ale cărui rădăcini istorice pot fi identificate în secolele XVI-XVII, reprezintă concepția care neagă total divinitatea, realitatea absolută, infinită și veșnică. Filosofia, la începuturile ei, este înrudită cu teologia, și una și alta fiind căi de căutare a înțelepciunii. Raționalismul european, început cu R. Descartes, B. Spinoza, G. W. Leibnitz și încununat de I. Kant, continuând tendința scolasticii, a căutat să fundamenteze credința religioasă pe baza rațiunii, avertizând-o în același timp, mai ales prin criticismul kantian, că trebuie să se oprească unde începe credința, lăsând acesteia spațiul ei de acțiune. Orice construcție exclusiv pe baze raționale în domeniul credinței este sortită eșecului, iar Kant a demonstrat că argumentele raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu pot fi admise sau respinse cu aceeași rigoare logică. Din nefericire, filosofi ulteriori au ales calea agnosticismului și a nihilismului, a ateismului sau non-teismului, respectiv atitudini tranșant antireligioase sau aparent indiferente în ceea ce privește religia. Exponenții cei mai de seamă ai agnosticismului modern sunt L. Feuerbach, „părintele ateismului modern”, K. Marx, „religia, opiu pentru popor”, S. Freud, „religia, nevroză colectivă”, F. Nietzsche, „Dumnezeu a murit”, J.P. Sartre și negarea lui Dumnezeu în numele omului, E. Bloch sau speranța fără Dumnezeu²⁴.

S-au cristalizat, în cultura modernă occidentală mai multe forme de ateism, mai ales, în funcție de pretinsa autonomie a omului și a rațiunii sale și de autonomia naturii. Epoca autonomiei rațiunii este deschisă de R. Descartes, dar are precursori în dualismul scolastic, în concepțiile despre separația dintre ordinea supranaturală și cea naturală, dintre credință și rațiune, gândire, omul considerându-se un subiect liber și nu depinzând de vreo oarecare substanță sau esență transcendente sieși. Epoca autonomiei naturii începe cu conflictul dintre viziunea teologică asupra lumii și cea a științelor fizice moderne, emblematic fiind momentul G. Galilei.

Ateismul este o realitate a lumii de astăzi, fiind de factură teoretică și practică, respectiv sisteme politice care au fost instaurate în Răsăritul european și nu numai, dar și în mare măsură în societățile libere marcate de secularizare, de indiferentism religios, de consumerism, de autosuficiență în sensul reducerii existenței umane la *hic et nuce*. Omul trăiește fără conștiința dependenței de cineva sau altceva decât el însuși, educat în sensul ego-

24. Marcel Neusch, *Aux sources de l'athéisme contemporain. Cent ans de débats sur Dieu*, Le Centurion, Cerf, Paris, 1993

centrist și utilitarist, religia fiindu-i prezentată „ca un obstacol epistemo-logic”²⁵. Exponenți ai ateismului din lumea liberă propun trecerea religiei pe linie moartă din rațiuni epistemologice, pedagogice sau politico-sociale. Astfel de atacuri nu sunt o noutate, iar noii ateii, ca și cei vechi, ignoră religia creștină, originea ei în Dumnezeu Treime ca structură supremă a iubirii și comuniunii umane, a omului ca ființă iubită de Dumnezeu și chemată la a se învrednici de strălucirea divină și răspândirea luminii în comunitatea umană încercată de injustiție și egoism până la ură războinică. Scandalul crucii (I Corinteni 1,18) este permanent și Hristos Domnul vieții și al păcii invită la iubire și jertfă smerită pentru viața în Dumnezeu și pacea și armonia funcțională, creatoare a comunității umane în diversitate reconciliată²⁶.

În concluzie, putem observa cu ușurință că impactul filosofilor atee, dar și demersul științific ideologizat de ateism, au creat mari dificultăți în relația omului cu Dumnezeu, cu aproapele, așa cum este „definit” de Sfânta Scriptură, și cu universul. O astfel de perspectivă reduționistă, în contradicție cu Revelația divină nu poate decât adânci criza religioasă a omului postmodern, dând posibilitatea altor evenimente criminale și antiumane.

II. Darwinismul postmodern

În ceea ce privește relația dintre știință și teologie, cel mai mare șoc a fost reprezentat de Charles Darwin care a publicat în 1859 cartea „Despre originea speciilor”. Prin publicarea acestei lucrări s-a iscat o furtună de controverse, atât în mediul teologic, cât și mediul științific. Din perspectivă evoluționistă, ca ideologie ce parazitează știința, evoluția implică un univers fundamental impersonal și lipsit de Dumnezeu. Astfel, Steven Weinberg spune că evoluția respinge ideea unui Dumnezeu „interesat”, încă mai categoric decât o face fizica²⁷. Pe de altă parte, teoria evoluției biologice susține că toate formele de viață au apărut dintr-un strămoș comun și a parcurs, sub influența selecției naturale, mai multe transformări naturale, care au condus la diversificarea speciilor. Selecția naturală a reprezentat principala

25. Francois Boespflug, *Une notion sur la sallette: la religion*, în „Revue Theologique de Louvain”, 4/2005, p. 492

26. Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *Teologie Fundamentală și Misionară, Ecumenism*, Ed. Performatica, Iași, 2006, pp. 50-51

27. Steven Weinberg, *Dreams of a final theory*, Pantheon Books, New York, 1992, p. 248

forță a evoluției, la care Darwin a adăugat două elemente complementare care acționează asupra organismelor, determinând evoluția, respectiv suprapopularea și lupta pentru existență²⁸.

Modul în care este prezentată apariția și dezvoltarea omului, atât la darwiniști, cât și la neodarwiniști, este unul cu caracter ateu. Din perspectivă teologică, regăsim trei aspecte tulburătoare.

În primul rând, variațiile care conduc la diferențierea speciilor sunt pur întâmplătoare, ceea ce arată că lucrările naturii sunt accidentale și iraționale. Odată cu dezvoltarea biologiei și a geneticii, sursa acestor variații a fost identificată cu mutațiile genetice și, din nefericire, majoritatea bioloșilor aderă la opinia lui Darwin și pun existența lor pe seama întâmplării.

În al doilea rând, indivizii trebuie să se lupte pentru supraviețuire și mulți dintre aceștia suferă sau mor în această luptă. De aici putem deduce că avem de a face cu o cruzime fundamentală a universului, în special față de cei slabi.

În al treilea rând constatăm un proces nepăsător al selecției naturale, prin care numai organismele mai bine adaptate supraviețuiesc, ceea ce arată că universul este, în esență, orb și indiferent față de umanitate.

Aceste trei aspecte inseparabile sugerează că universul este impersonal, absolut care nu are nicio legătură cu Dumnezeuul creștin transcendent și immanent. „Însuși Darwin a fost cutremurat de cruzimea caracterului întâmplător și impersonal și nu s-a mai putut întoarce la teismul blând al anglicanismului strămoșesc. Însă, ce e mai grav, mulți dintre urmașii săi științifici nu au ezitat prea mult să identifice evoluția cu ateismul. Astfel, gânditori remarcabili au întâmpinat darwinismul ca pe victoria finală a scepticismului asupra religiei”²⁹.

Thomas Henry Huxley, supranumit și „buldogul” lui Darwin, considera evoluția ca antiteza teismului tradițional³⁰. Alții, precum Ernst Haeckel, Karl Marx, Friedrich Nietzsche și Sigmund Freud au considerat cu toții gândirea lui Darwin apropiată de ateismul lor. Cu toate acestea, „mentorul lor”, Darwin, nu a renunțat niciodată la latura sa religioasă deoarece în timpul

28. Oana Iftime, *Introducere în antievoluționismul științific*, Ed. Anastasia, București, 2003, pp. 215-217

29. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, p. 99

30. James B. Miller, *An Evolving Dialogue: Theological and Scientific Perspectives on Evolution*, Bloomsbury Academic, 2001, New York, p. 340

faimoasei călătorii pe mare se gândea să se facă preot la țară, rămânând om șovăitor care a gravitat între deism și agnosticism³¹.

Darwinismul a revoluționat știința vremii sale prin prisma conținutului său. Această teorie era întemeiată pe cunoașterea variabilității speciilor în stare sălbatică, naturală, dar și în condiții de domesticire. Lipsind însă cunoștințele științifice cu privire la ereditate, evoluționismul rămânea dator să explice: originea și baza materială a variațiilor ereditare pe care se construiește evoluția. „Astăzi, după 120 de ani de evoluționism, a evoluat și concepția evoluționistă. Darwinismul clasic, întemeiat pe discipline biologice tradiționale: zoologie, botanică, biogeografie etc. s-a unificat cu concluziile geneticii moderne, în special al geneticii populațiilor. Integrând datele geneticii despre originea și baza materială a variațiilor ereditare, darwinismul a atins un nivel superior, dovedind concepția sintetică a evoluției. Termenul sintetică arată că este o concepție rezultată din sinteza mai multor științe³².

Cei care au îmbrățișat teoria evoluției au putut preciza și lărgi conceptul de selecție. Această nouă concepție despre selecție diferă în principiu de selecția naturală formulată de Darwin prin două aspecte. Pe de o parte, evoluția este mult mai complexă și mai nuanțată decât se credea și valoarea noastră selectivă măsoară mult mai puțin rata de supraviețuire a celui apt decât o mărime pe care o utilizează de mult timp demografia, numită „rata de înlocuire”.³³ Pe de altă parte, această selecție dovedește o fixitate a generațiilor pentru că ea „alege” din populația inițială un eșantion reprezentativ.

Mai putem vorbi și de teoria sintetică a evoluției care adaugă noțiunea de selecție non-aleatoare: dacă două grupe aparținând aceleiași populații se găsesc separate, arunci cu siguranță în timp vor apărea diferențieri genotipice între aceste grupe. În principiu, concepția sintetică confirmă mecanismul darwinist al evoluției, demonstrând că evoluția se produce pe baza selecției variațiilor mici (mutațiilor)³⁴. Apariția unei mutații utile, cu

31. John F. Haught, *Science and Religion*, pp. 70-71

32. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, p. 100

33. Robert N. Brandon, *Adaptation and Environment*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1990, p. 63

34. Motoo Kimura, *Population Genetics, Molecular Evolution, and the Neutral Theory: Selected papers*, The University of Chicago Press, Chicago, 1995, p. 616

caractere avantajoase în evoluție, nu reprezintă în sine un fenomen evolutiv, nu inaugurează evoluția. Majoritatea speciilor au un fond ereditar, un genofond coerent și stabil. Din această cauză, cele mai multe mutații se pierd după două-trei generații. Gena mutantă nu dispăre, dar dispăre expresia sa exterioară, fenotipică. În genofondul speciei rămân ascunse genele mutante. De cele mai multe ori, noul adus de mutație nu este valorificat de evoluție. Din numeroasele încercări de evoluție, se realizează foarte puține³⁵.

Biserica Romano-Catolică din vremea lui Darwin a reacționat prompt, fiind foarte sigură de faptul că darwinismul face parte din „falsă știință”. Lucrarea sa, „Originea speciilor”, a fost condamnată de Conciliul de la Köln la un an de la apariția ei. În 1888, revista iezuiților trata evoluția ca „ficțiune respingătoare” însă au fost și păreri favorabile evoluției, însă acest curent a fost cu totul minoritar și redus la tăcere³⁶.

După apariția darwinismului, inevitabil, a apărut și antidarwinismul religios reprezentat de teologi care au fost în același timp și oameni de știință. Este foarte importantă această dublă specializare deoarece, s-a acreditat ideea că cei care au avut o poziție tranșantă antidarwinistă, au fost oameni rigizi, fanatici religioși, însă, așa cum putem vedea, toți cei care au respins darwinismul au fost pasionați de științe.

Trebuie să precizăm că Darwin nu a emis o teorie care să ofere o explicație incontestabilă a tuturor faptelor referitoare la originea lumii și a speciilor, ci numai o explicație probabilă a unora din aceste evenimente. „În spiritul multor contemporani ai săi, pentru care știința era sinonimă cu certitudinea, Darwin nu oferea deci, cu adevărat o teorie științifică. Nu făcea decât să propună un vag scenariu”³⁷.

Francis Orpen Morris (1810-1893) a fost unul dintre cei mai virulenți contestatari ai lui Darwin. Acesta a fost ornitolog și preot al Bisericii anglicane. Îi reproșa astfel lui Darwin eroarea de judecată ce consta în plecarea de la variațiile speciilor pentru a deduce apoi relațiile de filiație. Mai exact, i se părea greșit din partea lui Darwin să precizeze că variația, ce fusese observată, permitea să deduci transmutația, ce nu fusese observată niciodată³⁸.

35. Gheorghe Mohan; Aurelian Ardelean, *Enciclopedie de biologie*, Editura All, București, 2007, pp. 855-856

36. Jean Pierre Lonchamp, *Science et croyance*, p. 108

37. Thomas Lepeltier, *Darwin Eretic. Eterna reîntoarcere a creaționismului*, Editura Rosetti Educațional, București, 2009, p. 147

38. Vezi Francis Orpen Morris, *All the Articles of the Darwin Faith*, Read Books Design, 2010

Charles Robert Bree (1811-1886), un medic englez, a avut mai multe lucrări îndreptate împotriva lui Darwin. În aceste lucrări el îi reproșa lui Darwin că nu a prezentat nici o dovadă a transmutației speciilor în timp ce, după el, observația furniza mii de mărturii în favoarea fixității lor. Îl acuza pe Darwin deoarece pleca de la o idee preconcepută și aduna numai după aceea toate lucrurile care ar fi putut-o susține. Bree preciza că argumentele împotriva darwinismului nu erau bazate pe Biblie deoarece aceasta nu este o carte științifică. Aceasta nu-l împiedica să-și afișeze orientarea religioasă afirmând că întreaga creație răspundea unui plan divin ³⁹.

Enoch Fitch Burr (1818-1907), un reprezentant al Bisericii din Statele Unite dar și un astronom amator, amintea că există o explicație mult mai evidentă decât cea propusă de Darwin. Burr afirma că, în ipoteza creării animalelor de către o ființă a cărei bunătate și înțelepciune erau infinit mai mari decât cele ale omului, toate lucrurile care nu se pot deduce din natură erau deodată explicate. Dimpotrivă, în cazul în care s-ar accepta evoluției, trebuia încă dovedită realitatea generației spontane și cea a transmutației speciilor ⁴⁰.

John William Dawson (1820-1899), un geolog canadian dar și un prezbiterian, a fost unul dintre antievolutionistii cei mai savanți. El a criticat, de asemenea, metoda adoptată de Darwin. Acesta din urmă, susținea Dawson, a gândit fondându-se pe posibilități și nu plecând de la fapte. De altfel, teoria sa nu era rezultatul unui procedeu inductiv, ci o simplă ipoteză care permitea explicarea anumitor lucruri care pot fi explicate cu dificultate făcând abstracție de doctrina Creației ⁴¹.

Caracterul neștiințific al darwinismului n-a fost singurul motiv al respingerii sale de către anumiți creștini. Charles Hodge (1797-1878) este cel mai cunoscut dintre cei ce au adus această acuzație, era un teolog conservator, însă deschis față de știință. „El afirma că interpretarea Bibliei trebuia să se facă în acord cu descoperirile științifice. Știind că teoriile

39. Charles Robert Bree, *Species Not Transmutable, Nor the Result of Secondary Causes [Microform]; Being a Critical Examination of Mr Darwin's Work Entitled Origin*, General Books LLC, Memphis, Tennessee, 2010, p. 67

40. Enoch Fitch Burr, *Pater Mundi: Or, Doctrine of Evolution*, Applewood Books, Bedford, Massachusetts, 2009, p. 157

41. Sir John William Dawson, *The Meeting-Place of Geology and History*, Fleming H. Revell Company, New York, 2014, p. 13

științifice variau de-a lungul timpului, ținea să adauge că fiecare teolog avea dreptul să ceară ca faptele să fie verificate dincolo de orice posibilă îndoială”⁴². De exemplu, considera că, dacă teza vechimii Pământului putea fi dovedită cu certitudine, ar trebui să se țină cont de ea în interpretarea primelor capitole ale Cărții Facerea⁴³. Din perspectiva lui Hodge, minusul al darwinismului era faptul că nu făcea loc noțiunii de proiect. Nu procesul în sine al selecției naturale îi pune probleme, ci faptul că variațiile nu erau orientate în ansamblu. De aici și opinia sa conform căreia darwinismul este un ateism pentru simplul motiv că nu integrează ideea de proiect. Hodge găsea de altfel confirmată concluzia sa în analiza pe care a făcut-o atitudinilor a numeroși darwiniști contrare ideii de proiect în natură⁴⁴.

Din punctul de vedere a numeroși catolici și protestanți, darwinismul greșea atât prin lipsa unei metode științifice, dar și prin absența referirii la un proiect din natură. „Ideea unui strămoș comun maimuței și omului era, de asemenea, un lucru ce-i deranja în teoria lui Darwin. Acesta din urmă n-a pomenit de ea în *Originea speciilor*. A trebuit așteptată *Descendența omului și selecția legată de sex* (*Descent of Man and Selection in Relation to Sex*, 1871) pentru a-l vedea abordând acest subiect. Însă, începând cu 1863, Huxley a deschis discuția prin publicarea *Locul omului în natură* (*Man's Place in Nature*). Cu toate acestea, nu toți cei deranjați, sau chiar șocați, de ideea unui strămoș-maimuță al omului respinseră teoria darwinistă. Ei găsiră pur și simplu diferite modalități prin care să o adapteze vederilor lor religioase. De exemplu, unii creștini ajunseră să conceapă existența bărbatilor și femeilor înainte de Adam - Preadamici - și sugerară că *Facerea* nu se referea decât la strămoșii evreilor. Astfel, puteau considera că evoluția omului, așa cum era concepută în darwinism, nu se referea decât la acești Preadamici. Cât despre Adam, acesta ar fi beneficiat de o intervenție divină pentru a se ieși din această „preumanitate”. Această teză nu era nouă. Ea fusese deja dezvoltată în secolul al XVII-lea, în special pentru a reconcilia Biblia cu descoperirea locuitorilor Noii Lumi. Ea era, astfel, legată de debaterile ce priveau unicitatea originii speciei umane. Fără a pierde această

42. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, p. 102

43. Walter H. Conser, *God and the Natural World: Religion and Science in Antebellum America*, University of South Carolina, Columbia, 1993, p. 74

44. *Ibidem*, p. 75

funcțiune, ea a încercat adaptarea *Facerii* la o viziune evoluționistă a celor vii”⁴⁵.

Concluzii

Evoluționismul darwinist ca bază a ateismului științific nu prea are legătură cu demersul științific, deși este prezentat propagandistic ca fiind științific. Anul 1859 este, din păcate, unul trist, dacă ne gândim la consecințele pe termen lung al darwinismului: eliminarea totală a lui Dumnezeu din creația Sa și totodată negarea Lui; la acestea se mai adaugă concluziile aberante ce sunt adevărate blasfemii: strămoșul Fiului lui Dumnezeu ca om a fost maimuța! Dacă ne gândim că tot acest fals grosolan încă se mai predă în școlile noastre, înțelegem responsabilitatea enormă pe care o avem de a combate eficient, cu mijloacele specifice Ortodoxiei, acest sacrilegiu.

45. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Istodor, *Dialogul dintre științe și religie din perspectiva Misiunii Bisericii*, p. 103

ACRIVIA ȘI ICONOMIA BISERICESCĂ¹ - partea I -

Diac. Cristea NEDELEA

Într-o conferință, vrednicul de pomenire Înalt Preasfințitul Părinte Bartolomeu, citându-l pe Nicolae Steinhardt spunea: „La judecată, diavolul va fi acela care va scrie pe tablă toate păcatele fiecăruia dintre noi ca un gest contabil; după care vine Dumnezeu, ca un Boier și le șterge pe toate.” Am tot stat într-o dialectică a întrebării mult timp: legarea și dezlegarea făgăduită de Mântuitorul Hristos Apostolilor Săi, reprezintă instrumentalizarea iubirii sau sunt acte ale unei sinergii definită de înțelepciune?

Oricum am defini acrivia și iconomia în contextul teologic actual, ele rămân referințe vizibile prin care se trasează lucrarea harului (aici ne este dat să știm unde lucrează harul în mod ordinar) și se arată iubirea ca șansă profundă a mântuirii.

Dacă am extrapola subiectul am putea observa cu mare ușurință că și gesturile dintre oameni sunt marcate de acrivia unei legalități și canonicități devastatoare și de iconomia unor gesturi venite parcă dintr-o filă de sinaxar.

În viața bisericii, acrivia și iconomia sunt rânduite să păzească adevărul și să arate iubirea. Dar unde începe adevărul și se termină iubirea?

De aceea, dificultate vine nu din definirea și teoretizarea celor două noțiuni, ci, cred mai degrabă, din aplicarea lor. Istoria este martoră că în numele adevărului s-au comis crime abominabile; s-a vărsat sânge în credința aderenței la Hristos. Și iertarea instrumentalizată prost nu duce niciodată la îndreptare. Mântuitorul Hristos a iertat și vindecat atunci când iertarea și vindecarea reprezentau valorile pe care persoanele respective le pierduseră

1. Lucrare de disertație susținută în cadrul Programului de studii universitare de master *Pastorație și viață*

din vedere; a dăruit, a muștră, a dat cu biciul atunci când orice altceva nu ar fi dovedit adevărul.

Tema prezentei lucrări a fost dezbătută într-un mod complet în anul 1949 de către Alivizátos, Amílkas, în lucrarea sa: **Iconomia, potrivit dreptului canonic al Bisericii Ortodoxe**; în nr. 1 din 1969 în Ortodoxia; de către Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în lucrarea **Iconomia Dumnezeiască, temei al Iconomiei Bisericești**, în anul 1970 în Revista Ortodoxia; de către Pr. Prof. Liviu Stan, lucrare cu titlul: **Iconomie și intercomuniune**; sau în anul 1980 de către Arhim. Chesarie Gheorghescu, în Studii Teologice în lucrarea: **Învățătură ortodoxă despre iconomia dumnezeiască**.

Tema în discuție a făcut parte din preocupările teologilor citați atunci când s-a simțit nevoia unei clarificări legate de relația dintre Biserica Ortodoxă și primirea sau reprimirea la Ortodoxie a unor creștini de alte confesiuni.

În Capitolul 1 al prezentei lucrări am vorbit despre Iconomia în lumina Sfintei Scripturi, capitol structurat în 9 subcapitole.

Structura celui de-al 2-lea capitol este legată de acrivie, de raportul ei cu iconomia și tratează printre altele și tema legată de discernământ, competențe sau confuzii.

Tema celui de-al 3-lea capitol ne pune în atenție rolul Spovedaniei în administrarea Sfintelor Taine, parte ce are 8 subcapitole, unde găsim teme precum Mărturisirea păcatelor în Biserica primară și în practica de azi, Euharistia în Biserica primară, sau probleme pe care le întâlnește duhovnicul în cadrul Sfintei Spovedanii.

Tema Tainele eterodocșilor a făcut obiectul celui de-al 4-lea capitol din prezenta lucrare, încercând să fac o evaluare canonică ortodoxă privind validitatea tainelor săvârșite de eterodocși.

Am urmărit prezentarea temei din punct de vedere dogmatic și canonic cu referință în scrierile unor părinți bisericești și în studiul unor teologi de marcă ai Bisericii Ortodoxe.

Un aspect trebuie luat în discuție: trăim într-o societate plurireligioasă, marcată de mijloace de comunicare (dar nu de comuniune!) dintre cele mai diverse. Nu știu cât mai poate fi aplicată acrivia și dacă iconomia mai vindecă. Acum, când în funcție de numărul de adepți cultele recunoscute legal într-un stat primesc fonduri de la buget sau se fac top-uri și strategii guvernamentale, faptul de a avea pretenții confesionale poate suna anacronic.

Acum, oamenii se mișcă relativ ușor și scaunul spovedaniei are dinamismul lui. Numai cei care au o conștiință profundă a importanței covârșitoare a Sfintei Spovedanii mai valorizează oprirea de la Sfânta Împărtășanie.

De aceea, e nevoie să se cunoască aspectele istorice, canonice și teologice modului în care acrivia și iconomia au marcat viața Bisericii.

Sunt convins că valorizarea acriviei și iconomiei o poate face numai discernământul și conștiința că mântuirea este firescul comuniunii și al deschiderii sincere și reale spre celălalt.

Pentru ca acrivia și iconomia să poată avea efecte vizibile și durabile e bine să fie ordonate înaintea empatiei, a acelei trăiri de a te pune în locul celui care poate a căzut și care vrea să se ridice, a celui care dorește să găsească diamantul, chiar dacă nu-l caută acolo unde trebuie și a tuturor acelor pentru care socialul este mult mai puternic decât duhovnicescul.

Voi încheia tot cu un cuvânt al Înalt Preasfințitului Părinte Bartolomeu Anania atunci când a mers la patul de suferință al marelui duhovnic Paisie Olarul l-a întrebat pe acesta: „Prea Cuvioase, acum la plecarea din lume, ce regretați?” Părintele a răspuns: „Regret că am legat pe cine nu trebuia și am dezlegat pe cine nu trebuia!”

Termenul de „iconomie” înseamnă plan, providență, administrare; etimologic înseamnă restaurarea ordinii în creație. El este folosit acum cu mai multe semnificații:

Cuvântul „iconomie” se folosește în Ortodoxie pentru o procedură prin care Biserica primește, atunci când tăria în credința ortodoxă și deci mântuirea membrilor ei nu e clătinată, pe creștinii botezați în numele Sfintei Treimi din afara ei, fără să-i boteze din nou, sau dacă sunt perechi cununate fără să-i mai cunune odată, iar pe membrii ierarhiei hirotoniți în comunități creștine neortodoxe, dar care au păstrat succesiunea apostolică, fără să-i hirotonească iarăși. Iconomia este astfel o ușurare a procedurii de primire în Biserică a creștinilor amintiți, iar în cazul că sunt cununați sau hirotoniți, o primire în starea și treapta în care se află. Iconomia se mai numește, într-un sens mai puțin propriu, și orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii, față de unii membrii ai ei, prin scutirea lor de la împlinirea unor amănunte ale unor anumitor rânduieli (de posturile din anumite zile, de obligația cununiei în biserică, de interdicția cununiei în anumite timpuri,

etc.). În toate înțelesurile ei, iconomia este un pogorământ al Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind în anumite cazuri puțin rigoarea (acrvia) rânduielii general observată.²

Caracterul de excepție al iconomiei se vede din faptul că acrvia poate fi aplicată față de orice fel de eterodocși, iar față de unii chiar trebuie aplicată, pe când iconomia nu poate fi aplicată tuturor.

Libertatea Bisericii în practicarea iconomiei nu e nelimitată. Ea e limitată de două criterii:

1. De săvârșirea canonică a tainelor nerepetabile în gruparea eterodoxă a celor ce vin la sânul ei, *unită cu o credință corespunzătoare* (de exemplu botezul în numele Sf. Treimi și credința în ea, hirotonia prin succesiune apostolică și credința într-un har și într-un rost harismatic al preoției)

2. De interesul superior al Bisericii, care coincide cu mântuirea unui cât mai mare număr de suflete. Dacă ar avea să țină seama numai de primul criteriu, Biserica n-ar mai fi liberă în practicarea iconomiei, ci ar fi supusă unei norme externe, obiective.

*„Iconomia este una din modalitățile principale pe care Biserica le folosește în administrarea normelor canonice, care constă într-o atitudine pastorală de condescendență și compasiune. Patriarhul Fotie (820-891) considera iconomia ca fiind consistentă cu spiritul Ortodoxiei, mai ales pentru rațiuni de circumstanță în cazuri concrete, în care este în mijloc nu numai binele general al Bisericii ci și mântuirea individului.”*³

În epoca modernă, iconomia a fost studiată în cadrul dreptului canonic și a fost pusă în legătură cu validitatea tainelor săvârșite de confesiunile neortodoxe. Aceste taine n-ar avea valoare sacramentală în sine, dar recunoscute „prin iconomie” de Biserica Ortodoxă ele se umplu de substanță sacramentală.⁴

În lucrarea de față termenul „iconomie” va fi folosit cu sensul de ușurare a anumitor prescripții canonice, de la anumite reguli și/sau norme și nu cu sensul propriu, acela de împlinire a unei hotărâri libere și iubitoare a lui Dumnezeu, luată înainte de veacuri.

2. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iconomia Dumnezeiască, teme al Iconomiei Bisericești, în Ortodoxia*, nr. 1 din 1969, p. 3.

3. Pr Prof. Dr. Ioan Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă de la A la Z*, ediția a II-a, revizuită și completată, ed. IBMBOR, 1994, p. 199.

4. *Ibidem*, p. 200.

CAPITOLUL I ICONOMIA ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI

1.1 Iconomia după Sfânta Scriptură

În Sfânta Scriptură cuvântul „iconomie” apare de patru ori și aceasta numai în epistolele Sfântului Apostol Pavel și anume la: Efeseni I, 10; III, 9, Coloseni I, 25 și Timotei I, 4. Înțelesul cu care este folosit termenul în aceste 4 locuri este acela de împlinire a unei hotărâri libere și iubitoare, luată înainte de veacuri și nu e hotărârea însăși. „S-ar putea spune că în aceasta constă iconomia. Dar întrucât pentru recapitularea tuturor în Hristos e necesar să apară în istorie Hristos, iconomia în sensul cel mai strict al cuvântului este întruparea Fiului lui Dumnezeu ca punct inițial și conducător al întregii opere de recapitulare a tuturor în El.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că dacă recapitularea înseamnă a spune pe scurt cele ce se spun pe larg, recapitularea în Hristos înseamnă a face pe scurt, prin întruparea lui Hristos și prin opera lui răscumpărătoare cele ce va face pe urmă Dumnezeu în amănunt; iconomia este atât această împlinire în curgerea unui timp îndelungat cât și împlinirea ei prescurtată.”⁵. Ca plan în curs de efectuare, iconomia începe să se descopere când începe să se efectueze planul. Aceasta este iconomia lui Dumnezeu: efectuarea și desfășurarea planului de adunare a tuturor oamenilor în Hristos și prin ei a întregii lumi. Cine vestește cuvântul lui Dumnezeu contribuie la împlinirea cuvântului lui Dumnezeu, adică a planului lui veșnic și plin de taină care este mântuirea, adică e slujitorul economiei dumnezeiești, sau al Bisericii.

Cu alte cuvinte, în Noul Testament găsim cuvântul iconomie folosit cu 3 înțelesuri:

1. Iconomia divină ca lucrare în ea însăși a lui Dumnezeu în vederea adunării lumii întregi în El, potrivit unui plan etern.
2. Iconomia ca străduință a slujitorilor și membrilor Bisericii prin care se împlinește iconomia divină, bisericească sau extrabisericească.
3. În cadrul economiei îndeplinită de Dumnezeu prin Biserică, un rol de prim ordin l-au avut Apostolii, iar după ce îl are ierarhia Bisericii.

5. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op cit*, p. 5.

1.2. Iconomia după Sfinții Părinți

Primul dintre Sfinții Părinți care au vorbit despre economie este Sfântul Irineu. El include în Economie două componente: ea e lucrarea Fiului lui Dumnezeu însuși, dar e și lucrarea Lui în stare de om, prin acte și pătimiri umane, deci în stare de cheneză. „Cât de mult subliniază că economia este lucrarea lui Dumnezeu, tot așa de mult subliniază Sfântul Irineu că ea este o lucrare a lui ca om adevărat. În acest sens continuă să se desfășoare și se hrănește din potirul lui Hristos sau din sângele Lui.”⁶

Sfântul Vasile cel Mare vede în economie îmbinate trei elemente: coborâre, libertate și bunătate. El înțelege prin economie coborârea Fiului lui Dumnezeu la starea de om și suportarea celor omenești.

Sfântul Vasile mai numește **iconomie** și orice măsură luată de episcopi spre folosul Bisericii, întrucât ei fac acestea din îndemnul Sfântului Duh.

Sfântul Grigore de Nyssa extinde înțelesul economiei la rânduiala care face ca firea omenească să înainteze către înviere, purtată de o forță interioară „căci spre aceasta trebuie să călătorească numaidecât firea împinsă de necesitățile proprii, potrivit economiei Celui ce a orânduit aceasta”⁷.

Sfântul Chiril al Alexandriei folosește cuvântul economiei pentru a exprima în mod concentrat toată învățătura despre mântuire, pornind totdeauna de la unirea dintre dumnezeiesc și omenească în persoana Fiului lui Dumnezeu și manifestarea lor în opera Lui de mântuire în calitatea de Dumnezeu - Om. Nu omul are Dumnezeirea în Hristos, după Sfântul Chiril, ci Dumnezeu are trupul sau umanitatea. În acest sens economia este a Fiului lui Dumnezeu, nu a omului. În economie se trebuie ca Hristos să fie văzut și în demnitățile Dumnezeirii, dar să nu se arate cu totul scăpat nici de micimea noastră omenească. „Toate sunt ale Lui (deci și cele omenești) și nu disprețuiește economia, pe care a lăudat-o și Tatăl, dacă sunt adevărate cele spuse prin glasul lui Pavel – că pe Cel care n-a cunoscut păcatul, pentru noi păcat L-a făcut - II Cor 5, 21. Iar altă dată – Cel ce nici pe Fiul Său nu L-a cruțat ci L-a dat morții pentru noi”⁸.

6. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op.cit.*, p. 7.

7. Sfântul Grigorie de Nisa, *Oratio catehetica* XXXV, PG XLV, apud Pr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 13.

8. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Cuvântarea despre dreapta credință către mântuire* PG LXXVI, 1310, apud Pr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 14.

Din cele expuse mai sus, sensul de bază al termenului de iconomie nu este acela de pogorământ de la anumite reguli sau canoane, ci exprimă întreaga operă a lui Hristos ce are ca scop adunarea și unirea tuturor oamenilor laolaltă în El. Un sens secundar al termenului este acela de pogorământ, de ușurare a anumitor prescripții pentru a veni în întâmpinarea neputințelor omenești și de a-i face părtași operei de mântuire a lui Hristos „care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2, 4).

În capitolele următoare voi încerca să identific acele cazuri în care preotul, ca membrul al clerului poate opera anumite pogorăminte în scaunul spovedaniei pentru ca fiii săi să se poată împărtăși cu Preacuratele lui Hristos taine. Dacă aruncăm numai o scurtă privire peste canoanele Sfântului Vasile cel Mare care sunt recunoscute îndeobște ca fiind cele mai aspre și peste cele ale Sfântului Ioan Postitorul – oarecum mai îngăduitoare observăm că termenele pentru îndreptare sunt foarte lungi, iar în ziua de azi mulți credincioși nu mai pot să le împlinească. Nu susținem nicidecum faptul că aceste canoane nu ar mai fi valabile ci dorim să găsim anumite modalități prin care cel ce se pocăiește să ajungă să primească medicamentul Sfintei Euharistii mai repede (atunci când există voință de îndreptare dar din anumite cauze nu pot fi împlinite prescripțiile canonice). Este grăitor acel caz din Pateric când un frate l-a întrebat pe Avva Pimen spunând: „Am făcut un păcat mare și vreau să mă pocăiesc trei ani. Bătrânul zise - e mult. Fratele îi zice – dar un an? Bătrânul iarăși – e mult. Cei care erau de față zic – patruzeci de zile? El răspunde – e mult și continuă: eu spun că dacă omul se pocăiește din toată inima și nu mai continuă să facă păcate, Dumnezeu îl iartă și în trei zile”.⁹

„Canoanele au o dimensiune lăuntrică ce se bazează în primul rând pe iubire și credință, altfel se cade în formalism. Canoanele au ca izvor legea lui Hristos și urmăresc întruparea dreptății împărăției lui Dumnezeu în istorie, în Biserică. Ele dau viață pentru că izvorăsc din viață, de aceea ele sunt veșnice, iar Biserica nu cunoaște practica abrogării, a desființării lor. Canoanele sunt o măsură împotriva celor fără măsură, o dreptate împotriva

9. ****Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, ediția a III-a adăugită, ed. Polirom, București 2007, *Despre Avva Pimen*, p. 267.

nedreptății și o lege împotriva fărâdelegii".¹⁰ „Remediul canonisirilor nu se reduce numai la o oprire și sancționare, după cumpăna dreptății materiale unde cifra cântarului sau a metrului este hotărâtoare ci, duhovnicul are de stabilit o altă dreptate, pe acea dreptate deplină a omului care tinde conștient la realizarea unei vieți conștient desăvârșită”.¹¹

Vom vorbi în general despre preot care are puterea de a lega și dezlega păcatele și mai puțin despre episcop care are deplinătatea puterii harice încredințată de Hristos.

Grecescul **Akriveia** înseamnă exactitate: aplicarea strictă a canoanelor în cazuri în care doctrina și tradiția Bisericii trebuie să fie respectate cu rigoare. În cursul istoriei, acrivia a alternat cu iconomia. Acrivia și iconomia sunt două modalități de care Biserica dispune în exercitarea autorității sale canonice. Canoanele Sinoadelor Ecumenice menționează două categorii de eretici și schismatici, față de care Biserica procedează diferit când este vorba de primirea lor la Ortodoxie: unii sunt acceptați ca botezați valid, prin repudierea în scris a ereziei lor și prin săvârșirea Tainei Mirungerii (arieni, macedoneni, sabelieni, novațieni, apolinarieni, eutihieni, dioscoriți, severieni); alții sunt primiți ca nebotezați, urmând să fie apoi catehizați, exorcizați și în fine „iluminați” (eunomieni, montaniști, sabelieni, manihei, valentinieni, marcioniți). Criteriul acestei analize a fost regula de credință apostolică sau Ortodoxia, de la care nu exista dispensă¹².

Sensul termenului de acrivie cu care va fi folosit în lucrarea de față este acela de observare exactă a canoanelor în cazuri în care indiferența ar produce confuzie în administrarea Bisericii. Canonul 106 de la Sinodul al VI-lea Ecumenic recomandă două metode de exercitare a autorității canonice: metoda observării stricte a canoanelor (acrivia) și metoda a practicii dispensei. „Dacă nevoia timpului împiedică stricta observare a legii, ea nu împiedică deloc limitele condescendenței – oikonomia” (Can. 37, sin. VI).

10. Pr. Dr. Cristian Muntean, <http://www.calauzaortodoxa.ro/calauza/mari-duhovnici/sfinta-impartasanie/> vizualizat în data 08.02.2015.

11. Ierom. Nicodim Sachelarie, *Pravila Bisericească*, ed. Credința strămoșească, Argeș, 2009, p.12.

12. <http://www.crestinortodox.ro/dictionar-religios/acrivie-84804.html> vizualizat în data de 15.01.2015.

1.3. Iconomia Dumnezeiască și Iconomia Bisericească

Dacă ar fi să raportăm la Revelația Divină originea, dinamismul și tendința creaturilor spre unitate, Sfinții Părinți și marii dascăli ai teologiei patristice văd în toate creaturile chipurile rațiunilor divine, care se găsesc sub impulsul acțiunii lor. Toate aceste chipuri își au originea în rațiunile divine creatoare care formează în Logosul dumnezeiesc o unitate și prin impulsul și atracția acestor energii care pornesc din Logosul însuși, creaturile înaintază spre această unitate, îmbogățite cu o mare experiență primită prin creație și amplificată prin penetrarea lor de către Dumnezeu.

Caracterul dinamic al rațiunilor divine ale căror chipuri au primit o consistență în lucrurile lumii este exprimat în mod deosebit în teologia ortodoxă.

În istoria creștinismului primar, cât și în lumea noastră contemporană, dar îndeosebi în a doua jumătate a secolului XX, hristocentrismul, ecclesiocentrismul, iconomia divină, iconomia bisericească și intercomuniunea sunt preocupări esențiale și insistente ale Bisericii și ale teologiei creștine în general. Noțiuni ca acestea: libertatea lumii și planul de mântuire al lui Dumnezeu în Hristos ¹³; Iisus Hristos speranța lumii ¹⁴; Iisus Hristos Lumina lumii ¹⁵; cel ce urmează lui Hristos nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții (Ioan VIII, 12), Iisus Hristos-mântuire, slujire, unitate; iată Eu înnoiesc toate (Apoc. XXI, 5) ¹⁶, educație în vederea libertății și a comuniunii oamenilor; calea care duce la unitatea vizibilă a oamenilor – sunt doar câteva dintre problemele și preocupările teologiei creștine ortodoxe și interconfesionale care servesc drept puncte de plecare, pe baza cărora s-au dezbătut și se dezbate alte numeroase preocupări și probleme ale unității în Hristos și în Biserică.

Fiind viața și principiul vieții spirituale, Iisus Hristos, prin opera Sa de răscumpărare și prin Înviere, a fost și va rămâne izvorul dătător de viață supranaturală pentru toți oamenii: „Eu sunt adevărata tulpină de vie, spune El, iar Tatăl Meu este lucrătorul. Toată mlădița care este în Mine și nu aduce

13. Temă de bază a Adunării generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Amsterdam - 1948.

14. Idem, de la Evanston - 1954.

15. Idem, New Delhi 1961.

16. Idem, 1968.

roadă, El o taie; și toată vița care aduce roadă, El o curăță, ca mai multă roadă să aducă. Rămâneți în Mine și Eu în voi. Cel care rămâne în Mine și Eu în el, aduce multă roadă, căci în afară de Mine nu puteți face nimic (Ioan XV).”

Iisus Hristos este recapitulatorul tuturor, pentru că în omenitatea Lui este rezumată opera creatoare și în același timp reprezintă punctul la care trebuie să ajungă întreaga creatură. Luând asupra Sa întregul neam omenesc, prin însușirea naturii umane și dându-i putința tămăduirii de păcat, prin moartea Sa pe cruce, tot El îl conduce către scopul ultim: îndumnezeirea și unirea cu Dumnezeu-Tatăl.

Astfel, prin iconomia întrupării, se aduce la îndeplinire unicul plan al lui Dumnezeu cu lumea, care pornește de la Hristos, pentru a ajunge la Hristos, care este în același timp Creatorul, Răscumpărătorul și Îndumnezeitorul celor cerești și al celor pământești. Dumnezeu vrea să facă din toți oamenii fiii Săi adoptivi prin Fiul cel unic, „după bunăvoința Sa, astfel cum hotărâse în Sine mai înainte, spre iconomia plinirii vremurilor, ca toate să fie unite și cuprinse iarăși în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ.” (Efeseni I, 9-10)

Prin învățătura sa profund hristologică, Apostolul vrea să arate tuturor că, datorită economiei divine, care este taina cea din veci ascunsă în Dumnezeu, Ziditorul a toate, și care se lucrează prin Iisus Hristos și prin Biserica Sa, „există un singur Domn, o singură credință, un singur botez și un singur Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți.” (Efeseni III, 9-11, IV, 5-6).

Însușirile și lucrările economiei divine sunt expresii ale unității Sfintei Treimi, încât unitatea creației și unitatea oamenilor în Hristos și în Biserica Sa sunt reflexe ale unității substanței și voinței Creatorului (Romani I, 25; I Cor. VIII, 6).¹⁷

Ținând cont de învățătura Sfinților Părinți și de spiritul teologiei ortodoxe, opera răscumpărătoare a Mântuitorului Iisus Hristos a fost adusă la îndeplinire potrivit planului economiei divine, iar lucrarea de însușire a acestei răscumpărări și de sfințirea oamenilor se actualizează prin iconomia bisericească, care se bazează pe aceeași economie divină și pe consimțământul omului de a colabora cu harul prin Biserică.

17. Antonie Plămădeala, „Biserica slujitoare”, *Revista Studii Teologice*, an. XXIV, 1972, nr. 5-8, pp. 325-625.

Examinând noțiunea de iconomie și încercând să raportăm această noțiune la teologia mântuirii în Hristos, prin cuvântul „iconomie” se înțelege un lucru asemănător cu acela pe care îl are cuvântul „economie” în viața socială sau în viața de stat. În sens curent sau profan, prin economie se înțelege administrarea sau folosirea cumpătată a bunurilor materiale, pentru satisfacerea nevoilor de întreținere a vieții omenești, pe când prin iconomie, în sens teologic sau bisericesc, se înțelege administrarea chibzuită, ori buna chivernisire a mijloacelor specifice bisericești nemateriale, în vederea satisfacerii unor trebuințe legate de lucrarea mântuitoare a Bisericii, sau chiar pentru facilitarea ori asigurarea directă a mântuirii.

În Biserică, iconomia este un act de imitație a bunului samarinean și a tatălui fiului risipitor (Luca, X, 30-37; XV, 11-32). Justificarea și semnificația cea mai adâncă a iconomiei constă în autoritatea fundamentală a voinței lui Dumnezeu, pentru care se cuvine a fi jertfit orice, pentru a aduce la Hristos și a salva un singur om care, altminteri ar merge către pieirea sa (Luca XV, 2-10).

Mântuitorul Iisus Hristos, Cel dintâi, a aplicat și a practicat iconomia, sub chipul pe care Biserica Ortodoxă a dezvoltat-o ulterior. Deși fusese trimis numai „către oile cele pierdute ale casei lui Israel”, El însuși, recurgând la iconomie, El cel ce a fost până la moarte ascultător Tatălui Său, a lărgit lucrarea Sa și a avut milă de cananeancă (Marcu VII, 25-30) și de sutaș (Luca VII, 2-10).

Cazul cel mai extraordinar al folosirii iconomiei în întreaga istorii a Bisericii, este aplicarea ei de însăși Sfânta Treime, atunci când Sfântul Duh s-a pogorât peste păgânii nebotezați (Fapte, cap 2). Termenul de iconomie este folosit de Sfânta Scriptură și la Sfinții Părinți și cu înțelesul unei iconomii dumnezeiești, Iconomia aceasta dumnezeiască constituie ultimul fundament al iconomiei bisericești.¹⁸

1.4. Iconomia divină în Vechiul Testament

Revelația Vechiului Testament, începe cu revelația divină primordială. Istoria sfântă în general are drept cadru timpul cosmic și uman: istoria scopului urmărit de Dumnezeu, inaugurată prin perfecțiunea creațiunii

18. Chesarie Gheorghescu, „Învățătură ortodoxă despre iconomia dumnezeiască”, în *Revista Studii Teologice*, seria a II-a, nr 3-6, Martie-Iunie 1980, pp 299- 312.

originare, trecută prin păcat, pregătită în scopul mântuirii, polarizată (strânsă) spre un țel unic care va atinge starea de perfecțiune inițială după biruința lui Dumnezeu asupra păcatului. Această istorie sfântă o reprezintă deci *gesta Dei* (faptele lui Dumnezeu) în istoria umană; ea este alcătuită dintr-o serie ireversibilă de evenimente originale care formează urzeala istoriei lui Israel.

Chemând pe Avraam, un păgân oarecare (Isus Navi, XXIV, 2-3), el devine „prietenul” lui Dumnezeu (Isaia 41, 8), căci Dumnezeu își manifestă iubirea Sa față de Avraam sub formă de prietenie, iar Avraam devine credincios față de tainele Sale (Facere XVIII, 17). Rămânând credincios în fața iubirii divine, el părăsește patria sa în baza chemării făcută lui de Dumnezeu (Facere XII, 1) și astfel pătrunde mai adânc taina temerii de Dumnezeu care este iubire. Această iubire este verificată și desăvârșită totodată când este chemat să-și sacrifice pe unicul său fiu și odată cu el iubirea sa umană: „Ia pe fiul tău, pe care îl iubești...” (Facere XXII, 2).

Moise nu are de sacrificat vreun fiu al său, ci de închinat lui Dumnezeu poporul ales. Moise este așezat între Dumnezeu care îl trimite și poporul pe care îl reprezintă (Ieșire 33, 9-13). Dacă Moise rămâne credincios se datorează faptului că din clipa chemării sale (Ieșire 3, 4) până la moartea sa el n-a încetat să progreseze în iubirea de Dumnezeu, stând de vorbă cu El ca și cu un semen al său (Ieșire 33, 11). El a primit revelația înaltei mângâieri a lui Dumnezeu, relevația unei iconomii divine, care fără a jertfi nimic din sfîntenția sa, este plină de milă, de iertare și de dreptate (Ieșire 34, 6).

După exil, poporul evreu, purificat prin încercări, descoperă că Dumnezeu se adresează inimii fiecărui om în parte. Odinioară se vorbea despre iubirea lui Iahve față de comunitate (Deut. IV, 7) sau față de conducătorii săi, acum se accentuează că fiecare iudeu este iubit, dar mai întâi cel drept (Psalmi 36, 25; 145, 8), cel sărac și cel mic (Psalmi 112, 5-9). Prin aceeași iconomie divină, puțin câte puțin, se formează ideea că, în afară de iudei, iubirea lui Iahve se întinde chiar peste păgâni (Iona IV, 10-11), are în vedere toată creatura (Înțel. XI 23-26).

Toate aceste evenimente istorice, profeții și prefigurații ale Vechiului Testament, nu cheamă spre un arhetip primordial fixat odată pentru toți, ci din contră, se poate spune că ele anunță un arhetip final: ele manifestă în felul lor, imperfect, dar în mod real, ultima fază a scopului urmărit de Dumnezeu - iconomia divină - și ele se conformează potrivit acestui scop în

singularitatea lor concretă, schițându-i puțin câte puțin trăsăturile. Între scopul ultim - Răscumpărarea adusă de Hristos - și aceste evenimente există deci un raport foarte strâns care îl conturează în mod simbolic, pornind de la ele.

Încă de la prima carte a Vechiului Testament, persoana Mântuitorului se vede anunțată ca o lumină discretă, dar permanentă care străbate lumea și istoria, până ce se arată deschis ca Fiul a lui Dumnezeu luând asupra Sa, prin iconomie, natura noastră umană și devenind om. Mai ales ideea mesianică este cea care leagă împreună cele două Testamente. Învățătura despre iconomia divină din Noul Testament n-ar fi completă fără acele mărturii despre ea, e drept indirecte, din Vechiul Testament, revelate de Duhul Sfânt prin profeți. Actele pe care toată Revelația Vechiului Testament le profetește și le pregătește în vederea desăvârșirii iconomiei mântuirii sunt: Întruparea Fiului lui Dumnezeu, răstignirea, învierea și înălțarea Lui ca om, trimiterea Duhului Sfânt odată cu întemeierea Bisericii și lucrarea continuă a Duhului Sfânt în și prin Biserică.

În concluzie, Vechiul Testament, ca primă parte a Revelației biblice conține temeiul teologic al iconomiei divine și al conștiinței solidarității umane. Cei vechi trăiau efectiv această conștiință, această solidaritate.¹⁹

1.5. Iconomia divină în Noul Testament

Revelația iconomiei mântuirii noastre are loc în mod progresiv. În Vechiul Testament, diversele aspecte ale acestei taine au fost dezvăluite puțin câte puțin, fără a ajunge vreodată să fie cunoscute complet, deoarece aceasta numai venirea lui Hristos putea să o facă.

În Noul Testament, această iconomie a revelației are loc prin acțiuni și cuvinte atât de strâns legate între ele, încât faptele îndeplinite de Fiul lui Dumnezeu, devenit Om, în istoria mântuirii redau și întăresc învățătura și ansamblul lucrurilor însemnate prin cuvinte, iar cuvintele confirmă lucrurile și fac să se descopere taina mântuirii care este ascunsă în ele. În Scriptură și profeți, Dumnezeu nu vorbește oamenilor decât pentru a le transmite Revelația Sa și a le face cunoscut în parte planul iconomiei mântuirii. Astfel, obiectul formal al revelației fiind *taina mântuirii noastre în Hristos*, în Scriptură nu există vreo învățătură și deci vreun adevăr divin, decât sub

19. Chesarie Gheorghescu, *op.cit.*, pp. 316-319.

acest unghi particular (fundamental). Aceasta este realitatea tainică pe care Mântuitorul Hristos o revelează în timpul activității Sale: „Cine M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl” (Ioan XIV, 9) fiindcă „Tatăl și Eu una suntem” (Ioan X, 30).

Iisus Hristos, fiind Fiul lui Dumnezeu, „strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu” (Evrei I, 3), prin această lucrare a Sa, care pornește din imensitatea iubirii Sale, se adresează oamenilor ca unor prieteni ai Săi (Ieșire 33, 11; Ioan XV, 14-15) și vorbește cu ei, urmărind atingerea scopului fundamental al economiei Sale: să intre în comuniune cu El și să primească această comuniune în mod conștient și din iubire. Din această cauză, revelația Noului Testament este revelația plinirii sau a desăvârșitei realizări a planului economiei dumnezeiești și a „arătării tainei ascunse în Dumnezeu și rânduite mai înainte de veci spre mântuirea noastră” (1 Cor. II, 7).²⁰

Începută prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, economia a avut ca efect fundamental mântuirea. Devenit om, prin moartea și învierea Sa, Cuvântul lui Dumnezeu ne-a împăcat cu Dumnezeu, după ce a distrus păcatul și ne-a făcut să trăim în dreptate și libertate, cu perspectiva veșniciei. Luând trup, Logosul divin își însușea păcatele noastre și se solidariza cu noi, în suferință. El a murit pentru noi toți și a îndepărtat moartea de la noi. Fiind Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul divin și-a păstrat trupul nestricăcios prin harul învierii.²¹ El a plătit datoria noastră și unindu-se cu toți oamenii printr-un trup asemenea trupului lor, El a putut să-i îmbrace pe toți cu nemurirea. Cu aceasta, El dădea oamenilor o viață nouă și înnoia chipul Său în ei.²²

Iconomia divină dezvăluie în primul rând iubirea lui Dumnezeu și manifestarea acestei iubiri în afară, în vederea mântuirii oamenilor. Motivul întrupării este prezent în clasică mărturisire a Bisericii: „Pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire”. Astfel economia divină, concretizată în întrupare, ne arată că Dumnezeu este iubire (1 Ioan IV, 8, 16), că ea este descoperirea iubirii Lui de oameni, care culminează în jertfa de pe cruce a Fiului Său, care a murit pentru noi când eram păcătoși (Rom. V,8). Totodată iconomia întrupării Fiului lui Dumnezeu dezvăluie la maximum valoarea

20. Pr. Prof. Isidor Todoran, „Etapale Revelației”, în *Mitropolia Ardealului*, anul I, 1956, nr.1-2, pp.89-90.

21. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe”, în *Orthodoxia*, anul XXVII (1975), nr. 3, pp. 406-409.

22. Pr. Prof. Ioan G. Coman, „Prezența Mântuitorului Hristos în noua creație după învățătura Sfinților Părinți”, în *Orthodoxia*, anul XVIII (1966), nr.4, pp. 506-507.

omului în fața Creatorului. Această dezvăluire a valorii omului prin întrupare se face în două direcții: 1) Întruparea arată cât de mult prețuiește omul în fața lui Dumnezeu; 2) Întruparea deschide omului accesul la participarea - prin har - la natura divină, la unirea cu Dumnezeu. Astfel iconomia întrupării arată ce înseamnă omul și, implicit, lumea pentru Dumnezeu.²³

Efesenii 1, 10: „ca să-l aducă la îndeplinire la împlinirea vremurilor, spre a-Și uni iarăși într-unul, în Hristos, toate lucrurile: cele din ceruri și cele de pe pământ.” Abia în urma acestor considerațiuni asupra iconomiei divine putem ajunge la o mai deplină valorificare a noțiunii de *iconomia plinirii vremurilor*, când au să fie cuprinse iarăși în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ, toate într-un El, noțiune pe care o considerăm de o extremă complexitate în problema iconomiei divine. În planul iconomiei divine, după noțiunea recapitulării tuturor în Hristos, din Epistola către Efesenii, Biserica există din eternitate, ca plan divin și ea este obiectul hotărârii de mai înainte de veci a lui Dumnezeu de a ne mântui, la „plinirea vremii”, prin Mesia Hristos.

Vorbind despre Revelația divină, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae spunea într-un studiu²⁴ că Biserica și teologia în general, se cade să descifreze neconținut această permanentă „ieșire” în lumina lui Hristos și a Evangheliei, aceste „invitații” continue la noi înțelegeri și noi eforturi pe calea apropiării de Hristos și a împlinirii Evangheliei Lui.

Întemeiați pe mărturiile revelaționale și permanente ale Sfintei Scripturi din Vechiul și Noul Testament, constatăm că strânsa interdependență dintre teologie și iconomie, iconomie și revelație divină, iconomie și Întruparea Fiului lui Dumnezeu, iconomie și răscumpărarea în Hristos, în care se includ în mod potențial om, comunitate, cosmos, reprezintă aspectul specific al teologiei patristice și contemporane în Biserica Ortodoxă.

În virtutea acestor adevăruri teologice, Biserica lui Hristos depune eforturi neprecupețite, se roagă și slujește oamenilor „pentru pacea în toată lumea și pentru unirea tuturor”.²⁵

23. Pr. Prof. Corneliu Sirbu, „Întruparea ca Revelație”, în *Ortodoxia*, anul XXII(1970), nr. 4, pp. 523-524.

24. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Revelația ca dar și ca făgăduință”, în *Ortodoxia*, anul XXI(1969), nr 2, p.195.

25. Chesarie Gheorghescu, *op. cit.*, pp. 319-333.

1.6. Legătura dintre Iconomia divină și iconomia bisericească

Legătura aceasta constă în continuarea de către Biserică a lucrării mântuitoare săvârșite de către Domnul nostru Iisus Hristos. Cu alte cuvinte, întreaga lucrare mântuitoare a Bisericii reprezintă o parte a iconomiei divine, care se înfăptuiește sau se continuă în condiții determinate și prin folosirea de către Biserică a acelor mijloace cu care ea a fost înzestrată de către însuși Mântuitorul. Deci iconomia, ca lucrare a Bisericii, are înțelesul general de lucrare mântuitoare pe care o săvârșește Biserica.

O altă problemă delicată, care se pune inevitabil, este aceea de a ști care au fost mijloacele folosite în lucrarea iconomiei divine.

Este evident că mijlocul principal și izvorul tuturor celorlalte mijloace folosite în această lucrare n-a fost altul decât dragostea cea necuprinsă a lui Dumnezeu față de oameni. Această dragoste este mijlocul folosit în iconomia divină pentru mântuirea oamenilor. Ea a determinat chenoza și toate celelalte acte din cuprinsul iconomiei mântuitoare a lui Dumnezeu.

Tot atât de firesc și de inevitabil se pune și problema cunoașterii mai precise a mijloacelor pe care le folosește Biserica în iconomia sau lucrarea sa mântuitoare.

Acestea nu sunt altele decât totalitatea mijloacelor pe care ea le deține și este datorare să le folosească pentru înfăptuirea misiunii sale. Ele sunt de trei feluri, împărțindu-se în trei categorii:

- Adevărul revelat și propovăduirea lui
- Harul sfințitor și împărțirea lui tuturor celor ce primesc cu credință adevărul revelat;
- Îndrumarea și cărmuirea celor care au primit credința și harul sfințitor.

Pentru o înțelegere mai ușoară și mai clară a lucrurilor, voi împărți aceste mijloace numai în două părți:

- *Într-o primă parte*, care constă de fapt din adevărul revelat, pe care Biserica îl împărtășește prin propovăduire, dar în același timp și prin folosirea lui permanentă pentru conducerea, îndreptarea și îndrumarea credincioșilor pe calea mântuirii;
- *Într-o a doua parte*, care constă din harul sfințitor pe care Biserica îl împărtășește credincioșilor, ca mijloc absolut necesar pentru dobândirea mântuirii, sub forma Sfințelor Taine.

Acestea sunt cele două elemente esențiale și, în același timp, cele două mijloace cu care a fost înzestrată Biserica de către Mântuitorul și prin folosirea cărora ea își duce la îndeplinire misiunea ei mântuitoare.

Aceste două mijloace constituie esența puterii bisericești, pe care Mântuitorul a dat-o Sfinților Săi Apostoli, pentru a o folosi în lucrarea lor, pentru a o transmite sau lăsa moștenire Bisericii, atunci când a zis: „Dat-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ. Deci mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte am poruncit vouă. Și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei XXVIII, 18-20).

La rândul lor Sfinții Apostoli au lăsat sau au transmis Bisericii această putere. Și, întrucât Biserica le-a primit de la Sfinții Apostoli ca pe un tezaur sau ca pe o moștenire, aceștia i s-a zis moștenire sau succesiune apostolică.

Înfățișând în chipul cel mai firesc lucrurile, trebuie să spunem că, în posesia mijloacelor arătate, Biserica săvârșește prin folosirea lor un act general de economie, adică de chivernisire a mijloacelor de care dispune pentru continuarea lucrării mântuitoare, care constituie esența misiunii sale.²⁶

1.7. Aspectele principale ale economiei bisericești

În afară de acest înțeles general pe care îl are economia, ca lucrare a mântuirii prin folosirea tuturor mijloacelor de care dispune Biserica în lucrarea sa, economia mai are, în sens teologic și bisericesc, și un înțeles mai restrâns sau specific.

Atât din practica vieții bisericești și, mai precis, din practica pe care o oglindesc hotărârile dogmatice și canonice ale sinoadelor ecumenice, precum și cele cuprinse în unele canoane ale sinoadelor locale, ca și din rostirile unora dintre Sfinții Părinți și a unora dintre canoniștii și teologii de mai târziu, rezultă că economia bisericească, în înțelesul ei specific care ne preocupă, are două aspecte: unul dogmatic și unul canonic-disciplinar.

Sub aspect dogmatic, prin economie se înțelege lucrarea prin care Biserica validează sau mai bine zis împlinește ori desăvârșește tainele ce se

26. Pr. Prof. Liviu Stan, „Economie și intercomuniune”, în *Ortodoxia*, anul XXII, nr 1, ianuarie-martie 1970, București, pp. 5-9.

săvârșesc în afara ei; iar prin aspectul ei canonic, se înțelege lucrarea prin care Biserica procedează cu îngăduință sau cu pogorământ în aplicarea tuturor rânduielilor sau normelor sale cu caracter canonic-disciplinar sau de altă natură, care nu au însă un fond dogmatic.

Aspectul canonic-disciplinar al economiei este un lucru ușor de înțeles și el nu comportă analiză sau o dezbatere mai amănunțită. Căci este firesc ca autoritatea bisericească, care este îndreptățită să aplice normele canonice și disciplinare ale Bisericii, să aibă libertatea și dreptul de a le aplica fi cu severitate, sau cum s-ar zice, după litera legii, fie cu îngăduință, cu milostivire sau cu pogorământ. Primul fel de procedare este numit *acrivie*, iar al doilea fel este numit *iconomie*. Acești doi termeni: acrivie și economie, nu definesc nici limitele folosirii acriviei, nici limitele folosirii economiei, ci lasă Bisericii deplină libertate să folosească ori acrivia ori economia, după cum apreciază ea că este în interesul său, adică în interesul mântuirii.

Dar, și atunci când aplică acrivia, și atunci când aplică economia, Biserica procedează tot prin folosirea chibzuită a mijloacelor de care dispune, adică prin acte de economie în sensul cel mai larg al acestei noțiuni. Și în acest sens, nu numai indulgența sau îngăduința, ci și severitatea, exactitatea sau acrivia constituie tot un act de economie.

1.8. Dificultăți dogmatice și canonice

Dacă sub aspectul său canonic-disciplinar economia nu prezintă dificultăți nici ca înțelegere, nici ca aplicare în viața Bisericii, apoi sub aspectul său dogmatic economia ridică numeroase probleme a căror lămurire este cât se poate de dificilă și în privința căreia autoritatea bisericească nu s-a pronunțat decât parțial sau incidental.

Prima problemă care se pune în legătură cu aspectul dogmatic al economiei este aceea de a se ști pe ce se întemeiază practica bisericească de a valida Tainele sau lucrările sfinte săvârșite în afara ei, taine sau lucrări, prin care ele însele sunt nu numai nevalide, ci chiar inexistente în unele cazuri.

Este știut faptul că orice învățătură și practică bisericească ce are un fond dogmatic se întemeiază fie pe Sfânta Scriptură, fie pe Sfânta Tradiție. În cazul economiei, nu există o învățătură dogmatică întemeiată în mod expres pe Sfânta Scriptură, ci numai o practică bisericească, cu fond dogmatic, care, după toate rânduielile de înțelegere a lucrurilor trebuie socotită

ca parte integrantă din Sfânta Tradiție. Căci dacă Sinoadele Ecumenice, în ale căror canoane se reflectă în mod principal această practică²⁷ nu aveau conștiința că prin ea se dă expresie unei învățături dogmatice cuprinsă în Sfânta Tradiție, desigur nu recurgeau la ea, sau măcar nu o aprobau; ci ar fi dezaprobat-o sau ar fi condamnat-o de-a dreptul.

Cum însă Sinoadele Ecumenice și întreaga conducere a Bisericii din vremea veche nu au fost preocupate niciodată de întocmirea unui catehism complet al dreptei credințe și cu atât mai puțin de scrierea vreunui tratat complet de dogmatică, firește că nu s-au preocupat nici de arătarea tuturor temeiurilor dogmatice ale hotărârilor pe care le-au luat sau la care s-au referit în legătură cu unele practici ale vieții bisericești. Cu toate acestea, faptul că Sinoadele Ecumenice au consacrat practica iconomiei cu fond dogmatic, însăși această consacrare constituie dovada certă că acele sinoade au avut cunoștința de temeiurile dogmatice ale acestei practici și le-au acceptat implicit prin acceptarea practicii respective, acelea constituind însăși baza practicii de care se tratează.

Această practică constă în validarea sau desăvârșirea tainelor săvârșite în afara Bisericii de către eretici și schismatici. Dacă în privința tainelor săvârșite de schismatici, adică în privința validării lor, lucrul pare ușor de înțeles datorită faptului că în cazul acestora nu avem de a face cu o îndepărtare de la dreapta credință și deci cu o cădere din har, apoi în privința tainelor ereticilor lucrul pare cu totul de neînțeles, mai ales când știm că prin canoanele apostolice 46, 47 și 68 ele sunt declarate nu numai ca nule, ci ca inexistente și că în același fel sunt declarate, cu o argumentare deplin întemeiată din punct de vedere dogmatic, atât de către canonul Sinodului întrunit de la Cartagina la anul 256, de către Sfântul Ciprian, cât și de către canonul 1 al Sfântului Vasile cel Mare.

Biserica are menirea să lucreze atât pentru mântuirea creștinilor cuprinși în limitele ei convenționale cât și a ereticilor și schismaticilor care s-au rupt de comunitatea ei.

Biserica săvârșește lucrarea aceasta față de membrii săi prin propovăduirea adevărului și prin harul sfințitor pe care îl împărtășește prin Sfintele Taine și prin ierurgii. Iar față de ereticii și schismaticii din afara ei, Biserica își desfășoară acțiunea sa mântuitoare în primul rând prin propovăduirea cuvântului adevărului și prin chemarea la Hristos pe care le-o

27. Can.8 și 19 ale Sin. I Ecum; Can. 7 al Sin. II Ecum; Can 95 al Sin. VI Ecum.

adreasează în permanență, fie direct, fie indirect. Aceasta în privința folosirii celui dintâi mijloc pe care ea l-a moștenit și îl deține din succesiunea apostolică, adică a mijlocului pe care-l reprezintă adevărul mântuitor al credinței creștine.

În ceea ce privește folosirea celui de al doilea mijloc care i-a fost încredințat tot prin succesiunea apostolică, adică împărtășirea harului sfințitor ereticilor și schismaticilor din afara ei, Biserica folosește un mod cu totul deosebit prin admiterea lor la împărtășirea de harul sfințitor al Tainelor sau de harul ierurgiilor, împreună cu membrii Bisericii cu care îi poate chiar asimila în cazuri determinate.²⁸

În cazul ereticilor și schismaticilor, împărtășirea harului sfințitor de către Biserică este împreună cu felurite dificultăți. De aceea modul în care a procedat și poate să procedeze Biserica față de cei din această categorie nu depinde numai de ea, ci și de aceia cărora li se adresează; de aceea el poate avea fie un caracter de lucrare curentă sau obișnuită, fie un caracter de lucrare neobișnuită sau excepțională. Dar oricum s-ar prezenta acest mod sau această cale de lucrare a Bisericii față de cei dinafara ei, ea nu este o lucrare comună, ci o lucrare prin economie.

Această lucrare se desfășurează printr-o acțiune identică celei care se săvârșește prin Sfintele Taine, cu deosebirea că, pe aceasta o săvârșește Biserica, nu slujitorii ei sacramentali.

Despre această lucrare obiectivă sau impersonală a Bisericii nu s-a precizat nimic până acum prin vreo hotărâre cu caracter oficial a autorității bisericești. Nu încapă însă nicio îndoială că ea reprezintă o parte a lucrării mântuitoare a Bisericii, care nu se poate mărgini numai la membrii săi și nu se săvârșește permanent pentru aceștia, ci se extinde la toți credincioșii creștini și ca atare ea trebuie săvârșită în mod tot atât de permanent pentru toți creștinii dinafara limitelor convenționale ale Bisericii, așa precum ea se săvârșește și pentru cei dinăuntru ei.

Prin partea dinăuntru se înțelege îndeosebi totalitatea membrilor formali ai Bisericii, cuprinși în limitele convenționale văzute ale ei. Este evident că acest înțeles al părții dinăuntru a Bisericii este mult prea îngust și prea necuprinzător pentru lucrarea mântuitoare a Bisericii.

28. În cazul căsătoriei unui necreștin cu o creștină, sau în cazul ierurgiilor ce li s-ar săvârși unora ca aceștia, și în fine, în cazul că ar fi numai catehumeni aflați în primejdia morții. A se vedea și can. 47 al Sin. de la Laodicea, can. 1, 4 ale Sf. Timotei al Alexandriei; can. 5 al Sf. Chiril al Alexandriei; can. 26 al Sf. Nichifor Mărturisitorul.

Biserica își desfășoară și e datorare să-și desfășoare lucrarea sa în mod permanent, atât față de membrii săi, cât și față de acei credincioși creștini care nu se află în limitele ei convenționale. Lucrarea față de aceștia din urmă pare o lucrare neobișnuită sau excepțională numai datorită faptului că Biserica se adresează în primul rând membrilor săi convenționali și abia în al doilea rând celorlalți, adică datorită faptului că această de a doua lucrare nu se săvârșește așa cum ar trebui săvârșită, în mod constant sau permanent, ci numai din când în când, în mod ocazional sau la răstimpuri. Ea constituie însă o îndatorire permanentă care în Biserica Veche s-a concretizat în acțiunile de propovăduire purtate printre eretici și schismatici, precum și în alte cazuri de natură a aduce pe aceștia la Hristos și a-i îndruma pe calea mântuirii.²⁹

1.9. Conștiința canonică și împărtășirea din aceleași Sfinte Taine

Conștiința canonică, cea care marchează întâlnirea dintre conștiința doctrinară și aspectele concrete ale vieții, garantează echilibrul între dreapta-credință și dreapta trăire, dintre *ortodoxie* și *ortopraxie*. Și din acest motiv, toate lucrările creștinului, toate atitudinile ecleziale sunt fundamentate pe dreapta înțelegere și trăire a adevărilor dumnezeiești din tezaurul Ortodoxiei.

Interdicția prevăzută de canoane pentru împărtășirea cu cei din afara Bisericii nu este altceva decât o concretizare a dimensiunii ecleziale a Sfințelor Taine. Toată lucrarea sacramentală din Biserică este o lucrare a Dumnezeuirii. Sfintele Taine nu sunt lucrări cu caracter instituțional sau simboluri ale unei prezențe, ci sunt împărtășirea deplină a dumnezeiescului Har. Sfintele Taine sunt o manifestare lucrătoare a Bisericii și de aceea ele nu pot fi rupte de comuniunea bisericii. Atunci când o persoană sau comunitate nu este în deplină comuniune de credință sau în deplină comuniune canonică cu Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, lipsa comuniunii depline în credință face ca lucrarea sacramentală, deși prezentă formal, să fie doar un chip nedeplin al lucrării Duhului Sfânt. „Tainele Bisericii constituie și stabilesc relații personale, obiective între cei ce le primesc și Biserica însăși, al cărui cap este Hristos... De aici și necesitatea credinței

29. Pr. Prof. Liviu Stan, *op. cit.*, pp. 9-15.

Bisericii și mai exact, plenitudinea adevărului de credință încredințat de Hristos Bisericii.”³⁰

Atunci când Biserica Ortodoxă nu acceptă împărtășirea în afara Bisericii Ortodoxe sau împărtășirea neortodocșilor în Biserica Ortodoxă, ea subliniază legătura dintre Taina Bisericii și mărturisirea deplină a credinței. Prin această restricție Biserica Ortodoxă nu disprețuiește și nu exprimă convingerea existenței unui monopol în ceea ce privește lucrarea Duhului Sfânt în lume. Biserica Ortodoxă se bucură de semnele lucrării providenței în lumea întreagă dar nu definește măsura lucrării harului în afara ei. Noi înțelegem că lucrarea Duhului Sfânt nu poate fi îngrădită de nedeplinătatea înțelegerii, cunoașterii și mărturisirii, dar observăm că nedeplinătatea credinței atrage după sine o incapacitate de împărtășire deplină cu Hristos. Părintele Dumitru Stăniloae arată că „nu putem spune exact ce primesc cei din afara Bisericii în numitele lor Taine. Atâta însă credem că se poate spune că aceste ceremonii nu sunt numai o formă goală de orice conținut obiectiv, ci implică ceva ce poate alcătui în unele cazuri mai mult, altele mai puțin, baza pentru o completare a relației ce s-a inițiat între omul respectiv și Hristos.”³¹

Tainele săvârșite în afara Bisericii sunt forme care pot fi umplute de deplinătatea lucrării harului prin pecetluirea cu Pecetea Darului Sfântului Duh și intrarea în Biserica Ortodoxă. Recunoașterea tainelor din afara Bisericii, fără primirea în Biserică prin Sfântul Mir, ar duce în mod inevitabil la acea *communio in sacris*, fapt ce ar însemna relativism și confuzie doctrinară oficială, justificată exclusiv sociologic. Euharistia nu este mijlocul sau instrumentul unității, ci încoronarea și pecetluirea acesteia. Astfel înțeleasă, comuniunea euharistică este inseparabilă de mărturisirea credinței plene. Prin forțarea comuniunii euharistice înainte de realizarea comuniunii de credință se riscă o izolare a euharistiei de ansamblul vieții ecleziale și de angajamentul credinței. Prin forțarea comuniunii euharistice înainte de realizarea comuniunii de credință se riscă o izolare a euharistiei de ansamblul vieții ecleziale și de angajamentul credinței.

30. Dumitru Gh. Radu, „Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema comuniunii”, în *Ortodoxia*, 1-2/1978, p. 353.

31. Pr. Prof. D Stăniloae, *Numărul Tainelor și raportul dintre ele*, p. 213, cf și Dumitru Gh. Radu, „Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema comuniunii”, în *Ortodoxia*, 1-2/1978, p. 354.

Biserica Ortodoxă „nu poate coborî euharistia la nivelul unui mijloc de unitate laxă, psihologică și superficială între creștini.”³² Biserica este Trupul și Sângele lui Hristos extinse în credincioși.³³

Atitudinea față de săvârșirea și împărtășirea Sfintelor Taine ține de conștiința canonică a fiecărui credincios a fiecărei Biserici locale și a Bisericii în ecumenicitatea ei. Admiterea altor creștini la comuniunea euharistică cu membrii Bisericii Ortodoxe nu o poate face un episcop sau un preot singular, deoarece prin euharistie se comunică și se susține însăși esența Bisericii; și responsabilitatea legată de intercomuniune depășește persona sau comunitatea eclezială locală.³⁴ Euharistia nu poate fi scoasă din legătura ei ontologică cu Biserica și tratată ca un act individual sau intercreștin.³⁵

Părintele Dumitru Stăniloae arată că Ortodoxia recunoaște manifestarea lui Dumnezeu în întreaga creație și prin întreaga viață, prin toate gândurile și simțirile credinciosului legate de lume. El introduce termenul de „sobornicitate deschisă” pentru a desemna această deschidere care exprimă respectul față de „pluralismul de înțelegere în Dumnezeu, a tuturor înțelegerilor altora ca fiind cuprinse în misterul apofatic al lui Dumnezeu. [...] Toate actele și cuvintele creștinilor, în măsura în care se manifestă gânduri și stări de suflet superioare și produc relații mai apropiate între semeni, aduc un raport nou la tălmăcirea lui Dumnezeu și la o manifestare mai corespunzătoare a lui prin ele.”³⁶

Conștiința acestei lucrări Dumnezeiești în toate și în toți care se manifestă într-o sinceră căutare a înțelegerii Tainei Dumnezeiești ne angajează spre o disponibilitate de mărturisire prin cuvânt și trăire a ortodoxiei. Prezența Bisericii Ortodoxe în dialogul ecumenic, înțelegerea modului în care ceilalți creștini își trăiesc viața religioasă, mărturisirea spre înțelegere a propriei tradiții doctrinare, liturgice și canonice, este o datorie fundamentală și un semn de responsabilitate creștină. Biserica Ortodoxă nu cheamă creștinii la învățături și rânduieli noi, ci mărturisește că în această lume și acum este cu putință să se trăiască viața doctrinară liturgică și canonică a

32. Pr. Prof. D. Stăniloae, „În problema intercomuniunii”, *Ortodoxia*, 4/1971, pp. 563-564.

33. Dumitru Gh. Radu, „Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii”, în *Ortodoxia*, 1-2/1978, p. 368.

34. Pr. Prof. D. Stăniloae, „Teologia euharistiei”, *Ortodoxia*, 3/1961, p. 361.

35. Dumitru Gh. Radu, *op. cit.*, p. 369.

36. Pr. Prof. D. Stăniloae, „Sobornicitate deschisă”, în *Ortodoxia*, 2/1971, pp 178-180.

Bisericii primului mileniu într-un dinamism care respectă realitatea vremii. Pentru acest dialog, Biserica Ortodoxă stăruiește într-o atitudine de solitudine mărturisitoare. Ea nu impune celorlalți formele de manifestare ce îi sunt proprii, dar mărturisește importanța conținutului doctrinar trăit secole de-a rândul într-o unitate în diversitate. Canonul 1 de la Sinodul din Constantinopol din anul 879, într-o perioadă în care exista deja conștiința diversității în unitatea canonică, exprimă clar coresponsabilitatea pentru unitate și bună înțelegere a întâistătorilor. În același timp este foarte important ca diversitatea să nu aducă atingere fondului doctrinar și să se exprime în manifestări ce nu intră în contradicție cu doctrina, tradiția și conștiința canonică. Respectând particularitățile și mărturisind fundamentele putem nădăjdui într-o avansare responsabilă spre cunoaștere și revalorizare a ceea ce ne-a fost comun în primul mileniu, pentru ca prin redescoperirea unității de credință să putem să ne apropiem de împreună-slujire și împărțirea din același Sfânt Potir.

CAPITOLUL II

O EVALUARE CANONICĂ ORTODOXĂ A ACRIVIEI

Din înțelesul atât de variat al noțiunii de economie devine clar și sensul și semnificația termenului „acrivia”. Totuși el mai necesită și alte precizări, pentru a se evidenția locul și menirea lui în viața Bisericii, precum și în relațiile intercreștine și chiar față de ceilalți oameni.

După cum este cunoscut, în viața Bisericii ca și în viața laică obișnuită, cuvântul „acrivia” exprimă ideea de strictețe, justete, perfecțiune, precum și ideea de conformitate, punctualitate, rigoare. Potrivit acestui sens inițial, acrivia reprezintă măsura normală prin care este apreciată orice atitudine sau acțiune a cuiva. Orice acțiune divină față de oameni și orice atitudine a oamenilor față de acțiunea divină se desfășoară după norma acriviei. Aceasta înseamnă că atât acțiunea divină față de oameni, cât și atitudinea corespunzătoare a oamenilor față de acțiunea divină cere o deplină acrivie și regularitate.

Dumnezeu ne-a revelat întocmai și neîncetat adevărul credinței, iar oamenii l-au acceptat ca atare și sunt obligați să-l păstreze întocmai. Dar revelația divină nu este numai exactă, ci și deplină prin Iisus Hristos. Deci datoria creștinilor este de a accepta și păstra adevărul credinței nu numai

întocmai, ci neîncetat și deplin. Noțiunea deplinătății adaugă o nouă caracteristică acriviei, care ne duce cu gândul la ceva drept, categoric și neîncetat, dar și la ceva perfect. Cu alte cuvinte, în noțiunea de acrivie intră în același timp și ideea de drept, categoric și permanent, pe lângă ideea perfecțiunii.³⁷

Cu acest sens multiplu se folosește cuvântul „acrivie” în viața bisericească și în teologia ortodoxă. Acrivia ne sugerează pe de o parte deplina amploare și mărturisire a adevărului revelat, iar pe de altă parte categorica și deplina conformare față de normele stabilite de Biserică. Altfel spus, Dumnezeu a revelat întocmai, categoric și deplin adevărul credinței, iar omul este chemat să primească și să conformeze acestuia în același mod. Acesta este sensul cel mai cuprinzător al acriviei. Astfel se explică multiplele percepțe și norme de viață creștină existente în diferitele izvoare ale tradiției Bisericii creștine.

În legătură cu acrivia, iconomia poate fi reprezentată cu două principale sensuri și cu cele două dimensiuni respective ale lor:

a) Potrivit primului înțeles care este cel mai simplu, iconomia prin condescendența ei este ceva mai puțin strict decât acrivia, dar nu ceva imperfect. Imperfecțiunea sau slăbiciunea pot fi atribuite carenței sau neputinței celui ce are sarcina de a păzi acrivia și este evident că în acest caz iconomia este o concesie față de obiectul în cauză. Dar, deși iconomia ar putea să apară ca o concesie, fie față de stricta și deplina acceptare și mărturisire a adevărului mântuitor, permisă cuiva, datorită neputinței de a-l sesiza, fie față de stricta și deplina respectare a normei dreptului, cu toate acestea iconomia nu suprimă acrivia, deoarece Biserica aplică condescendența iconomie din dragoste și acest sfânt har divin umple orice lipsă de observare a acriviei.

b) Potrivit celui de-al doilea sens și anume potrivit sensului ei mai larg, iconomia include uneori și acrivia: în aplicarea ei practică, referitoare la aspectul doctrinar, de răscumpărare și la cel juridic.

În concluzie putem preciza: acrivie înseamnă în primul rând ceva drept, categoric și anume aplicarea cu strictețe a legislației bisericești, în cazul folosirii mijloacelor (de orice categorie) de care dispune Biserica.³⁸ Cu alte cuvinte, acrivie înseamnă aplicarea în sens strict a canoanelor sau a legislației bisericești de orice natură.

37. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Iconomia Dumnezeiască, temei al iconomiei bisericești”, în *Ortodoxia*, an. XXI, 1969, nr. 1, pp. 3-24.

38. Canoanele Sfinților Apostoli, 5, 17, 18, 46, 47, 50, 51, 68.

Îmbinând sensul ei cu sensul economiei, acrivie mai înseamnă și strictețe și asprime, ce depășește uneori litera legii, în cazul aplicării acestor canoane sau dispoziții bisericești.³⁹

Practica bisericească a consacrat însă pentru economie sensul special de administrare cu multă dragoste și bunăvoință și blândețe a mijloacelor ce le folosește Biserica pentru lucrarea de îndeplinire a misiunii ei, iar pentru acrivie sensul special de strictețe și punctualitate în folosirea acestor mijloace.

Economia și acrivia, privite în ansamblul lor, prezintă o importanță deosebită atât ca obiect de studiu, cât și pentru aplicarea lor practică în viața bisericească contemporană. Economia și acrivia constituie doi poli care determină limitele în care se desfășoară opera de actualizare a economiei mântuirii prin Biserică, atât față de membrii Bisericii, cât și față de creștinii din afara ei. Ele reprezintă și cele două moduri principale în care Biserica poate proceda la administrarea mijloacelor de mântuire de care dispune, față de diferitele categorii de credincioși.

Limitele economiei și deosebirea ei față de alte activități bisericești: condescendență, indulgență, bunăvoință, privilegiu, iertare, grație.

Condescendența, indulgența și bunăvoința sunt sentimente pur subiective, în timp ce economia, cu toată libertatea ce și-a păstrat-o până în prezent, este o instituție bisericească având o valoare canonică, care funcționează în anumite condiții, care tinde către un țel determinat și care, de fiecare dată, se află în puterea autorităților bisericești care dispune de ea.

Trebuie să distingem economia și de *privilegiu*. Acesta din urmă se aseamănă, fără îndoială cu economia, prin aceea că îngăduie o derogare atunci când este vorba de o lege în vigoare. Dar privilegiul este ceva diferit de economie, deoarece el implică instituirea unei alte legi existente și determină drepturi speciale, cu totul personale și limitate la aceia pentru care s-a decretat privilegiul; dimpotrivă, economia înseamnă o derogare de la o lege existentă. fără promulgarea unei alte legi.⁴⁰

Economia se deosebește de asemenea și de *iertare*. Aceasta este o activitate bisericească cu o extindere mai mică decât economia; iertarea se

39. *Ibidem*, 29, 30 ; Sinodul I ecumenic, 11, 12.

40. Nicodim Milaș, *Dreptul Bisericesc Oriental*, București, 1915, pp. 53-61.

limitează la iertarea păcatelor înfăptuite de acum. În alt doilea rând, iertarea poate fi acordată prin iconomie, în cazul în care cel care acordă iertarea consideră că trebuie scurtată durata pedepsei aplicate ; de asemenea, ea poate fi acordată fără a se folosi iconomia bisericească, în cazul în care cel care a fost pedepsit și-a ispășit pedeapsa care i-a fost impusă. În fine, iertarea posedă un caracter sacramental, în timp ce iconomia, în afara cazului că ar fi aplicată pentru iertare, este lipsită de acest caracter, având un sens mult mai larg pentru credincioși și Biserică.

Iconomia se deosebește și de *grațiere*, care este limitată la cazurile cărora li s-a impus deja o pedeapsă de către autoritatea bisericească judiciară competentă. Iconomia este infinita mai largă decât grațierea, deoarece ea poate fi aplicată la mai multe manifestări ale vieții religioase a oamenilor credincioși din Biserică.

În concluzie se poate spune că, prin iconomie, Biserica își manifestă o libertate deplină, dar în cadrul unei sfere limitate.⁴¹

Problematica aplicării iconomiei nu s-a pus pentru prima oară în vremurile moderne. Încă din Evanghelie sunt cunoscute cuvintele lui Hristos către învățătorii Legii și farisei care insistau asupra ținerii riguroase a odihnei de sabbat: „Sâmbăta a fost făcut pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă” (Marcu 2, 27). De altfel, Apostolul Pavel, în Epistola către Galateni se pronunță împotriva îndreptării din simpla împlinire a faptelor Legii (Galateni 2, 16 și următoarele) și din tăierea împrejur (Galateni 6, 12), dar în altă situație vedem că Pavel îl taie împrejur pe Timotei, fiul unui elin și al unei evreice credincioase, „din pricina iudeilor care erau în acele locuri” (Faptele Apostolilor 16, 1-3).

Dar și în epoca marilor Părinți ai Bisericii s-a discutat problema acriviei, adică a ținerii fără abatere a poruncilor și a canoanelor Bisericii, dar și a abaterii vremelnice de la acrivia canonică din motive de iconomie. Sfântul Grigorie Teologul, într-o epistolă către Sfântul Vasilie cel Mare, atrage atenția că: „Este așadar mai bine să se facă o iconomie în ce privește adevărul prin mica noastră îngăduință în împrejurarea care este ca un nor asupra noastră, decât să fie distrus adevărul printr-o predică deschisă” (Epistola 58 către Vasilie, PG 37,116C). În continuare, Grigorie cere să fie înștiințat de către Vasilie până în ce punct poate să aplice iconomia, așa încât să păzească

41. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Iconomia în Biserica Ortodoxă”, în *Ortodoxia*, 3, 1976 pp. 152-153.

adevărul, dar nici să nu fie acuzat de oponenții săi.⁴² Se pare că existau mulți în acea epocă care îi blamau pe Grigorie și pe Vasilie că ar trăda credința ortodoxă, pentru că pur și simplu discutau cu ereticii sau pentru că aveau o atitudine tolerantă față de aceștia.

Dar în ciuda discuțiilor Părinților pe această temă și a largii aplicări a iconomiei în viața Bisericii nu a fost formulat vreun canon aparte care să lămurească exact modul de aplicare a acestuia. Iconomia este trăită și aplicată mai ales în funcție de împrejurare și exprimă iubirea de oameni, îngăduința și libertatea Duhului care există în Biserică. Tocmai de aceea nu a fost stabilit exact și cu amănunte de vreo hotărâre sinodală modul aplicării acesteia. Este mai larg acceptată poziția că iconomia privește teme practice și morale ale vieții creștine. S-a afirmat însă și părerea că „Biserica nu este împiedicată în aplicarea iconomiei nici în ce privește învățătura dogmatică, probabil nici în ce privește dogma aceasta”⁴³. Aici însă trebuie menționat că nu este vorba de dogme decretate și confirmate de Sinoadele Ecumenice, ci de discuții dogmatice care aveau loc înainte de formularea lor definitivă ca dogme și de toleranța principială a Bisericii față de cei de alt cuget.

Deși nu există o hotărâre cu privire la felul aplicării iconomiei, s-a formulat poziția că iconomia nu se poate aplica în dauna adevărului de credință. Iconomia bisericească nu poate să strice sau să deformeze sensul adevărului de credință⁴⁴. Sfântul Nicodim Aghioritul menționează că „iconomia are măsuri și limite și nu este permanentă și definitivă”⁴⁵.

El mai precizează, de asemenea, că pedepsele canonice pe care le prevăd canoanele nu sunt valabile în mod nedefinit, ci au caracter personal. „Canoanele poruncesc unui Sinod de Episcopi să caterisească preoții sau să îi afurisească sau să anatemizeze pe mirenii care încalcă sfintele canoane”. Dacă nu are loc această hotărâre a Sinodului, „preoții respectivi și mirenii nu sunt nici caterisiți, nici afurisiți sau anatemizați în virtutea faptei

42. „Acum învață-mă, o, minte dumnezeiască și sfântă, până în ce punct trebuie să avansăm în cheștiunea teologiei despre Sfântul Duh și ce formulări trebuie să folosim și până unde să ducem iconomia, ca să putem să ne opunem celor care ne stau împotriva?”. PG 37, 117A.

43. Amílka Alivizátos, *Iconomia, potrivit dreptului canonic al Bisericii Ortodoxe*, Atena 1949, p. 94.

44. Gheórgios I. Mantzarídis, *Introducere în morală. Morala în judecata prezentului și în provocarea viitorului*, Thessalonic, 1995, p. 154.

45. Agapie Ieromonahul și Nicodim Aghioritul, *Pidalion*, ed. «ASTIR», Athena 1970, p. 56.

săvârșite”⁴⁶, chiar dacă au încălcat canoanele. De aceea, Sfântul Nicodim nici nu se consideră pe sine competent să dea pedepse canonice sau să mustre persoane pe baza canoanelor. Învățătura lui urmărește să informeze clerul și poporul despre adevărul Bisericii. Cuviosul Nicodim Aghioritul nu vine în contradicție atât cu persoane, cât cu situații și obiceiuri păcătoase și anticanonice. Iconomia, ca abatere temporară de la acrivia canoanelor, nu trebuie considerată doar ca posibilitate de aplicare mai îngăduitoare a canoanelor, ci și ca posibilitate de aplicare mai aspră. Fiecare iconom de suflete are permisiunea să mărească sau să micșoreze pedepsele canonice în funcție de dispozițiile sufletești și de starea celor spovediți, rânduind iconomia cu discernământ, spre folosul duhovnicesc al creștinilor.⁴⁷

2.1. Acrivia și iconomia bisericească. Aplicarea Sfintelor canoane se face în duh pastoral

Biserica și părinții duhovnicești economisesc lucrurile având ca unitate de măsură respectarea duhului evanghelic. Adevărul nu se sprijină pe anumite păreri ale Părinților, ci pe Sfânta Scriptură, pe Sinoadele Ecumenice și pe poziția comună a Părinților în diferite probleme. „Noi nu ne îngrijim de ce au spus sau au cugetat unii Părinți”, scrie cuviosul Nicodim, „ci de ceea ce spun Scriptura și Sinoadele Ecumenice și părerea comună a Părinților”. Și încheie: „Căci nu este dogmă părerea unora în Biserică” (*Pidalion*, p. 7). În acest punct se vedește conștiința bisericească a Cuviosului Nicodim. Există multe subiecte practice și morale pe care Părinții le-au abordat în mod diferit din motive istorice sau de altă natură. Aceste poziții ale lor însă nu au caracter dogmatic.

Se va menționa un exemplu semnificativ de abordare diferită a unei probleme pastorale în tradiția noastră bisericească. Este vorba de modul de întoarcere și reintegrare în Biserică a apostatilor. Aceștia erau reprimiți în comuniunea bisericească după trei ani de oprire de la Dumnezeuiasca Împărtășanie, potrivit canoanelor rânduite de Părinții Sinodului local de la Ancira și de Petru al Alexandriei. Sfântul Vasilie cel Mare însă este mai aspru. Rânduiește ca aceia care s-au lepădat de credința creștină să nu se mai împărtășească până la sfârșitul vieții lor. Cel de-al 73-lea canon al Sfântului

46. *Ibidem*, pp. 4-5.

47. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Îndreptar de spovedanie*, pp. 115-116.

Vasilie cel Mare stabilește astfel: „Cel care s-a lepădat de Hristos și a încălcat Taina mântuirii, este dator ca toată viața lui să plângă și să se mărturisească când se apropie de ieșirea din viață, învrednicindu-se de cele Sfinte pentru credința în iubirea de oameni a lui Dumnezeu” (*Pidalion*, p. 626).

Asupra acestui punct există oare vreo contradicție? Cum se explică această poziție diferită a Bisericii?

Cuviosul Nicodim, invocând canoniști mai vechi, adoptă părerile lor și justifică această abordare diferită după cum urmează: Fiecare dintre Părinți, ținând seama de epoca sa și de problemele acesteia, stabilea în funcție de acestea și pedepsele canonice, așa-numitele *epitimii*. Părinții de la Sinodul local de la Ancira și Petru al Alexandriei, din pricina persecuțiilor, dar și pentru că credința creștină nu era în nici un chip sprijinită, au stabilit cu mai multă îngăduință pedepsele canonice pentru cei care se lepădaseră de Hristos și doreau să se reîntoarcă în Biserică. Și continuă: „Câtă vreme, Vasilie, viețuind într-o vreme de răspândire a credinței, când elenismul păgân își dădea ultimele suflări de viață, când credința devenea tot mai impetuoasă, iar Biserica mai puternică, știa că aceia care s-au lepădat de Hristos au făcut-o fără a fi forțați de cineva și de bună voie, de aceea s-a și așezat canonul acesta mai aspru” (*Pidalion*, p. 626). Atragem atenția asupra faptului că în epoca Sfântului Vasilie cel Mare predomina mai ales botezul adulților.

În impunerea pedepselor canonice, se ține seama de condițiile în care se află Biserica. Cu siguranță, din același motiv și Cuviosul Nicodim îi îndeamnă pe creștinii apostatați din perioada ocupației otomane să mărturisească public credința și să primească de bună voie mucenicia pentru credința lui Hristos, deși recunoaște că acest lucru „este primejdios, și nu tocmai după rânduială” (*Pidalion*, pp. 626-627). Creștinii apostatați se pot întoarce prin pocăință și respectarea *epitimiei*, așa cum rânduiesc canoanele. Însă pocăința aceasta este socotită de Cuviosul Nicodim ca nefiind tocmai din toată inima și desăvârșită, ci nedeplină, parțială și micșorată. Totdeauna trebuie să existe o analogie între greșală și canonul impus.⁴⁸ Principiul analogiei pe care îl introduce Sfântul Nicodim se poate remarca și în alte puncte ale operelor sale. Sminteala pricinuită de islamizarea de bună voie era mare și avea urmări negative asupra credinței creștinilor. De aceea îi

48. *Néon Martyrológion*, ed. P.B. Páschou, Athena 1961, p. 18: „Totdeauna trebuie să existe o analogie și o similitudine între greșală și canonul dat pentru acea greșală, după cum învață teologii”.

și îndeamnă pe apostoli să se pregătească așa cum trebuie și să meargă de bună voie la mucenicie. Asta nu înseamnă că toți creștinii apostoli din vremea aceea mergeau la martiriu, însă destui erau cei care alegeau martiriu și contribuiau astfel în mod semnificativ la întărirea credinței.

În scrierile Cuviosului Nicodim vedem că se vorbește despre economie atât în chestiunile practico-morale, cât și în cele dogmatice, și în cele care țin de cult. Se referă în amănunt la lucrarea părintelui duhovnicesc și la aplicarea și acordul care există între Sfintele Canoane. Paternitatea duhovnicească se cuvine să și-o asume și să o exercite doar aceia care au ajuns prin nevoință la nepătimire.

Aceasta este acrivia Bisericii. În același timp însă, întrucât cunoaște nevoile și lipsurile epocii sale, le recomandă arhierilor ca, cel puțin, să îi aleagă ca duhovnici pe cei mai încercați și mai vârstnici „și să îi așeze duhovnici, pentru că aceștia, prin vârsta lor, sunt mai încercați în cunoștință, iar patimile, într-o anumită măsură, și le-au supus” (*Îndreptar de Spovedanie*, p. 12). Nu îi exclude însă nici pe cei mai tineri, dacă au virtute și înțelepciune de bătrân. De asemenea, adoptă și opinia că se cuvine să devină duhovnici și „preoții căsătoriți care sunt întru toate vrednici, alături de ieromonahii feciorelnici” (*Îndreptar de Spovedanie*, p. 13).

Cuviosul Nicodim acceptă de asemenea și justifică scurtarea timpului pedepselor canonice, scurtare pe care o introduce Sfântul Ioan Postitorul, Patriarhul Constantinopolului (secolul al VI-lea). Este semnificativă în acest sens justificarea Sfântului Ioan Postitorul cu privire la scurtarea epitimiiilor pe care le prevăd canoanele: „Cunosc că aceste foarte binevoitoare iconomii trebuie judecate de Judecătorul comun al tuturor și Dumnezeuul nostru, dar mai bine este a fi astfel judecat în aceste [scurtări de epitimii], decât a fi lăudat [pentru ținerea canoanelor] și a rămâne astfel neplăcut [lui Dumnezeu]”.⁴⁹

2.2. Discernământ, competențe și confuzii

Refuzul rigorismului - în limbajul bisericesc rigorismul este denumit acrivie - este o constantă a vieții ortodoxe dar, nu de puține ori, este pervertit în autenticitatea sensului profund care îl justifică. Refuzul

49. Th. Giágkou, „Pluralismul tradiției canonice a Bisericii”, periodicul *Sýnaxi*, fascicolul 119, Athena 2011, p. 8.

rigorismului se întemeiază și, totodată, mărturisește libertatea ființei umane și înțelepciunea pedagogică a creșterii și formării duhovnicești a acesteia. De aceea multe din canoanele bisericești sunt orientative, nu obligatorii, recunoscând episcopului sau duhovnicului (în cazul epitimiilor) responsabilitatea aplicării lor cu acrivie sau cu pogorământ.

Astăzi, într-o societate în care abia răzbat valori care conduc la formarea unui bun caracter, sau cele care conduc la o mai puternică soliditate comunitară și tot mai agresiv sunt promovate individualismul, consumismul, atomizarea, valori ortodoxe precum libertatea împreună lucrătoare cu responsabilitatea sunt tot mai greu înțelese.

Sunt mai multe aspecte care au condus la această situație și nu toate se datorează secularizării societății. În fond, secularizarea însăși a unei societăți creștine este o consecință a neasumării integrale a creștinismului. Ideologiile, presiunile mass-media, moduri de viață străine au efect acolo unde rădăcinile identitare nu sunt solide.

Unul dintre aceste aspecte este transferul acestui model de decizie al „pogorământului” în domenii în care nu se justifică, iar practicarea lui nu denotă asumarea răspunderii, ci iresponsabilitate sau lașitate. Consecință acestui transfer este întotdeauna generatoarea unor fapte imorale.

Un alt aspect este că, plecând de la competență duhovnicească încredințată și exercitată asupra vieții fiilor duhovnicești, unii duhovnici exercită asupra acestora și o influență în domenii în care nu au toți, sau întotdeauna, competență. Această situație este cu atât mai greu de sesizat, cu cât ei par a avea această competență, fiind un domeniu al vieții bisericești. Aceste situații sunt, desigur, puține, dar cred că este important să oferim credincioșilor criterii de orientare, pentru a fi capabili să sesizeze anomaliile.

Am să mă opresc la un singur exemplu: îndoctrinarea anti ecumenică. Cu o destul de mare generalizare, mișcarea ecumenică este percepută în două feluri diametral opuse. Una dintre percepții, cea asumată de Bisericile participante prin reprezentanții lor, dar și de majoritatea credincioșilor, este aceea că mișcarea reprezintă o încercare de apropiere a Bisericilor prin dialog, printr-o mai bună cunoaștere reciprocă, în speranța refacerii unității creștine pentru care S-a rugat Mântuitorul și pe care o cerem și noi în rugăciunile sfintei Liturghii, unitate care se va realiza în Duhul Sfânt. În această percepție participarea Bisericilor ortodoxe la mișcarea ecumenică este o deschidere spre dialog și o mărturisire a adevărului de credință.

Cealaltă percepție este aceea că ecumenismul este o mișcare de creare a unei noi religii, sincretiste, care să includă elementele minimale ale tuturor religiilor, astfel încât să dobândească o largă acceptare și să distrugă Biserica adevărată, cea Ortodoxă. Desigur, în această percepție, ecumenismul ar fi erezie.

Sunt duhovnici socotiți îmbunătățiți care își avertizează credincioșii, predică și scriu asupra acestei posibilități a ecumenismului de a deveni erezie. Avertizarea este bună pentru a stimula cunoașterea propriei credințe și pentru a stimula discernământul. Confuzia se creează atunci când unii dintre ei declara deja că mișcarea ecumenică este erezie. Sub această autoritate a marilor duhovnici încep speculațiile asupra ierarhilor sau teologilor care participa la întâlnirile ecumenice - ei participând însă că reprezentanți oficiali ai Bisericilor Ortodoxe pe care le reprezintă (deci făcând „ascultare” de Sfântul Sinod) -, se cere ieșirea din mișcarea ecumenică sub o voalată amenințare cu schismă sau se interzice dialogul cu „ereticii”. Tot sub această autoritate, persoane fără competență teologică contestă documente oficiale semnate de mari teologi, specialiști recunoscuți în acel domeniu în care au reprezentat Bisericile Ortodoxe, documente ulterior recunoscute de Sfântul Sinod.

De aceea trebuie afirmat răspicat: competență de a declara, după îndelungi cercetări teologice, o idee, concepție sau mișcare că fiind eretică, este exclusiv competența Sfântului Sinod și nu a duhovnicilor. Confuzia competențelor creează și întreține dezorientarea, tulburarea, subminarea autorității. Rămânerea fiecăruia în competență care i-a fost încredințată manifestă smerenie și adevărată îmbunătățire duhovnicească.⁵⁰

50. Monahia Emilia Nistoroiu, „Discernământ, competențe și confuzii”, în *Revista Bărăganul Ortodox*, iunie 2009, nr. 2, pp. 32-40.

SINCRETISMUL MIȘCĂRII NEW-AGE – PERICOL PENTRU MISIUNEA BISERICII

Drd. Teodor DIACONU

Introducere

În sensul cel mai de bază, sincretismul pseudo-religios este un fenomen care apare când se amestecă elemente din diverse tradiții religioase. Religiile se întâlnesc în mod inevitabil, iar atunci când se întâmplă au loc schimburi de idei, practici sau învățături. De multe ori acestea sunt contradictorii, însă dacă se întâmplă ca rezultatul să fie o fuziune a gândirii în care elementele conflictuale sunt reunite și reinterpretate pentru a forma o nouă armonie, acest lucru se numește sincretism pseudo-religios. Din perspectivă ortodoxă, sincretismul este o formă distorsionată a unei tradiții religioase, o abatere de la puritatea religiei revelate. Dacă am accepta ideea că religiile sunt sincretice prin natura lor, atunci revelația supranaturală adusă de Fiul lui Dumnezeu, Logosul întrupat, și-ar pierde sensul. Înțelegerea sincretismului pseudo-religios este utilă pentru a putea analiza dinamica interpenetării religioase. Pe măsură ce dialogul interreligios se intensifică în această epocă a globalizării, conștientizarea și explorarea acestor dinamici se pot dovedi utile în negocierea continuă a identității religioase.

I. Mișcarea New Age – repere generale

Există în modernitate mai multe mișcări cu caracter sincretist ce se doresc a fi spirituale și chiar religioase și care iau forme organizate și instituționalizate, deși se auto-delimitează de religiile tradiționale. Majoritatea acestor mișcări sunt reunite sub un singur nume: New-Age.

Se pare că omul modern super-civilizat nu a fost, până la urmă, satisfăcut de noua sa condiție de ființă rațională și raționalizantă. Lumea religiei și a mitologiei de care s-a dezis considerând-o doar un rezultat al ignoranței și al lipsei de cunoaștere științifică (infailibilă), la „invadat” împotriva voinței sale. Nevoit să-și reconsidere viziunea despre sine și despre lume, nu se întoarce totuși la vechile religii pe care le socotește perimate; dorindu-se, dintr-o dată, religios, dar fără a renunța la autonomie, omul modern crede că are suficiente resurse pentru a fi el însuși creatorul unei noi religii: „Avem nevoie de o religie universală pentru Noua Eră: pentru că toți oamenii din lume au devenit interdependenți; pentru că tehnologia și cunoașterea se dezvoltă din ce în ce mai rapid; pentru că religiile actuale nu au fost în stare să asigure o valorificare omenească a cunoștințelor disponibile și nici să aducă pace și bucurie popoarelor lumii.”¹

Pe scurt, fenomenul New-Age este un amalgam de reprezentări sincretiste care se vor atâta religioase cât și științifice, un nou „curent” care combată înclinarea materialistă și raționalistă a actualului sistem de civilizație și predică, în sens milenarist, intrarea omenirii într-o eră nouă: „Era Vărsătorului” – triumful spiritului asupra materiei, realcătuirea omului și apariția unei conștiințe planetare².

New-Age este o denumire generală pentru o serie de curente și idei foarte variate, care își au rădăcinile în tradiții cu totul diferite, de multe ori chiar contrapuse, de unde și caracterul sincretist. Totuși, toate converg într-un anumit punct, susținând că omenirea traversează astăzi o așa-numită „perioadă de cotitură”, care presupune o schimbare reală în toate domeniile, și anume în cel personal, social, științific, pedagogic, terapeutic și religios. Această schimbare trebuie să se realizeze prin „transformarea conștiinței”, și anume atât în plan individual și general uman, cât și la nivelul întregului cosmos³.

Entuziasmul științificității mecaniciste s-a dovedit neîntemeiat. De parte de a reuși să explice toate tainele vieții (așa cum și-a propus), vechia

1. Lola A. Davis, *Toward a World Religion for the New Age*, Coleman, Farmingdale, N. Y., 1983, p. 26

2. Lucian Boia, *Sfârșitul lumii — o istorie fără sfârșit*, Editura Humanitas, București, 1999, p. 232

3. Nicolae Achimescu, *Noile mișcări religioase*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2001, p. 229

paradigmă⁴ raționalistă n-a făcut decât să ducă la deteriorarea ecosistemului terestru și la alienarea omului. De aceea, susțin adepții New Age, trebuie să se facă „pace” între religie și știință și să se demoleze „zidul” care separă lumea seculară de divinitate, materialul de spiritual⁵.

După părerea lui Bruno Wurtz, originile mișcării și spiritualității New-Age sunt dificil de identificat; „sublimează din structurile în criză ale societății mondiale actuale, și anume, spontan, concomitent de pretutindenii și «în proporții de masă».”⁶

Termenul „New Age” nu este singurul nume sub care este cunoscută. Diversitatea sa de conținut face posibilă mai multe denumiri, dintre care Bruno Wurtz amintește: Era Nouă, Era Solară, Era Ecologică, Era de Aur, Era Experiențialității, Era Răspântiei, Era Principiului Yin (în opoziție cu principiul Yang), Era Androgenă (în opoziție cu patriarhatul de până acum), Era Ioaneică (în opoziție cu mileniile pauline), Era Aquarius, Era Vărsătorului, Era holistică, Era Păcii, Unității și Armoniei Universale⁷. Intenția tuturor denumirilor este de a caracteriza lumea viitoare, la al cărei prag ne-am afla astăzi. Denumirea „New Age” are caracter de provizorat, până când noua realitate mult profețită și așteptată va căpăta contururi mai precise.

Până atunci, „Era Nouă” se legitimează științific prin explicații astronomico-astrologice. În literatura de specialitate se vorbește despre „marele an cosmic” de 2100 de ani, timp de care soarele are nevoie pentru a parcurge o constelație zodiacală. În „momentul primăverii”, la 21 martie, se mută în constelația următoare. Se spune că în vremea noastră ar avea loc tocmai o asemenea strămutare: se trece din constelația Peștilor în constelația Vărsătorului. În ceea ce privește data exactă a începutului noii ere a Vărsătorului, există mai multe păreri. Nu ne interesează aici rigurozitatea și nici valabilitatea științifică a acestor teorii. Este important, în schimb, să aflăm care este diferența între cele două epoci, în ce constă marea mutație.

4. Definiția „paradigmei” după Bruno Wurtz: „... un model în cadrul căruia se acceptă concepțiile, convingerile, reprezentările axiologice, tehnicile oamenilor de știință constituiți în marea comunitate a unei anumite epoci care declară general valabile anumite teze fundamentale” (Bruno Wurtz, *New Age. Paradigma holistă sau Revrăjirea Vărsătorului*, Editura de vest, Timișoara, 1994, p. 40

5. Lola A. Davis, *op. cit.*, p. 8

6. Bruno Wurtz, *op. cit.*, p. 14

7. *Ibidem*, pp. 37-38

New-Age-iștii proclamă schimbare (și încă una radicală) pe toate planurile. Spiritualitatea New Age lasă impresia de eterogenitate și nu pare să aibă un nucleu, un principiu de bază. Probabil că oricine poate porni de oriunde, în funcție de punctul său de vedere. În „era creștină a Peștelui” (să nu uităm că peștele este un simbol al lui Iisus Hristos), omul avea încredere în Dumnezeu. În noua „eră a Vărsătorului”, omul (așa se susține din interiorul mișcării) va deveni el însuși dumnezeu, dar nu dumnezeu după har, așa cum învață creștinismul, ci prin descoperirea și folosirea puterilor sale încă necunoscute până acum: „Vărsătorul” toarnă potopul uriaș al cunoștințelor spirituale pe pământ⁸. Iată ce ne spune Alain the Astrologer: „Dumnezeu e mort [...] Divinul este cel care își face acum apariția în toate lucrurile.”⁹

Una dintre cele mai de seamă reprezentante ale gândirii de tip new-age-ist, Marilyn Ferguson, însumează toate grupările, mișcările și persoanele particulare care pledează pentru o schimbare pe această linie într-un sistem rețelar unic, în sensul unei „rețele” (ger.: „Netzwerk”; engl.: „network”) echivalând cu o „conspirație blândă”. Această „conspirație” acționează, în viziunea autoarei, „transformarea personală și socială în era Vărsătorului”, conform principiului: „să gândim global, să acționăm local”. Specialistul în fizică atomică, Fritjof Capra¹⁰, folosește noțiunea de „perioadă de cotitură” („Wendezeit”) și vorbește, în același context, de o „nouă gândire”, și de o „nouă imagine despre lume”. În opinia sa, vechea știință mecanicistă, elaborată în spiritul cartezian-newtonian, este desuetă, e deja depășită. Vechea paradigmă, respectiv vechea formă de explicare a realității, este eliminată în prezent de o alta nouă, aceasta din urmă fiind desemnată de către Capra ca una holistică¹¹, ecologică și feministă. În locul fragmentării realității și naturii în tot felul de entități statice și distincte, Capra și alți fizicieni moderni susțin „plenitudinea lumii”¹², structura holonomică a acesteia,

8. Lothar Gassmann, *New Age*, Editura Stephanus, București, 1996, p. 11

9. *Ibidem*

10. Fritjof Capra, *Wendezeit. Bausteine für ein neues Weltbild*, Bem, 1987; idem, *Das neue Denken*, Miinchen, 1987, apud Nicolae Achimescu, *op.cit.*, p. 230

11. Noțiunea de „holism” datează din 1926, fiind lansată de către omul politic și filosoful sud-african dr. Jan Smuts în cartea sa „Holism and Evolution”, în care acreditează teza unei evoluții a materiei în structuri de organizare a energiei mereu progresive. Vezi J. Smuts, *Holism and Evolution*, ed. by E.W. Sinnott, New-York, 1961

12. David Bohm, *Plenitudinea lumii și ordinea ei*, București, 1995

potrivit noului principiu al intercorelației componentelor cosmosului: „Totul se intercorelează cu toate”¹³.

Herman Schulze Berndt a formulat cinci trăsături definitorii pentru spiritualitatea New-Age: 1) depersonalizarea lui Dumnezeu; 2) divinizarea panteistă a omului; 3) derealizarea lumii; realizarea obiectivă este declarată iluzie și loc vremelnic de „joacă” a spiritului pur; 4) propovăduirea mântuirii, de fapt a automântuirii prin diferite tehnici și ritualuri de dobândire a stării de iluminare; 5) identificarea răului cu starea de neiluminare spirituală.¹⁴ Desigur, și alte caracteristici pot fi subliniate, schematizarea poate fi structurată altfel. Cele menționate sunt însă suficiente pentru a observa că spiritualitatea New Age este un neognosticism de tip sincretist pseudo-religios „mascat” sub diverse denumiri: teosofie, antroposofie, mișcarea Graal-ului, scientologie, Divine light mission ș.a. În legătură cu această observație, un autor menționat de Bruno Wurtz formulează ipoteza conform căreia „gnosticismul nu a fost o erezie a antichității, ci este un fenomen peren sau cel puțin recurent al istoriei gândirii, un fenomen care se manifestă în periodice puse sub forma unei religii a automântuirii.”¹⁵ Chiar așa stând lucrurile, New Age are, desigur, particularitățile sale.

Sincretismul pseudo-religios în cadrul New Age

Din perspectiva conținutului spiritualității New Age, se poate spune că este o sinteză între științificitatea occidentală și înțelepciunea orientală. La constituirea acestei „noi evanghelii” au participat, având fiecare un rol decisiv, întregul eșichier al disciplinelor științifice, de la psihologie până la fizica nucleară, alături de doctrinele oculte și religiile orientale, mișcarea Hippie și psihedelismul consumului de droguri (ultimele valorizate în generarea experienței transpersonale a „lărgirii de conștiință”).¹⁶ Pentru a avea o imagine mai plastică asupra eterogenității spiritualității New Age, spicuim din lista de curente, metode, științe, religii din care mișcarea s-a „servit”; lista este citată la Lothar Gassmann, din „Animalul neterminat” de Theodore Roszak. Începem: renaștere indeo-creștină; noua credință

13. Nicolae Achimescu, *op.cit.*, p. 230

14. Bruno Wurtz, *op. cit.*, p. 12

15. *Ibidem*, p. 12

16. *Ibidem*, p. 33

penticostală, comunități și secte Iisus, adunări harismatice în cadrul marilor biserici; religii orientale: zen, budism tibetan, tantrism, yoga, sufism, bahai; guru individuali, precum și mișcări de masă: conștiința Krishna, Yoga totală, Yoga Ananda Marga, Sri Aurobindo, Guru Bawa; științe și grupuri ezoterice: știința religioasă comparativă, teozofie, antropozofie, cabalism, astrologie, alchimie, magie, vrăjitorie, istorie ocultă; terapii eupsihice: psihiatria Yung, psihosinteză, terapie primară, psihologie umanistică, psihologie transpersonală, dinamică spirituală; vindecare spirituală: acupunctura, autogeneză, homeopatie, hipnoterapie, chirurgie cerebrală, interpretarea curcubeului, electronică, botanică, introspectivă, astrologie medicală; terapii corporale: recepție senzorială, bioenergetică, munca fizică, masaj, meditație orientală, atletism terapeutic; neoprimitivism și păgânism: mitologie filosofică, cult magic, primitivism ales voluntar ca stil de viață, acomodare la știința primitivă și ritualuri primitive; organicism: misticism ecologic, alimentație naturală, bioritm, alimentație vegetariană; știința „sălbatică”: stări modificate de conștiință, cercetatea viselor, psihometrie, cercetare psihedelică, hipnoza călătoriei în timp, fizica vizionară (universul-conștiință), sisteme psihoenergetice, tanatologie; psihologi, spirițiști. grupuri oculte: Edgar Cayce, Uri Geller, Echankar, „One World Family”, „Cea mai înaltă casă luminoasă”, cercetarea piramidelor, Gnostica (revistă ocultă); psiho-tronică: cibernetică neurală (conducerea nervoasă a organismului), manipularea creierului prin droguri și electronică; cultura pop: science-fiction, grupuri de studii OZN, punk rock, light showuri și spectacole multimedia, fascinația filmelor, droguri și lărgirea necontrolată a conștiinței¹⁷.

Majoritatea exegeților mișcării găsesc bazele gândirii New Age în Societatea Teosofică întemeiată de Helena Petrovna Blavatsky care anunță prima „revelație” cu privire la așa-numita „nouă eră”. Cu toate acestea, pe drept cuvânt, cea mai importantă precursoră a ceea ce se cheamă astăzi „spiritualitate New-Age” este Alice Bailey (1880-1949), a treia președintă a Societății Teosofice, care va publica, în peste douăzeci de volume, noi amănunte referitoare la „noua eră” și la noua ordine mondială. Foarte importantă pentru istoria ocultă a new-age-ismului este fondarea, în 1922, de către A. Bailey a Companiei Editoriale Lucifer („Lucifer Publishing Company”), care avea să stârnească multe controverse pe seama numelui ei, motiv pentru care a și primit un nou nume, Lucis Publishing Company,

17. Lothar Gassmann, *op. cit.*, pp. 43-48

abreviat; după aceea (1924), în nordul Scoției, a fost fondat așezământul Findhorn-Community¹⁸, care se consideră „sat planetar”, un model pentru modul „alternativ” de viață, propus de mișcarea New-Age. Aici se studiază lucrările cu caracter ocult ale Aicei Bailey și se aplică o nouă pedagogie în educarea copiilor pentru „noua eră”. Este vorba de pedagogia „Waldorf”, aceeași care câștigă treptat teren și în România.

Doctrinarii filosofi ai „Noii Ere” profesează concepția că totul în univers se află în relație de lăuntricitate. Unitatea lumii nu constă nici în materialitatea ei, nici în spiritualitatea ei. Nu există două substanțe, ci există doar două sau mai multe aspecte de profunzime diferită a uneia și aceleiași substanțe cosmice. Dizarmoniile pe care le observăm astăzi se datorează „dualismului” și mai ales interesului utilitarist, fetișizat ca „rațiune”. Soluția ar consta în reînnoirea conștiinței, în revenirea la viziunea holistă, în re-așezarea gândirii pe temelia globalității. Între obiectivele noului program, cele mai importante sunt: integrarea științei și tehnologiei occidentale cu înțelepciunea orientală, cu mitologia antică și cu sfera numită „ocultă”, re-încifrarea magică a lumii sau, altfel spus, „re-vrăjirea” ei.

În configurarea noii viziuni asupra lumii pe care spiritualitatea New Age își bazează filosofia, s-a făcut un pas important: la limitele fizicii s-a descoperit conștiința. Pierre Teilhard de Chardin, autorul primei încercări de depășire a dualismului prin unirea într-o sinteză a științelor naturii cu religia, este cel care vorbește despre o evoluție a conștiinței: „Omul se află în evoluție către stadiul de supraom. Omenirea tinde spre unitate și spre o stare superioară a conștiinței, spre punctul OMEGA, în care se va realiza unitatea în Hristos. O posibilă pustiire a ecosistemului cosmic nu l-ar mai afecta”¹⁹.

Desigur, noua paradigmă impune schimbarea viziunii și în ceea ce privește religia, având în vedere că, așa cum am precizat, nu ignoră nimic și integrează totul. Noua concepție despre religie este cuprinsă într-un demers mai larg. New Age vrea să instaureze un imperiu unitar mondial care să aibă un sistem unitar al economiei mondiale și o religie unitară mondială de tip sinctetist pseudo-religios.

18. Comunitatea a fost întemeiată de către Eileen și Peter Caddy. Pentru mișcare, ea a fost „descoperită” abia în 1970 de către precursorul gândirii New-Age, David Spangler. Aici se perorează mult despre venirea „Hristosu-lui” și se practică „unitatea religiilor”. Cf. pe larg D. Spangler, *New Age – Die Geburt eines neuen Zeitalters. Die Findhorn - Community*, Kimratshofen, 1985

19. Bruno Wurtz, *op. cit.*, p. 19

În ceea ce privește religiozitatea New Age, am citat mai devreme o afirmație emblematică ce îi aparține lui Alain the Astrologer. Prin clișeul „Dumnezeu e mort” vrea să spună că reprezentările despre un singur Dumnezeu care se revelează o singură dată, într-o singură țară (Yehova la evrei, Iisus la creștini), nu mai funcționează. „Divinul” trăiește și se manifestă pretutindeni. Era Vărsătorului va însemna sfârșitul angoasei, al „fricii de Dumnezeu.” Omul însuși se va îndumnezei și se va sluji după plac de energia divină disponibilă pretutindeni. Era Vărsătorului va aduce cu sine reunirea nemijlocită și definitivă a sinelui cu universul, cu energia cosmică.²⁰

În concepția New-Age, teologia și antropologia nu-și găsesc locul, întrucât Dumnezeu și omul sunt perecepuți ca parte integrantă a cosmosului, sunt absorbiți de acesta, nu au o identitate proprie. Din această cauză, teologia și antropologia sunt parte componentă a cosmologiei. Reprezentantii New-Age afirmă că nu există un Dumnezeu în sensul de Creator, nici un Dumnezeu ca persoană distinctă de creație. Ba mai mult, ei îl identifică pe Dumnezeu cu „dinamica autoorganizatorică a cosmosului”²¹. Paradoxal, însă, Dumnezeu este desemnat și ca „spirit cosmic”, această concepție apropiindu-se foarte mult de viziunea panteistă a lui Spinoza, de aceea a panteismului upanișadic, sau, dintr-o altă perspectivă, chiar de cea a pancosmismului budhist. Prin urmare, din moment ce acest „Dumnezeu” impersonal nu se deosebește și nu se detașează de cosmosul din care face parte, în sensul unui Creator suveran și atotputernic, el evoluează simultan cu acesta. Este și motivul pentru care cosmosul este socotit divin și sacru²².

Procesul de reinterpretare a creștinismului nu se reduce la simple enunțuri. Apar noi evanghelii.²³ Bruno Wurtz îl amintește pe Dr. Levi H. Dowling care a scris o „Evanghelie aquariană despre Iisus, Hristosul Erei Peștilor”. Lucrarea sa începe cu nașterea Mariei și se încheie cu predica de Rusalii a lui Petru. Acordând o importanță fantezistă „anilor pierduți” și perioadelor obscure din viața lui Iisus (pentru care, pentru a se documenta, a utilizat surse apocrife și extrascripturistice mai recente), Dowling susține că Iisus ar fi asimilat multă doctrină religioasă orientală și egipteană. În Egipt, el s-ar fi alăturat unei „sacre frății” unde a trecut printr-un proces de

20. *Ibidem*, p. 108

21. F. Capra, *op.cit.*, p. 324

22. Nicolae Achimescu, *op.cit.*, p. 239

23. *Ibidem*, p. 134-137

instruire, promovând diferite trepte sau grade, până la cel de „Hristos”, stadiu în care a putut să se identifice cu ființa supremă și universală: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine”. (Ioan, 14, 6) Dacă Hristos al Bisericii este o persoană, „Hristosul” lui Levi Dowling e o sinteză, un holon. Primul a coborât din cer, al doilea caută să se ridice la cer prin instruire. Evanghelia new-ageistă este o răsturnare față de cea creștină; ea susține că numai prin integrare holistă în ființă (ființa-creatură) ajungem la mântuire. Dacă există un creator transcendent, ființa sa nu e accesibilă decât de jos în sus, pe calea automântuirii. Deși spiritualitatea new-ageistă dorește eliminarea prejudecății domniei rațiunii, neo-religia sa se dovedește a fi, până la urmă, o strădanie raționalistă și o expresie a nepuinței de a crede.

New-age-iștii afirmă că, în prezent, omenirea este încă prizoniera unei așa-numite „gândiri false”. Această gândire constă într-o viziune asupra lucrurilor care nu corespunde realității, de acest fapt fiind vinovată, în primul rând, tradiția iudeo-creștină imprimată de Biblie. În opinia lui F. Capra, acest tip de gândire, fundamentată pe principii absolute și prezentă mai ales în concepțiile lui Descartes, Francis Bacon și Newton, a condus la un exces cu repercusiuni globale²⁴.

Doctrina New-Age concepe tranziția de la „gândirea falsă” la o „gândire corectă” ca pe o schimbare de paradigmă. Întrucât întreaga realitate reprezintă un sistem rețelar, de intercondiționare reciprocă a tuturor lucrurilor, „gândirea corectă” se concretizează, de fapt în afirmarea sintezei și sincretismului la toate nivelele și pe toate planurile. Cei care nu acced spre un asemenea nou tip de gândire sunt catalogați de către new-age-iști drept „saboți de frână” („Bremsklotz”)²⁵. „Bremsklotz” sunt, de fapt, toți acei oameni care separă materia de spirit, care se consideră și se percep ca indivizi distincți de natură și lume, în sensul sintagmei subiect-obiect, de origine carteziană.

„Transformarea” propusă de New-Age nu este altceva decât o trezire, afirmă M. Ferguson ²⁶, un proces de reconștientizare, urmând

24. F. Capra, *op.cit.*, p. 267

25. S. Leuenberger, *Die theosophischen Wurzeln von New Age*, în: P. Beyerhaus/Lutz E. Von Padberg (Hrsg.), *Eine Welt – eine Religion? Die synkretische Bedrohung unseres Glaubens im Zeichen von New Age*, Asslar, 1988, p. 161

26. M. Ferguson, *Die Sanfte Verschwörung. Personliche und Gesellschaftliche Transformation im Zeitalter des Wassermanns*, München, 1984, p. 111

deconștientizării treptate apărute odată cu îmbătrânirea unei culturi, odată cu anchirozarea structurilor ei, care din structuri dinamice devin structuri rigide, din conștiente devin automate și inconștiente. Astfel, „paradigma” devine rigidă și desuetă, conștiința se limitează, societatea umană devine „un mușuroi de furnici”, eventual o „familie de albine”, în care instituțiile sale sunt eficiente și indivizii foarte harnici și corecți, dar în ce privește conștiința nu sunt decât simple „mașini biomecanice”.

Metodele psihotehnice și de meditație utilizate de către New-Age își propun cu toate laolaltă anihilarea sentimentului de „eu” și experiența contopirii cu Universul, crearea unei noi conștiințe, și anume acea conștiință a identității cosmice²⁷.

O altă dată a creștinismului care se schimbă odată cu integrarea sa în New Age, este eshatologia. De fapt, momentul eshatologic este depășit în doctrina Noii Ere. Eshatologii creștini cred că lumea nu poate fi salvată fără înnoirea lăuntrică a omului. Această înnoire poate avea loc numai ca miracol, în sensul unei „nașteri din nou”, din „apă” și din „duh” (adică prin botez și prin credință). Cum însă în lumea actuală nașterea din nou a omului este din ce în ce mai puțin probabilă, sfârșitul devine din ce în ce mai sigur. Bruno Wurtz susține că întreaga spiritualitate New Age se conturează ca anticreștinism în primul rând din cauza răsturnării acestei expectații. În Noua Eră transformarea omului e posibilă (autotransformarea!) și planeta are viitor. A. Bailey este o antieshatologică înfocată. Ea susține că nu există nici un sfârșit apocaliptic. Omenirea, în ciuda actualei fărâmițări în egoisme individuale, naționale, de grup și de tabere, tinde cu toată ființa ei lăuntrică spre unitate, spre cooperare armonioasă și distribuire echitabilă.²⁸

Transformarea lumii în paradis nu poate fi realizată fără transformarea omului. Spiritualitatea New Age dezvoltă o adevărată soteriologie antropocentrică ce stipulează că fiecare individ uman trebuie să treacă printr-o înnoire de conștiință, să-și lărgească conștiința până la identificare cu cosmosul. Metodele de transformare a conștiinței ar fi: practicarea psihotehnicii dezindividualizante și inducerea experienței transpersonale, solicitarea funcțiilor emisferei cerebrale drepte (prea mult neglijată), activarea și capacitatea acestora până la înfăptuirea învățăturii permanente și a cunoașterii directe, extrasenzoriale, creierul fiind conceput ca hologramă, dinspre

27. Nicolae Achimescu, *op.cit.*, pp. 252-253

28. *Ibidem*, pp. 15-17

care desfășurăm universul, ca atare, el fiind un izvor inepuizabil de cunoaștere cu acces direct la întreaga informație a ordinii universale înfășurate.

Această enumerare ne oferă, deja, o imagine asupra principalelor elemente ale noii paradigme antropologice. Lothar Gassmann citează dintr-un program de lărgire a conștiinței unde regăsim datele de mai sus, completate cu altele: „În cadrul programului nostru de lărgire a conștiinței, vrem să indicăm fiecărui om, independent de o anumită direcție religioasă, calea spre propria lui persoană, spre originea sa. Scopul este eliberarea scânteii dumnezeiești ascunse în om.[...] În p.l.c. (program de lărgire a conștiinței) puteți avea încredere, căci p.l.c. nu este o invenție obscură, ci «știința secretă» descoperită [...]. În cadrul lărgirii noastre de conștiință câteva principii etice și morale vor trebui schimbate, unele vor fi excluse, altele acceptate. Astfel se va forma o nouă imagine despre lume, care nu va mai fi însoțită de lipsuri și limitări; vor fi înțelese legăturile intense din cosmosul nostru și chiar și din afara lui, trecând la un nivel superior. Prin intermediul p.l.c.-ului, participantului la program îi vor sta la dispoziție forțe puternice. Administrarea acestor forțe necesită firește un corespunzător comportament etic de bază. Cei inițiați fac distincție între magia neagră și cea albă.”²⁹

Concluzii

Constatăm, în viziunea New-Age, o deplasare ciudată a concepțiilor, și anume de la teocentrism la antropocentrism și, de aici, la „cosmocentrism”, un termen de altfel inadecvat, întrucât esența sa panteistă nu permite reprezentarea logică de „centru”, ci semnifică identificarea holistă cu „realitatea înfășurată a universului”, în ultimă instanță cu ceea ce se cheamă depersonalizarea sau dezindividuația. Această depersonalizare nu este rezultatul exclusiv al „transformării” new-age-iste, ci, probabil, și o consecință a „fortării” unei „sinteze” deloc înțelepte între știința occidentală și „înțelepciunea” orientală. În opinia multora, această dezindividuație va conduce, în primul rând, la dispariția acelei diversificări a genilor tehnicii europene, care a realizat superindustrializarea eficientă europeană și occidentală în general. Înțelepciunea mistico-meditativă naturală orientală, în schimb, a adus, într-adevăr, echilibru, dar și stagnare³⁰.

29. Lothar Gassmann, *op. cit.*, p. 13

30. Nicolae Achimescu, *op.cit.*, 261-262

Sincretismul pseudo-religios de tip New-Age fascinează și astăzi până la sacrificarea lucidității și în numele lucidității și pe altarul ei. Dar, oare, nu ne-a avertizat pe noi, cei de astăzi, și pe cei ce vor urma, Sf. Apostol Pavel: „Luați aminte să nu vă fure mințile cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune din predania omenească, după înțelesurile cele slabe ale lumii și nu după Hristos (Coloseni 2,8)?” Omenirea de azi și de mâine are, însă, un alt drum, și anume să-L urmeze pe Cel ce a afirmat despre Sine și pentru noi: „Eu sunt lumina lumii; cel ce-mi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8,12).

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION

01 iulie - 31 decembrie 2017

Secretar Eparhial, Pr. **Vasile NEACȘU**

Sâmbătă, 01 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește cununia tinerilor Costel Andrei și Mihaela în același sfânt locaș.

Duminică, 02 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești, hirotonește preot pe Ierodiaconul Constantin Ignat din obștea acestei mănăstiri și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 04 iulie - miercuri, 05 iulie 2017 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria.

Joi, 06 iulie 2017 – face o vizită la Căminul pentru persoane vârstnice de la Furculești în vederea stabilirii detaliilor privind sfințirea capelei amenajate în incinta căminului.

Vineri, 07 iulie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 08 iulie 2017 – săvârșește târnosirea bisericii Acoperământul Maicii Domnului, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie și Sfântul Cuvios Serafim de Sarov din incinta Căminului pentru persoane vârstnice de la Furculești și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotonește preot și

hirotesește duhovnic pe diaconul Marian Gigel Vai și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 09 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Nicolae și a Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Crângu, săvârșește sfințirea noului clopot de la această parohie și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 12 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica și a Sfintei Icoane a Maicii Domnului – Prodromița din Roșiorii de Vede (Centrul de plasament) și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 14 iulie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 15 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 16 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala veche din Arad, în sobor cu alți arhierei, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, la instalarea Preasfințitului Părinte Emilian Crișanul ca episcop vicar al Episcopiei Aradului.

Miercuri, 19 iulie 2017 – săvârșește slujba privegherii în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Joi, 20 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 21 iulie 2017 – la Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, întâmpină racla cu Moaștele Sfântului Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, adusă de la Timișoara, și Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Parohia Măru din Episcopia Caransebeșului. Săvârșește sfințirea drapelului de luptă al Inspectoratului pentru Situații de Urgență Alexandru Dimitrie Ghica din Alexandria și, împreună cu Preasfințitul Părinte Paisie Lugojanul, săvârșește Vecernia și Litia în biserica Schimbării la Față din această mănăstire și rostește un cuvânt de învățătură. Împreună cu Preasfințitul Părinte Nicodim al Severinului și Strehaiei săvârșește Sfântul Maslu alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului.

Sâmbătă, 22 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas, în sobor cu alți arhierei, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului.

Săvârșește parastas în biserica Sfinții Trei Ierarhi din Videle și asistă la Vecernia și Litia săvârșite în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, de către Preasfințitul Părinte Paisie Lugojanul.

Duminică, 23 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor cu alți arhieri, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Alexei, Arhiepiscop de Balta și Ananiev – Ucraina, în biserica Schimbării la Față din mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt în încheierea manifestărilor prilejuite de serbarea hramului acestei mănăstiri.

Miercuri, 26 iulie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 27 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe tânărul Valter George Cuțur și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 28 iulie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 29 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Valter George Cuțur și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește cununia tinerilor Sergiu Ionuț Rașcu și Camelia Dascălu în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 30 iulie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie și al Sfântului Mucenic Efrem cel Nou din Mănăstirea Coșoteni și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 02 august 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 04 august 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură și Sfântul Maslu în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Sâmbătă, 05 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe Mihail Cristian Anton Coțianu și rostește un cuvânt

de învățătură. Săvârșește ultimul parastas pentru Ieroschimonahul Pafnutie (Pârvu Mutu) Zugravul a cărui canonizare va fi proclamată la Sfânta Liturghie din 06 august 2017, precum și Vecernia și Litia în Mănăstirea Robaia – Argeș și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 06 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în sobor cu alți arhieri, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, în Mănăstirea Robaia – Argeș, cu prilejul canonizării Sfântului Cuvios Pafnutie (Pârvu Mutu) Zugravul.

Vineri, 11 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihail Cristian Anton Coțianu. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 12 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 13 august 2017 – slujește Sfânta liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Ioan Iacob Hozevitul din Mănăstirea Coșoteni și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 14 august 2017 – săvârșește privegherea și prohodul Maicii Domnului în biserica Schimbării la Față din mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 15 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 16 august 2017 – slujește în sobor de arhieri, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, la târnosirea bisericii Sfinților Martiri Brâncoveni din Mănăstirea Zosin – Botoșani și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș.

Joi, 17 august – vineri 18 august 2017 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 19 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 20 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 22 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Adămești și hirotonește diacon pe Ioan Marian Petrișor.

Miercuri, 23 august 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 25 august – 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 26 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Duminică, 27 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Fanurie din Mănăstirea Sfântului de la Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 29 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și procesiunea cu icoana Sfântului, rostind un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 august 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 31 august 2017 – în cimitirul din Alexandria săvârșește sfințirea unei capele (a picturii) și parastas, la solicitarea unor buni credincioși.

Vineri, 01 septembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în Catedrala episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rugăciuni de mulțumire pentru cei 21 de ani de slujire arhierescă și de activitate a Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Sâmbătă, 02 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și hirotonește diacon pe monahul Iulian Legănuș. Săvârșește cununia tinerilor Cristian Izină și Andra Ștefania Șerban și cununia tinerilor Robert Rababoc și Cristina Albulescu, în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru

din Alexandria, rostind la fiecare dintre acestea un cuvânt de învățătură. Săvârșește cununia tinerilor Daniel Micu și Adela Miorița Monica Nicolescu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 03 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Margareta, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Cătălin Nicușor Lincan și rostește un cuvânt de învățătură. La Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria săvârșește logodna tinerilor Nicolae Bălăluș și Ștefania Coman (cununia și cuvântul de învățătură fiind săvârșite de Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului).

Marti, 05 septembrie 2017 – întâmpină racla cu Brâul Maicii Domnului și racla cu Moaștele Sfântului Stelian, aduse de la Mănăstirea Kato Xenia din Grecia, la biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în acest sfânt locaș.

Miercuri, 06 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură. În biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede are o întrevedere cu grupul de 50 de tineri care au reprezentat Episcopia Alexandriei și Teleormanului la Întâlnirea tinerilor ortodocși din toată lumea, la Iași (1-3 septembrie 2017), adresându-le un cuvânt de mulțumire și de prețuire și oferindu-le un mic dar duhovnicesc (două cărți și o icoană).

Joi, 07 septembrie 2017 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 08 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 09 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 10 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfânta Treime – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 13 septembrie 2017 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Înălțării Sfintei Cruci din parohia Poroschia și rostește un cuvânt de învățătură. Participă la întrunirea preoților din Cercul pastoral nr.1 Alexandria.

Joi, 14 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântul Pantelimon – Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 15 septembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu și tunderea în monahism a fraților Gheorghe Broșteanu (Serghe monahul) și Daniel Bouleanu (Siluan monahul) din obștea Mănăstirii Pantocrator – Drăgănești Vlașca în biserica Schimbării la Față din această mănăstire.

Sâmbătă, 16 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește cununia tinerilor Alexandru Ionuț Mândroc și Roxana Diana Tudorache în biserica din parohia Scurtu Mare.

Duminică, 17 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Băduleasa și hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Liviu Martin. Săvârșește sfințirea sediului social nou construit în curtea parohiei și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește botezul pruncului Adan Andreas Cristian în biserica Schimbării la Față din mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 19 septembrie 2017 – participă la Consfătuirea județeană a profesorilor de religie desfășurată la Școala Gimnazială Mihai Viteazul din Alexandria, cu participarea prof. Vasile Timiș, Inspector General în ministerul Educației Naționale și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 22 septembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca

Sâmbătă, 23 septembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește cununia credincioșilor Nicolae Sorin Tănase și Elena Neagu în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 24 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Parohia Sfântul Gheorghe și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe.

Luni, 25 septembrie 2017 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 26 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe monahul Siluan Bouleanu din obștea acestei mănăstiri și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 septembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 29 septembrie 2017 – participă la vernisajul expoziției colective organizate la Muzeul Județean Teleorman cu prilejul Lunii colecționarului. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 30 septembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la ședința Societății Numismatice Române, la sediul acestei societăți din București. Săvârșește slujba Privegherii în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna-Prahova.

Duminică, 1 octombrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 2 octombrie 2017 – participă la ceremonia deschiderii anului universitar și aniversării a 10 ani de activitate la Facultatea de Științe și Inginerie din Alexandria a Universității Valahia din Târgoviște și săvârșește slujba de Te-Deum.

Miercuri, 4 octombrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria.

Joi, 5 octombrie 2017 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 6 octombrie 2017 – participă la ceremonia inaugurării sediiului punctului de lucru al Inspectoratului Județean pentru Situații de Urgență de la Drăgănești Vlașca și săvârșește slujba de sfințire a acestuia. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Sâmbătă, 7 octombrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe tânărul Ioan Alexandru Ivan și hirotonește preot pe ierodiaconul Iulian Legănuș.

Duminică, 8 octombrie 2017 – săvârșește târnosirea bisericii Sfântului Ioan Botezătorul din Parohia Broșteanca și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotesește iconom-stavrofor pe preotul paroh Alin Mazilu și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 9 octombrie 2017 – face o vizită pastorală la Parohiile Piatra și Vânători, din Protoieria Turnu Măgurele.

Marti, 10 octombrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Ioan Alexandru Ivan.

Miercuri, 11 octombrie 2017 – la Muzeul Județean din Alexandria participă la lansarea integralei manuscriselor Dimitrie Cantemir, eveniment organizat de Episcopia Alexandriei și Teleormanului și Fundația Internațională Dimitrie Cantemir din București.

Sâmbătă, 14 octombrie 2017 – slujește în sobor la Sfânta Liturghie săvârșită la Catedrala Mitropolitană din Iași cu prilejul prăznuirii Sfintei Preacuvioasei Maicii noastre Parascheva.

Duminică, 15 octombrie 2017 – slujește în sobor la târnosirea bisericii Nașterii Maicii Domnului, a Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul și a Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul din Iași și la Sfânta Liturghie săvârșită în acest sfânt locaș.

Marti, 17 octombrie 2017 – prezidează lucrările Conferinței Pastoral Misionare semestriale, din semestrul II - 2018, desfășurate în Aula Facultății de Inginerie și Științe din Alexandria a Universității Valahia din Târgoviște, având ca invitat pe Domnul Academician Răzvan Theodorescu, la care participă toată preoțimea din Episcopia Alexandriei și Teleormanului. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din Parohia Brânceni și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 18 octombrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și paras-tas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din Parohia Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 19 octombrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Parohia Plopi, la aniversarea a douăzeci de ani de la târnosirea acesteia și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe ridicată în vecinătatea sfântului locaș.

Vineri, 20 octombrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 21 octombrie 2017 – săvârșește slujba de sfințire a altarului de vară din Mănăstirea Sfântului Trifon – Cernetu și Sfânta Liturghie și parastas în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Hirotesește protosinghel pe ieromonahul Filip Banu.

Duminică, 22 octombrie 2017 – slujește în sobor la târnosirea bisericii Sfântului Mare Mucenic Gheorghe și Binecredinciosului împărat Iustinian cel mare din Mănăstirea Suiiești – Vâlcea.

Miercuri, 25 octombrie 2017 – la Primăria Municipiului Alexandria, are o întrevedere cu Domnul Primar Victor Drăgușin.

Joi, 26 octombrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie – Izvorătorul de mir din Parohia Bujoru și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 27 octombrie 2017 – participă la ceremoniile prilejuite de vizita Preafericitului Chiril Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii și slujește în sobor la Catedrala Patriarhală din București. Săvârșește Sfântul Maslu, sfințirea unei icoane și parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 28 octombrie 2017 – participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București cu prilejul încheierii Anului omagial al Sfintelor Icoane și al pictorilor bisericești și Anului comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului.

Duminică, 29 octombrie 2017 – săvârșește târnosirea bisericii Sfintei Parascheva din Parohia Tecuci I și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotonește preot pe diaconul Mihai Răzvan Iordan, hirotesește iconostavrofor pe preotul Marius Maierean, hirotesește sachelar pe preotul Florin Stan și adresează credincioșilor cuvânt de învățătură.

Vineri, 3 noiembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi, din Mănăstirea Crângu.

Sâmbătă, 4 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și hirotonește diacon pe Aurel George Daciu. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul și a Sfântului Cuvios Mucenic Galaction din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 5 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Aurel George Daciu, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 7 noiembrie 2017 – la Muzeul de istorie din Roșiorii de Vede participă la vernisajul unei expoziții de medalii și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Buzescu.

Miercuri, 8 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Parohia Nanov, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Ionel Selea și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul din incinta Centrului pentru persoane vârstnice – Cervenii și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 9 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul din Parohia Beuca, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Laurențiu Ștefan Popescu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 10 noiembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 11 noiembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 12 noiembrie 2017 – săvârșește târnosirea bisericii Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de mir și a Sfântului Mucenic Efrem cel nou din Mănăstirea Coșoteni. Slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Cuvios Ioan Iacob de la Neamț, din această mănăstire, hirotonește diacon pe tânărul Adrian Sima și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 17 noiembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 18 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 19 noiembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 20 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, în biserica Mănăstirii Bistrița – Vâlcea, la cinstirea Sfântului Cuvios Părinte Grigorie Decapolitul.

Marti, 21 noiembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Acoperământul Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 22 noiembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 24 noiembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 25 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mare Mucenițe Ecaterina din Mănăstirea Sfintei de la Tătăraștii de Sus și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 26 noiembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Mănăstirea Țigănești și rostește un cuvânt de învățătură.

Ioi, 30 noiembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 1 decembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Sâmbătă, 2 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Duminică, 3 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Parohia Ciolănești I și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 6 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, în Catedrala Episcopală Sfântul Nicolae și Acoperământul Maicii Domnului din Miercurea Ciuc.

Joi, 7 decembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Vineri, 8 decembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 9 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Parascheva din Parohia Șoimu și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Bragadiru I, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Ionuț Petruț Șovăială și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 11 decembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Apostoli și a Sfântului Ierarh Spiridon din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 12 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului și a Sfântului Ierarh Spiridon din Parohia Negrenii de Sus, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Florin Danu și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 13 decembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe tânărul Gabriel Costin Băducu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 15 decembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 16 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește slujba de sfințire a noii Secții de dializă din cadrul Spitalului Municipal Turnu Măgurele.

Duminică, 17 decembrie 2017 – săvârșește tunderea în monahism a preotului Răzvan Florin Murgoi din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca (Silvestru monahul) și slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Participă la Concertul de colinde organizat la Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Luni, 18 decembrie 2017 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Marti, 19 decembrie 2017 – participă la serbarea de colinde organizată de elevii claselor cu profil teologic din cadrul Colegiului Unirea din Turnu Măgurele la Catedrala Sfântul Haralambie, rostind un cuvânt ocazional și oferind daruri colindătorilor.

Vineri, 22 decembrie 2017 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 23 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 24 decembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Adămești, hirotonește diacon pe monahul Nicodim Marin și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 26 decembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Parohia Vârtoape de Sus și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din Parohia Fotăchești – Videle.

Sâmbătă, 30 decembrie 2017 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 31 decembrie 2017 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Dem de mulțumire în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

JUSTIȚIE ȘI RELIGIE

Pr. Olimpiu DOGARU

Filosofii sofști au pus în antiteză *nomos* și *physis*, legea și natura (umană); legea fiind tiranul oamenilor care impune multe lucruri contra firii. Un text atribuit lui Critias, filosof sofist din sec. V î. Hr., spune așa:

„A fost o vreme când viața oamenilor era necivilizată
Și animalică, și robită forței
Căci nici o răsplată nu există pentru cei buni
Și nici o pedeapsă pentru cei netrebniți
Apoi pentru o vreme legile îi opreau
Să făptuiască cu silnicie rele în văzul tuturor
Și ei le făptuiau pe ascuns, atunci, pare-mi-se,
Pentru prima dată un om isteț și iscusit la minte
A născocit pentru muritori teama de zei,...
Ca să fie o sperietoare pentru cei răi și pentru aceasta
A introdus divinitatea
Și va putea să vadă tot ce făptuiesc ei
Chiar dacă urzești ceva rău pe tăcute...”

Lumea a fost civilizată în forma în care o vedem noi astăzi de aceste două elemente: *nomos* și *teama de zei*, ultima paradigmă fiind superioară celeilalte prin faptul că zeul te urmărește și noaptea în somn. Teama că cineva te urmărește tot timpul nu te face neaparat moral, ci mai degrabă mai vigilent cu tine însuși și cu ceilalți.

Cum se poate face dreptate acolo unde legea nu poate ajunge?

Evident există momente în care legile intră într-un fel de punct mort, unde infractorii inteligenți pot comite în liniște nelegiuiri, nu mai vorbim de justiția făcută de fațadă, unde marii răufăcatori sunt exonerati de orice vină din cauza unor interpretări tendențioase ale legilor. Nu poți amenda reaua intenție, invidia, gelozia, bârfa, lipsa de ajutor a aproapelui aflat în mare dificultate, lucruri care inevitabil pot conduce la adevărate drame. Nu poți să dai în judecată o masă mare de oameni fără viziune, care votează cu cine nu trebuie, act ce afectează enorm oamenii raționali, la fel cum nu poți condamna o mamă care își părăsește copilul la naștere sub motiv că a fost persecutată. Nu există amendă pentru lipsa de iubire sau indiferența față de un om care agonizează într-un accident de mașină, unde un imbecil îl filmează ca să primească like-uri... etc.

Religia creștină, și aici mă refer acum la partea teoretică, poate să vină în întâmpinarea acestor drame existențiale și mai ales să le prevină. Noțiunea de *Conștiință* este al treilea element care depășește în același timp și legea și frica de pedeapsă divină. Conștiința, definită ca fiind glasul lui Dumnezeu în sufletul uman, nous-ul, partea superioară a spiritului, face recuplarea cu transcendența, chipul lui Dumnezeu din om pe care un duhovnic bun te face să-l ecorșezi de patimile și viciile cu care este zilnic împachetat.

Platon vorbește și de un suflet teluric, tenace, calul negru, care te îndeamnă către plăceri sadice carnale și masochiste, că înainte de a comite o faptă rea, cineva sau ceva de îndeamnă într-acolo. Nous-ul este suprafința care înlocuiește *calul negru* cu cel *alb* scoate ființa din sine și o trece în contrariul, astfel stările sufletești de invidie, răutate, gelozie sunt înlocuite cu bunătate, iubire, înțelegere și bună-cuviință.

Enkrateia, un alt termen folosit de Platon, desemnează stăpânirea animalității din noi și de a face din suflet un stăpân al corpului și din rațiune un gardian al instinctelor. Orice persoană înainte de a acționa într-un fel sau altul, are un mic dialog cu sine însuși, de câteva secunde; aici intervine ceea ce teologia morală numește conștiința concomitentă, care are rol de stimulent și frână. Acum depinde foarte mult de cine te lași locuit în cele câteva clipe de reflecție.

Întrebat cum deosebește îngerii buni de demonii deghizați în îngeri, Sfântul Antonie a răspuns, că după impresia pe care o lasă în suflet după ce

au plecat. După ce te părăsește un înger bun evident că rămâi cu tendința ataxică de Adevăr, Bine și Frumos, pe când celălalt te seduce și te abandonează, te însetează și apoi te lasă fără apă.

Să complicăm puțin lucrurile și să introducem în ecuația noastră noțiunea de Kardia (inima), sediul sentimentelor și afectelor. Gândim cu inima, se spune de multe ori. Când spunem adesea că Dumnezeu coboară în inimă, nous-ul devine spațiul de mobilitate între rațiune, gândirea rece, și iubirea divină, astfel trecând la alt nivel al realității asistăm la un fel de procesie și reîntoarcere către sursă.

Dreptatea ar trebui căutată și în asemenea locuri ascunse, ale fluctuațiilor sufletești, unde viitoarele drame ar putea fi prevenite și evitate. Trezirea conștiinței ar fi soluția ideală.

Superioritatea justiției divine constă tocmai în anticipare și prevedere, Dumnezeu nu ne va judeca numai pentru binele și răul pe care l-am făcut în acest periplu pe pământ, ci și pentru binele și răul de la care ne-am abținut să le săvârșim. Sfântul Anselm de Canterbury spune: „Dumnezeu nu face câte poate, face câte vrea, căci poate pierde lumea dar nu vrea.”

PROFESORUL DE RELIGIE ȘI PROVOCĂRILE LUMII DE ASTĂZI

Prof. **Mariana TUNARU**

Școala Gimnazială „Alexandru Colfescu”, Alexandria

*„Măsura credinței este măsura vieții pe care o ducem.
Cum ne este viața așa ne este și credința.”*

În fiecare toamnă, la Consfătuirile profesorilor de Religie, ascult cu atenție cuvântul Preasfințitului Galaction care accentuează importanța activității misionare în rândul profesorilor de religie și responsabilizarea acestora în vederea practicării unui apostolat eficient, desfășurat pe altarul de jertfă al școlii.

Evenimentele din '89 au oferit o șansă școlii, deoarece, prin materia Religie, s-au deschis porțile prin care se cheamă Dumnezeu, cu ajutorul căruia copilul privește mai des spre cer. Acest lucru este o minune care se menține cu ajutorul lui Dumnezeu.

În ciuda valurilor care se abat asupra noastră, profesorul de Religie se străduiește permanent ca a doua Biserică pentru elev să fie școala, unde este adus Dumnezeu. Uneori, când implicarea acestuia nu se ridică la standardele cerințelor de azi, apar unele probleme care nu fac cinste Bisericii și neamului românesc. Este bine de reținut faptul că autoritatea acestuia asupra clasei de elevi o câștigă doar atunci când faptele lui coincid cu lecțiile pe care le prezintă. Rolul profesorului de Religie de a forma personalități armonioase în rândul elevilor prin atitudinile sale pozitive - încredere acordată, îngăduința imbinată cu fermitatea, dialogul deschis la care se adaugă acțiunile desfășurate - este acela de a cristaliza și cizela personalitatea tânărului. Este bine de reținut că acest deschizător al drumului spre Hristos își face datoria în școală și în afara ei, mărturisindu-L pe Hristos. De aici tragem concluzia că Religia este vocație și apostolat. Pentru fiecare dintre noi,

ora de Religie se continuă și în afara școlii, prin comportamentul și faptele pe care le facem. Suntem lumină sau lucru de sminteală pentru cei care ne numesc „domnul sau doamna de religie”. Omul lui Dumnezeu trebuie să aibă conștiința datoriei, căci profesorul de vocație este de fapt un martor și mărturisitor al Învățătorului Suprem, Iisus Hristos și al Evangheliei Sale. Profesorul nu învață în nume personal, ci în numele lui Hristos. Pentru o mai bună formare a deprinderilor profesionale e imperios necesară colaborarea cu colegii de catedră, cu colegii de cerc pedagogic, dar mai ales cu duhovnicul.

Parteneriatele încheiate între parohi și școli pentru dezvoltarea cooperării în vederea susținerii și îmbunătățirii orei de religie, organizarea de activități educative și recreative pentru elevii cu merite deosebite la învățătură, la bisericile și mănăstirile din Teleorman, întăresc colaborarea dintre preot, profesorul de religie și elevi.

Important este să conștientizăm faptul că a fi profesor de religie înseamnă a avea o bună pregătire teoretică și didactică și mai presus de toate a cere ajutorul și binecuvântarea lui Dumnezeu în tot ceea ce facem. Este nevoie ca înainte de a te hotărî pentru o misiune atât de importantă, cum este aceea a profesorului de religie, „să-ți chemi în suflet chipul moral al lui Hristos, să te concentrezi și să-ți răspunzi: ar face El acest pas, sau cu alte cuvinte, m-ar binecuvânta dacă-l fac?”. **Evaluarea** ne trimite către această formă de introspecție și examinare a stării noastre duhovnicești și profesionale.

Orice activitate catehetică îl obligă pe profesor la reflecție profundă pentru „a indentifica ceea ce face Dumnezeu, ceea ce face Biserica și ceea ce face fiecare în parte. Actul mântuirii este o conlucrare activă între acești factori”. Sub această formă educația religioasă se focalizează în vederea conturării și împlinirii a trei factori: inițierea, îndrumarea și sfințirea. Astfel, educația religioasă își propune să treacă de la iluminarea intelectului la prefacerea umanului, după chipul lui Hristos.

De multe ori profesorul de Religie se vede pus pe cruce din cauza răutăților lumii contemporane și se întreabă cu amărăciune ca om: „Cine sunt cei care lovesc? De unde vin și unde vor să ajungă?”

Răspunsul, primit prin gura duhovnicului, îl ajută să rămână tare în fața vicisitudinilor vremii și să meargă mai departe conștient de misiunea sa și întărit de cuvintele Mântuitorului: „În lume necazuri veți avea dar

îndrăzniți, că eu am biruit lumea!” Cunoscând din istorie că cel rău a semănat ură și durere printre oameni, profesorul de Religie înțelege cu tristețe că lupta aceasta nu-i ușoară și se întrarmează cu puterea crucii și binecuvântarea Bisericii, urcând cu încredere pe drumul mântuirii.

În școala în care ne desfășurăm activitatea trebuie să ne preocupe întrebarea: cum îi facem pe colegi profesorii noștri să creadă? Cum îi facem să se roage? Să vină la Biserică? Acestea sunt elementele care trebuie să ne preocupe permanent. Ajutorul se poate da printr-o evaluare serioasă a noastră. „Trebuie să avem curajul să-l responsabilizăm pe cel care nu își face datoria. Orice altă preocupare în afara celei de a forma identitatea semenilor noștri este fără importanță. Dacă nu vom înțelege că România este chipul copiilor noștri, iar ei trebuie să învețe de la noi demnitatea de a fi liberi prin păstrarea valorilor neamului, atunci încercarea noastră de a îndrepta mâine un chip sluit de răutățile lumii va fi un eșec. Astăzi este timpul nostru când putem zidi și prin Ora de Religie chiar se construiește chipul micului creștin, care va prețui cu adevărat Biserica străbună, aproape singura legătură puternică cu trecutul.

Dacă celelalte materii din școală îl învață pe copil să scrie și să se exprime corect, să cunoască cultura poporului sau cunoștințe generale despre natură și lucrurile ei, la ora de Religie copilul rezolvă exercițiul de admirație a lui Dumnezeu, oglindit în fiecare copil. Nicio altă disciplină nu este atât de profundă și cuprinzătoare.

Ora de religie este singura care îl pregătește pe viitorul adult pentru deciziile morale pe care va trebui să le facă într-un moment sau altul al vieții sale. Ea este așadar foarte importantă în programa de învățământ și orice încercare de a o face dificil de predat nu este altceva decât un atentat la claritatea morală a tinerilor și a viitorului lor.

DIN VIAȚA EPARHIEI

ANUL 2017 ÎN PROTOIERIA ROȘIORII DE VEDE. CÂTEVA RÊPERE SEMNIFICATIVE

Preot **Emilian CÎRNARU**

parohia *Sfinții Împărați Constantin și Elena – Serdăreasa*,
Protoieria Roșiorii de Vede

*„Tuturor toate m-am făcut, ca, în orice chip, să mântuiesc pe unii”
(I Corinteni 9, 22)*

Aceste cuvinte adresate corintenilor de către apostolul neamurilor acum două milenii par a fi mai actuale ca oricând. Simțim cu toții cum vremurile noastre, vremuri de progres tehnologic nemaîntâlnit dar și de aplecare tot mai mare a societății către latura materială a existenței, par a fi în neconcordanță cu învățătura Evangheliei și, mai ales, cu centrul acesteia: mântuirea lumii în general și a fiecărui creștin în special prin Iisus Hristos. Din această perspectivă se naște necesitatea prezenței cât mai profunde și mai concrete a Bisericii în viața credincioșilor ei, ori de câte ori acest lucru este posibil.

Această prezență se poate dovedi benefică atât pentru instituția Bisericii ca Trup tainic al lui Hristos, cât și pentru fiecare dintre măduarele vii ale acestui Trup, adică fiecare credincios, individual. Astfel, pe de o parte, Biserica poate sfinți viața credincioșilor, așa încât sănătatea fizică și duhovnicească a fiecăruia în parte să conducă la sănătatea întregii societăți.

Pe de altă parte fiecare credincios poate să simtă dragostea mamei care l-a născut „*din apă și din Duh*” prin Sfântul Botez și astfel, să o iubească și să o primească pentru a face parte activă din viața sa, așa cum mamele iubitoare fac parte cu discreție și dragoste din viața fiilor lor.

Pe aceste coordonate, anul 2017 a însemnat pentru comunitățile creștine din cadrul Protoieriei Roșiorii de Vede un an binecuvântat cu multe momente de întrepătrundere între viața societății și viața religioasă. O seamă de activități au înfrumusețat viața bisericească de aici aducând aproape, în cuget și simțire atât clericii cât și credincioșii în acțiuni frumoase și ziditoare, deopotrivă.

1. „Ajută Mama și Copilul! Ei depind de tine!”

În ședința de lucru din data de 9 februarie 2017, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a binecuvântat demersul Asociației *Studenți pentru viață* de a organiza cea de-a șaptea ediție națională a Marșului pentru viață. Acest eveniment a devenit deja o tradiție, fiind prezentat în mass-media ultimilor ani. *Marșul pentru viață* își propune să atragă atenția societății asupra problemelor cu care se confruntă familia în general și copiii în special, căutând să sensibilizeze nu numai opinia ci și factorii responsabili pentru a crea condiții mai bune de viață cetățenilor.

În anul 2017 a avut loc o premieră în eparhia noastră, *Marșul pentru viață* desfășurându-se cu binecuvântarea Întâistătorului ei, Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, la data de 25 martie, ziua prăznuirii Bunei Vestiri și având denumirea generică „*Ajută mama și copilul! Ei depind de tine!*”. Manifestarea a avut loc cu participarea a peste 200 de clerici și credincioși din Protoieria Roșiorii de Vede, desfășurându-se pe următorul traseu: biserica *Sfinții Împărați* - catedrala *Sfântul Teodor Tiron* - biserica *Sfântul Ioan Botezătorul*. La acest ultim popas participanții au urmărit o prezentare a părintelui Păunescu Eugen Cătălin, consilier administrativ al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

În această prezentare părintele consilier a prezentat date și imagini semnificative legat de problema mamei și a copilului în societatea românească contemporană, aducând în discuție și problema avortului, una dintre cele mai intens discutate în ultimii 28 de ani. Problematika abordată în cadrul acestei prezentări a avut darul de a informa și de a sensibiliza pe cei prezenți asupra situației mamei și copilului precum și asupra perspectivelor sumbre care îi pun în pericol ca persoane în societate dar, mai ales, ca ființe chemate la mântuire prin Iisus Hristos. Sub aceste aspect este nevoie de implicarea Bisericii în ansamblul ei dar și a fiecărui credincios prin prisma apostolatului social la care suntem chemați, așa încât mama și copilul să se

bucure de tot sprijinul de care au nevoie pentru o viață cât mai bună, plăcută lui Dumnezeu și în folosul societății.

Deși ne-am fi dorit cu toții o participare mai numeroasă la acest *Marș*, putem totuși să afirmăm că a fost o acțiune de pionierat încurajatoare pentru cei implicați din Protoieria Roșiori, așa încât, beneficiind de experiența aceasta, acțiunile viitoare cu caracter asemănător să se bucure de mai mare succes.

2. „Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi!”

Începutul lunii iunie a adus în protoieria Roșiorii de Vede nu numai căldura soarelui, ci și căldura spirituală simțită de cei de aici prin aducerea uneia dintre cele mai frumoase icoane ce înfățișează pe „*Maica Soarelui Celui neapus*”. Este vorba de Icoana Făcătoare de Minuni „*Maica Domnului Grabnic Ascultătoare*” de la Catedrala Sfântul Alexandr Newsky din Ananiev, Ucraina. Icoana, Făcătoare de Minuni, este o copie a celei aflată în Sfântul Munte Athos. Are o vechime de 130 de ani și a fost pictată la mănăstirea *Dochiariu* din Sfântul Munte. A fost dăruită și adusă în Ucraina în data

de 12 septembrie 1915, de către Arhiepiscopul Arsenie, cu prilejul sfințirii Catedralei Sfântul Alexandr Nevsky.

De o frumusețe uimitoare, această icoană a impresionat pe toți cei care i s-au închinat, cei mai mulți declarându-se copleșiți de căldura pe care o simțeau în prezența ei. De altfel, icoana este cunoscută ca fiind un izvor nesecat de tămăduiri și mângâieri, fiind cinstită în întreaga lume, mai ales ca ocrotitoare a familiilor creștine.

A sosit din Ucraina în ziua de 2 iunie, fiind însoțită de o delegație a bisericii din Ananiev și a fost întâmpinată de clerici și credincioși în frunte cu Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului. Preasfinția Sa a săvârșit apoi Taina Sfântului Maslu, înconjurat de un sobor de preoți, în prezența unei mari mulțimi de credincioși rugători, în biserica *Sfinții Împărați Constantin și Elena - Serdăreasa*.

A doua zi, 3 iunie, începând cu ora 18 a fost oficiata Slujba Vecerniei iar de la ora 19 - Slujba Acatistului Maicii Domnului.

Icoana a rămas spre închinare în biserica Sfinții Împărați până duminică, 4 iunie 2017, după care a fost primită la Măldăieni, în parohia Măgureni - Cătun, a cărei biserică și-a serbat hramul de ziua Sfintei Treimi, respectiv pe data de 5 iunie.

De aici, icoana a fost prezentă în mai multe comunități creștine din Protoieria noastră, după următorul itinerar:

- 5 iunie - Parohia Troianu II;
- 6 iunie - Parohia Scrioaștea;
- 8-11 iunie - Mănăstirea Sfântul Pantelimon, Siliștea Gumești;
- 11 iunie - Parohia Dobrotești;
- 12 iunie - Parohia Ciolănești Deal I;
- 13 iunie - Parohia Băsești;
- 14 iunie - Parohia Vârtoape de Sus;
- 15 iunie - Parohia Drăgănești de Vede;
- 16 iunie - Parohia Beuca;
- 17 iunie - Mănăstirea Coșoteni;

-19 iunie - Parohia Măldăieni Tâmplaru, până pe data de 20 iunie când a plecat în Protoieria Alexandria. De altfel, credincioșii din Alexandria s-au putut închina icoanei și în zilele de 7 - 8 iunie, atunci când aceasta a fost adusă la Catedrala Sfântul Alexandru din municipiul reședință de județ.

Așadar, aproape trei săptămâni binecuvântate în Protoieria Roșiorii de Vede, prilej de comuniune a credincioșilor din diferite parohii, dornici să se roage și să dobândească, astfel, ajutor de la Maica Domnului, al cărei chip l-am cinstit .

3. „Cum a venit Maica Domnului aici?”

Însă cel mai impresionant eveniment desfășurat în Protoieria Roșiorii de Vede în anul mântuirii 2017 a fost aducerea Brâului Maicii Domnului de la mănăstirea Kato Xenia, din Grecia. Țesut, după tradiție, de însăși Prea Curata Născătoare de Dumnezeu și purtat de ea, acesta a fost dăruit prin arătare minunată după trecerea ei la cele veșnice de către Sfânta Fecioară Sfântului Apostol Toma, ca o mângâiere că nu fusese prezent în momentul Adormirii ei. De la Sfântul Toma, brâul a fost păstrat cu sfințenie de călugării de la Mănăstirea *Vatoped*, din Grecia, care prin secolul l XV-lea au dăruit o parte din acesta altei mănăstiri de tradiție din pământul elen, și anume *Kato Xenia*. De la aceasta din urmă, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Galaction și cu aprobarea autorităților grecești, a fost adus la Biserica „Sfinții Împărați ”

- *Serdăreasa* în seara zilei de marți, 5 septembrie, fiind însoțit de două măicuțe viețuitoare la mănăstirea amintită (românce), maica Antonia și maica Andreea, precum și de preotul slujitor de acolo, părintele Hrisostomos (grec).

După ce au fost întâmpinate de mulțime de preoți și credincioși în frunte cu Preasfințitul Părinte Galaction, Întâiul episcop al Alexandriei și Teleormanului, Cinstitul Brâu a fost așezat spre închinare alături de o parte din Moaștele

Sfântului Stelian, aduse de la aceeași mănăstire, în timp ce în biserică au fost săvârșite slujbe și rugăciuni după un program deosebit.

Deosebită a fost și procesiunea care s-a desfășurat miercuri seara, pe traseul Biserica *Serdăreasa* - Biserica *Sf. Teodor* - Biserica *Sfântul Ioan* și înapoi la *Serdăreasa*. Această procesiune a fost marcată de prezența a numeroși preoți și credincioși, de toate vârstele, în frunte cu grupul de tineri care a reprezentat episcopia noastră la *Întâlnirea tinerilor ortodocși* de la Iași, în perioada 1-4 septembrie.

Esența acestui eveniment mi s-a părut că a cuprins-o una din măicuțele care a însoțit Cinstitul Brâu, atunci când veneam de la aeroport către Roșiori. La un moment dat, văzând drumul destul de greu, cu dificultățile pe care le cunoaștem cu toții și observând multe imagini dezo-lante în satele prin care treceam, maica ne-a întrebat ce are deosebit această zonă? Neputând să-i dăm un răspuns ne-a întrebat din nou: „*Atunci, cum de a venit Maica Domnului aici?*” Aparent fără sens, această întrebare ascundea un mare adevăr, destăinuit de maica Antonia: foarte multe episcopii și parohii au făcut în decursul timpului demersuri insistente pentru a se bucura de prezența și lucrarea harică a Maicii Domnului pentru cei care se roagă lângă Brăul ei, știind că mult ajutor pot să primească și multă mângâ-iere! Puține dintre acestea demersurile au fost încununete de succes.

Spre bucuria noastră, însă, Maica Domnului a rânduit lucrurile în așa fel încât tocmai noi, păcătoșii și nevrednicii, am primit acest prețios odor, împreună cu o parte din moaștele Sfântului Stelian Paflagonul, ocrotitorul copiilor.

Discuția aceasta mi-a amintit de cuvintele domnului academician Ioan Aurel Pop despre ce a însemnat acest ținut al Pădurii Nebune de la Nord de Dunăre: primul pământ pe care călcau și pe care îl jefuiau dușmanii otomani, așa încât o dezvoltare economică în această regiune a fost timp de multe secole o utopie. Și atunci i-am răspuns maicii: „Poate că Maica Domnului a vrut să ne îmbogățească duhovnicește pe noi, cei săraci de atâtea lucruri materiale!” N-ar fi de mirare, dacă ne gândim că „*Dumnezeu a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari!*” (I Corinteni 1, 27).

Mai mult, poate nicăieri în această țară oamenii nu simt o nevoie mai acută de speranță și sprijin ca în părțile noastre. Iar Maica Domnului tocmai aceasta a oferit celor care s-au rugat Cinstitului său brâu: ajutor, în-tărire și speranță.

Și pentru că aminteam de tinerii participanți la ITO 2017 trebuie să menționăm întâlnirea emoționantă pe care aceștia au avut-o cu arhipăstorul nostru în seara zilei de 6 septembrie, după procesiunea cu relicvele sfinte. Pe lângă sfaturile părințești și cuvintele de încurajare Preasfințitul le-a oferit tinerilor noștri și câteva daruri care să le amintească de evenimentul la care au participat, dar și să le folosească pentru zidire sufletească în perspectiva încercărilor care îi așteaptă.

Locul și momentul întâlnirii nu au fost nici ele întâmplătoare: 4 însoțitori din cei 5 și 29 de tineri dintre cei 50 fiind din parohiile arondate Protoieriei Roșiorii de Vede.

Sintetizând, putem spune că viața duhovnicească s-a împletit în mod fericit cu cea socială în Protoieria Roșiori în anul 2017, aceasta dovedindu-se o instituție activă, implicată și eficientă. Toate acestea, sub înțeleapta conducere a părintelui protoiereu Mircea Ionescu, nu numai un desăvârșit administrator ci și un excelent psiholog și mentor. Prin puterea exemplului personal părintele protoiereu reușește întotdeauna să mobilizeze pe cei din jur și să-i determine să-și atingă și chiar să-și depășească

limitele. Mai presus de toate, însă, cred că cel mai mare merit al părintelui este capacitatea de a-i convinge pe ceilalți să dea tot ce au mai bun pentru bunul mers al bisericii și pentru ca această instituție sfântă lăsată nouă de Mântuitorul Hristos să fie prezentă în mijlocul oamenilor, pentru a-i ajuta în viața pământească dar mai ales pentru a-i conduce către viața Cerească.

Desigur că toate aceste eforturi se fac cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Părinte Galaction, Întâiul Episcop al Alexandriei și Teleormanului, prezent în protoieria Roșiori atât fizic cât și cu îndrumarea și rugăciunea, lucruri pentru care îi mulțumim cu toții din suflet!

Desigur că ar fi multe de spus, mai ales că viața duhovnicească de aici nu ia niciodată pauză, însă am dorit evidențierea evenimentelor celor mai importante, cu nostalgie dar și cu bucurie, sperând că anul acesta și cei de care Dumnezeu ne va mai învrednici să fie de asemenea binecuvântați cu astfel de momente înălțătoare.

Dumnezeu să ne ajute!

POEZIE CREȘTINĂ

ABIA TREZITĂ

Rodica CONSTANTINESCU

*Nu știu de plâng ori ploaia mă stropește,
Iar pasu-mi este greu, nesigur și-ostenit,
Doar gândul e vioi și ne-ncetat șoptește
Că-i timpul să dezleg cuvântu-ncremenit.*

*Să scap de ispitire, o, Doamne, nu mai știu
Sau poate slabă-mi este credința și voirea,
Tot rătăcesc prin neguri și univers pustiu
Și nu învăț deloc ce-nseamnă mântuirea.*

*Abia trezită, văd, cum traiul mi-e risipă
Uitând că viața-i scurtă și voi fi iar pământ,
Poate să fie o zi, un an sau doar o clipă
Ca să ajung un nume pe piatra de mormânt.*

*Dă-mi, Doamne, vreme să am aici un rost
Și-n rugăciunea nopții să-ți spun că te iubesc,
Tu, iartă-mi rătăcirea și dă-mi un adăpost,
Pe îngerescul țărni cândva să poposesc.*

BUNUL MEU IISUS

Rodica CONSTANTINESCU

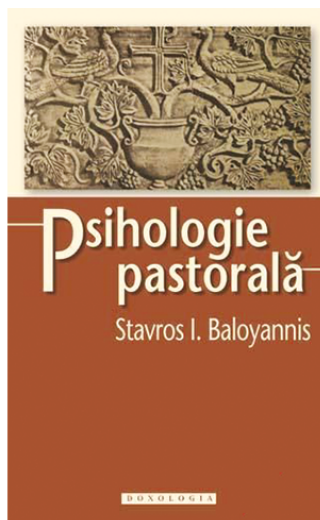
*Stau neclintit, cuprins de neputință
Și doar privirea stinsă o ridic spre cer,
Către Iisus înalț tot ce-am de trebuință,
Pun o întrebare grea, apoi răspuns îi cer.
De ce, o, Doamne, eu sufăr ne-ncetat
Și nu-mi găsesc deloc cărarea adevărată?!
Am ce-mi doresc, dar plâng înfometat
Și parcă fericirea în tină-i îngropată.*

*Fără să prind de veste, Bunul meu Iisus
Privirea cea senină spre mine își coboară,
Spunând că suferința mă apără de-apus
Și-ndepărtează răul în zilele de-ocară.
„De n-ai simți durerea ce vine-n a ta viață
Tu nu ai da crezare când răstignit e altul,
Ai sta în casa ta înconjurat de gheață,
Înlănțuit de patimi având veșmânt, păcatul.
Prin ceas de suferință, tu lenea o alungi
Și-ți întărești credința ce-aduce mântuire,
Rugându-te-n tăcere la cer o să ajungi
Acolo unde-i pace și țărnul de iubire.”*

RECENZII

Stavros I. BALOYANNIS, *Psihologie pastorală*, traducere din limba greacă de Emanuel Dumitru, Editura Doxologia, Iași, 2015, 288 pag.

Omul strigă astăzi împreună cu psalmistul: „Slăbit-a întru sărăcie tăria mea și oasele mele s-au tulburat” (Ps. 30,10), și „am fost lovit toată ziua și muștrat în fiecare dimineață” (Ps. 72, 14).

O adevărată bucurie pentru suflet a sosit de la Iași în momentul în care ne-a parvenit cartea mai sus menționată. Ne grăbim să menționăm că este o frumoasă reușită și profund folositoare. Ne este adusă în față acum, într-un moment al epocii secolarismului și consumismului, un moment din istoria lumii în care însăși lumea pare să-și submineze propria fire, iar omul să-și renege tocmai sufletul.

Prin carte, autorul își propune reapropierea naturală, particulară a preotului de tainele cunoașterii despre suflet. Nu putem să nu remarcăm relaxarea în care ne introduce prezentul păcii din lume, atâta cât avem astăzi și atâta cât o percepem în mod direct și personal, o relaxare a lucrurilor ce merg din inerție și a lipsei de provocări radicale, lucruri ce aproape ne-au făcut inerti. Acest context este, iată, prielnic celor ce în libertatea lor de cuget cred că pot face psihologie fără a vorbi despre psihi-suflet, despre natura sufletului. De asemenea, remarcăm că relaxarea de mai sus îi face chiar pe unii preoți sau teologi să se depărteze de încercarea aprofundării științei despre suflet și din cauza interacționării la scaunul de spovedanie sau în general, în pastorația zilnică, cu problemele credincioșilor care sunt, de cele mai multe ori, legate de zilnic, de material, de trai efectiv, de trup, fără a cuprinde în ecuația traiului și sufletul. Tocmai această scindare, ne

oferă cartea, cum să o cunoaștem profund, să-i descoperim cauzele și să o stabilizăm, chiar vindeca.

La ce ne invită cartea să cunoaștem și să vindecăm este tocmai sufletul, și mai mult decât aceasta, să lucrăm la vindecarea relației dintre trup și suflet. Deși provocarea cunoașterii sufletului ni se pare, datorită contextelor sociale actuale, ea a existat în toate tipurile de societăți de-a lungul istoriei. Heraclit spunea ca: ori încotro vei merge, marginile sufletului nu le vei afla, atât de adâncă este măsura lui (45 Περὶ τοῦ παντός LXXI).

Pe măsură ce te cufunzi în paginile cărții sale, autorul te conduce într-un tărâm al cercetării, al științei, pe un drum al lămuririi prin exemple și rezultate ale unor cercetări, aproape dându-ți senzația că reușește să personifice sufletul, apoi să-l descopere printr-o disecție cu precizie chirurgicală, părticică cu părticică.

Încă de la Prolog, treci granița gândirii în zone academice, zone pe care, din punctul de vedere al cititorului curios, nu te așteptai să fii în stare să le abordezi, iar din punctul de vedere al cititorului avizat sau pasionat de domenii ca psihologie, psihiatrie și teologie, nu te-ai aștepta ca din puține cuvinte să-ți luminezi atâtea semne de întrebare sau nesiguranțe.

Cartea te introduce în universul sufletului marcat de suferință, unde prin intermediul psihiatriei și teologiei, gândirea științifică se întâlnește cu teologia. Urmând fiecare un sistem propriu de evaluare a fenomenelor psihice și o cale specifică de pătrundere în suportul cazual al acestora. Disciplinele de mai sus se întâlnesc și converg în direcția alinării suferinței a omului și de a-l readuce pe acesta la un nivel stabil de sănătate. Astfel, aici găsim la lucru psihiatria și teologia, nu numai în ideea de a înțelege sau interpreta diversele manifestări ale vieții psihice, dar și de a se întâlni în persoana suferindului, psihiatria, prin restabilirea sănătății psihice a persoanei care activează în cadrul social, iar teologia prin redarea frumuseții lăuntrice a celui creat „după chipul lui Dumnezeu”. (Facere 1,26)

Autorul vine în întâmpinarea adaptării stilului de comunicare duhovnicească a preotului cu credincioșii zilelor noastre, în contextul crizei existențiale prin care trece umanitatea și care dezvoltă un tip de carapace interioară ce-i tulbură omului, după cum spune autorul, armonia sa interioară, iar uneori și homeostazia psiho-somatică a acestuia, comportamentul său social fiind și el afectat în mod profund. Autorul trădează, de asemenea, și subiectul nesiguranță ce stăpânește și hrănește incertitudinea existențială,

fixând-o în tristețe și anxietate, în sentimente de deznădejde și de zădărnici-
cire a așteptărilor sale.

Într-o recenzie cu dimensiunile impuse, cum este cea de față, nu
putem trece în revistă și aspectele înaltei calități științifice ale bibliografiei
lucrării, însă nu putem încheia fără a spune că „Psihologie pastorală” este
o carte aerisită, schița împărțirii cărții fiind atât de bine structurată, încât
simți aportul de înțelegere dat textului de la prima vedere.

La sfârșitul prezentei recenzii, subliniem și inițiativa laudabilă a Edi-
turii care a înlesnit, prin inițiativă și muncă, aducerea în față noastră a unei
astfel de cărți ce se poate lesne încadra între cărțile ce surprind și tratează
probleme mereu contemporane, chiar și pentru societățile ce se vor forma
și dezvolta în secolele viitoare.

Pr. Paul - Marius CIOCAN

RESTITUIRI

REGULAMENTUL PENTRU ZUGRĂVIREA BISERICILOR*

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat ad interim la departamentul cultelor și instrucțiuni sub No.25.942;

Având în vedere votul Sf. Sinod, din ședința sa dela 18 Maiu 1898,

Am decretat și decretăm:

REGULAMENTUL pentru zugrăvirea bisericilor

CAP. I

Prescripțiuni generale.

Art.1 La zugrăvirea oricărei biserici și la reînnoirea picturii învechite și șterse din Bisericile cele vechi, este admis numai stil bizantin, întrebuințat în Biserica Ortodoxă și cu deosebire în Muntele Athos.

Art.2 Icoanele sculptate în relief, în orice materie, fiind contra uzului ortodox din vechime, nu sunt admise în biserici.

Art.3 Nu sunt primite în biserici tablouri sau icoane care la vedere ar înfățișa pe Sfinți în mărimi nenaturale sau cu figuri diforme.

*. Publicat în Revista *Biserica Ortodoxă Română*, anul XXXVI, nr. 7 (octombrie), 1912, pp.703-709. Tehnoredactare Diac. Nedelea Cristian

Art.4 Tablourile și icoanele care ar înfățișa pe sfințele martire sau cuvioase în costumul și în ținute moderne lumești, în chipuri care n-ar inspira respect, nu se admit în biserici.

Costumul trebuie a fi pe cât posibil al timpului și al țării în care a viețuit sfântul.

Art.5 Icoana aceluiaș sfânt în expresiunea fizionomiei, în trăsăturile caracteristice trebuie să fie identică în toate bisericile țării. Icoana Domnului Iisus Hristos, a Maicii Domnului, icoanele Sfinților în orice mărime, în orice loc, în orice biserică, trebuie să fie desăvârșit uniforme spre a fi cunoscute de toată lumea ortodoxă, chiar și când n-ar avea inscripțiune.

Art.6 Nu este permis sub nici un cuvânt, a zugrăvi pe evangheliști fără simbolul respectiv, cu atât mai puțin nu este permis a zugrăvi simbolul singur, fără icoana evanghelistului.

Art.7 Cultul ortodox având semnificație determinată și precisă și răspunzând la scop bine știut, icoanele și tablourile de pictură în biserici trebuie să ocupe locul anumit, spre a fi în armonie cu ideea specială, avută la întocmirea cultului și la alcătuirea planului pentru clădirea bisericilor.

Art.8 Tablourile de pictură și icoanele zugrăvite pe pereți și pe bolți trebuie să fie executate lămurit, spre a se da predicatorului putința ca la serbarea respectivă a praznicului, să întoarcă privirea ascultătorilor la cele înfățișate și despre care vorbește în panegiricul sau discursul său.

CAP. II

Locul destinat fiecărei icoane.

A) În Altar:

Art. 9. În Altar pe boltă și pe pereți se zugrăvesc icoane care înfățișează ce se săvârșește aci.

a) Pe bolta altarului se poate înfățișa Sf. Treime sau Maica Domnului;

b) Pe pereții altarului se zugrăvesc Sf. Ierarhi, ale căror liturghii se săvârșesc, având împreună pe Arhidiaconul și întâiul mucenic Ștefan și pe Arhidiaconul Laurențiu și alții;

c) Dacă locul este spațios, se poate zugrăvi și icoanele altor Ierarhi ca: Atanasie cel Mare, Grigore de Nazianz, Sf. Spiridon al Trinității și alții;

d) La proscomidie se zugrăvește peștera de la Betleem cu închinarea Magilor, iar deasupra ei pogorârea de pe Cruce de către Iosif și Nicodim.

Art.10. Pe catapetează sau tîmplă se zugrăvesc icoane ce se raportează la mîntuirea lumii prin Iisus Hristos.

a) Deasupra catapeteazmei, stă Sf. Cruce cu răstignirea avînd deoparte pe Maica Domnului și de alta pe Evanghelistul Ioan.

b) În rîndul întăiu, sub Cruce, se pun icoanele Profeților, Sf. Fecioară stînd în mijloc cu pruncul, iar Profeții dreapta și deasupra, ținînd în mînă profeția sau simbolul lor și arătînd spre Iisus Hristos;

c) În al doilea rînd se așează icoanele Apostolilor sau icoana Mîntuitorului, în mijloc.

d) În al treilea, icoanele praznicilor împărătești cu învierea Domnului în mijloc, sau Cina cea de Taină, sau Sf. Mahramă.

e) În rîndul de jos se așează icoanele împărătești: a Mîntuitorului la dreapta, a Maicei Domnului la stînga și icoana hramului la dreapta, iar la stînga icoana Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Ierarh Nicolae sau și altele, după cum va permite spațiul.

Sub acestea, se vor zugrăvi tablouri corespunzătoare icoanei de deasupra.

f) Pe ușile împărătești se zugrăvește Buna-Vestire, iar pe cele laterale Arhanghelii Mihail și Gavriil;

g) Când spațiul rezervat catapetesmei va fi mic, atunci Chiriarhul va chibzui care icoană să se pună și câte anume.

Art.11. Pe bolta turnului din mijlocul bisericii, se zugrăvește Mîntuitorul, revărsînd raze în toate părțile, ca Luminător al lumii.

Pe pereții din jos ai turnului se zugrăvesc Sf. Apostoli sau liturghia îngerească, sau și una și alta.

Pe unghiurile de jos ale turnului se zugrăvesc Evangheliștii, cu simbolurile lor și anume: Evanghelistul Mateiu avînd un înger; Evanghelistul Marcu un leu, Evanghelistul Luca un bou și Evanghelistul Ioan un vultur.

Art.12. Pe bolta turnului al doilea, dacă este, se zugrăvește Dumnezeu Tatăl sau Maica Domnului.

Art.13. Pe partea dreaptă a bisericii, de la catapeteasmă spre ușă, se zugrăvește Mântuitorul ca Arhiereu pe tron, având la dreapta pe Maica Domnului și la stânga pe Sf. Ioan Botezătorul.

Pe partea stângă a bisericii, dela catapeteasmă spre ușă, Sf. Împărați Constantin și Elena.

Pe ambele părți apoi Sf. Marii Mucenici Gheorghe, Dumitru și ceilalți, după cum spațiul și mijloacele permit.

Art.14. Pe bolte deasupra ferestrelor în dreapta: Nașterea Domnului, în stânga: Învierea.

Art.15. În bisericile unde se află moaștele unui sfânt și acolo unde un sfânt este cu deosebire venerat de popor, se pun tablouri din viața sfântului respectiv.

Art.16. Pe amvon se zugrăvesc Evangheliștii cu simbolurile lor: Evanghelistul Matei având alături un înger; Evanghelistul Marcu un leu; Evanghelistul Luca un bou; Evanghelistul Ioan un vultur, iar pe peretele de lângă amvon deasupra predicatorului, Sf. Ioan Gură de Aur.

Art.17. Pe frontispiciul oricărei biserici se zugrăvește icoana hramului.

Art.18. În atriu (pridvor) la intrarea în biserică se zugrăvește de o parte învierea cea deobște, iar de altă parte judecata de apoi.

Art.19. În nartică, în locurile rămase libere și unde pot avea loc și alte icoane, se pot zugrăvi pe zid, pe coloane sau în lemn icoanele Sfinților a căror venerațiune este mai răspândită, ca: mucenici și mucenice, cuvioși și cuvioase.

CAP. III.

Facerea zugrăvelii și primirea lucrării îndeplinite.

Art.20. Până la stabilirea și completarea tipurilor iconografice, zugrăvirea unei biserici se poate da unui pictor, după ce a prezentat Chiriarhului eparhiot modele de pictură bizantină.

Lucrarea se poate încredința spre executare după ce icoanele modele au fost admise, astfel nici un contract nu poate interveni pentru zugrăvire.

Art.21. Zugrăvirea fiind terminată, se numește o comisiune din partea autorităților bisericești spre a examina dacă lucrarea e făcută în conformitate cu prevederile acestui regulament.

Art.22. Comisiunea în examinare trebuie să fie călăuzită nu numai de principiile și legile artei, ci și de principiile și legile Bisericii și de cele stabilite în regulamentul de față.

Comisiunea va raporta Chiriarhului dacă lucrarea îndeplinește toate condițiunile cerute sau dacă este ceva de îndreptat.

CAP. IV.

Dispozițiuni diverse.

Art.23. Nu se poate de acum înainte a se mai clădi biserici prea mici, ci în raport cu desvoltarea și progresele orașelor și ale satelor și în raport cu mărimea ce viitorul va determina parohiilor.

Art.23. Nici o biserică nu se poate clădi fără autorizația prealabilă a Chiriarhului respectiv, care se va da conform cu legile țării.

Art.25. La clădirea unei biserici se va ține seamă strict de formele recunoscute din vechime: în formă de corabie sau în formă de cruce.

Forma turelor și acoperimântul lor va fi cea rotundă.

Art.26. Părțile esențiale ale Bisericii sunt: Altarul, sânul dintre tâmplă și tronul regal, Nartica și Atriul (pridvorul); fiecare parte cu accesoriile lor. În altar: Veșmântăria, Proscomidia, Sintronul și Sf. Masă.

Dispozițiuni transitorii.

Art.27. Nici o biserică nu se va putea desființa, fără încuviințarea Sf. Sinod.

Art.28. Icoanele tip, ce vor fi trimise de pictori, se vor judeca de o comisiune numită de Sf. Sinod. Icoanele alese și aprobate vor rămâne modele de iconografie în Biserica Ortodoxă. După ce Sf. Sinod se va rosti

asupra acestor icoane, în caz de aprobare, ele se vor înapoia Chiriarhului respectiv, spre a le păstra la Episcopie.

Art.29. Sub nici un motiv nu se va permite zugrăvirea de icoane depărtate de uniformitatea tipurilor admise, nici chiar a icoanelor mici pentru trebuințele fiecărui creștin.

Art.30. Orice abatere dela dispozițiunile acestui regulament va atrage după sine nulitatea lucrării.

Președinte: Iosif Mitropolit Primat
(L.S. Sf. Sinod).

Ministrul nostru secretar de stat ad-interim la departamentul cultelor și instrucțiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiunilor prezentului decret.

Dat în Castelul Peleş, la 11 octombrie 1912.

CAROL.

Ministrul Cultelor și instrucțiunii
Ad-interim
C.C. ARION

No.4316

ICOANĂ ȘI LITURGHIE*

Pr. Dr. Ioan DURĂ

Restaurarea cultului icoanelor la 11 martie 843 – prima Duminică a Postului Mare – de către împărăteasa Teodora, marca sfârșitului disputei iconoclaste.¹

În Sidoniconul promulgat la această dată, Patriarhul Constantinopolului, Metodie al II-lea, afirma printre altele: „Ce au văzut profeții, ce au învățat apostolii, ce a primit Biserica, ce au, ce au învățat părinții, ceea ce lumea a decis de comun acord..., astfel noi credem așa noi mărturisim, așa noi proclamăm, cinstind pe Hristos, Dumnezeuul nostru adevărat și pe Sfinții Săi, prin cuvintele noastre, scrieri, gânduri, jertfe, biserici și icoane. Aceasta, „conchide Metodie”, este credința apostolilor, aceasta este credința care a susținut lumea”.²

La 11 martie 843 se punea capăt însă, nu numai disputei iconoclaste în sine, ci implicit și celei privitoare la persoana lui Hristos, care tulburase pacea Bisericii încă din secolul al patrulea. Și aceasta deoarece, respingerea cultul icoanelor de către iconoclastism punea în cauză firea omenească a lui Hristos, taina întrupării Sale, cu alte cuvinte, însăși dogma hristologică a Bisericii.

Cinstind icoana lui Hristos, credincioșii nu făceau altceva de-cât să mărturisească și să proclame taina întrupării celei de a doua Persoane a Sfintei Treimi. Icoana lui Hristos, fiind însăși reflectarea

*. Publicat în *Revista Ortodoxia*, anul XXXIV, nr. 1 (ianuarie-martie), 1982, pp. 84-89. Tehnoredactare Diac. Nedelea Cristian.

1. Despre disputa iconoclastă a se vedea: Martin Edward James, *A History of the Iconoclastic Controversy*, London, 1929, New York, 1930; Ladner Gerhart B., *Origin and Significance of the Byzantine Iconoclastic Controversy*, în „*Medieval Studies*”, 2(1940), p. 127-149; A. Grabar, *L'Iconoclasme byzantine. Dossier archéologique*, Paris, Collège de France, 1957.

2. Gouillard Jean, ed., *Le Synodicon de l'Orthodoxie: édition et commentaire*. Centre de recherche d'histoire et civilisation byzantines: Travaux et Mémoires. Vol. 2: 1-136, Paris, 1967, p. 51.

Cuvântului întrupat ³(τοῦ λόγου ἐσαρχομένου) și dezvăluind credincioșilor taina teandriei Sale, este „icoana lui Dumnezeu – Omul, pentru că firea omenească, ea însăși este imaginea divinității Sale” ⁴. Icoana celui ce este „sută la sută Dumnezeu” și „sută la sută om” ⁵. Tocmai grație întrupării Sale, i-a fost dată omului posibilitatea de a intra în comuniune cu Dumnezeu. De aici și încercarea omului nou, restaurat, prin întruparea lui Hristos, de-a exprima pe Mântuitorului său, Dumnezeu adevărat și om adevărat, prin intermediul icoanei, care, nu este rezultatul unei elaborări intelectuale, ci mai degrabă revelarea cea mai spontană a tainei pe care ea o desemnează ⁶, a unei „realități spirituale care se află dincolo de ceea ce poate fi tradus prin cuvinte, în fața cărora intelectul nostru are tendința de a se opri blocând toată velleitatea unei intervenții mai forțate” ⁷.

Într-adevăr, cine putea exprima mai bine taina întrupării, decât icoana, care este o „imagine a eternității. Ea ne permite de a depăși timpul și de a întrevădea secolul viitor în oglinda tremurătoare a imaginilor” ⁸. Icoana singură este „reprezentarea sensibilă a invizibilului” ⁹ și doar prin aceasta se trece de la simbol la realitate, adică la reflectarea epifaniei lui Dumnezeu în imagini și culori ¹⁰. Este epifania transcendenței redată prin intermediul chipului zugrăvit pe icoană. Marii apărători ai icoanei din epoca iconoclastă, Sfântul Ioan Damaschin și Sfântul Teodor Studitul, scoteau în evidență, tocmai proprietatea acesteia de a reprezenta, reflecta, o realitate transcendentală. Sfântul Ioan Damaschin, bunăoară, definea

3. Referitor la icoana lui Hristos, ca reflectare a Cuvântului întrupat a se vedea: Egon Sendler, s.j. *L'Icone, reflet du Verbe incarné*, în „Christus”, tom.27 (1980), nr. 105, p. 96-105.

4. Paul Evdokimov, *L'Icone*, în „La Vie Spirituelle”, tom.LXXXII (1950), nr. 347, p. 26.

5. Archimandrite Kallitos Ware, *The Orthodox Way*, Oxford, 1979, p. 96.

6. P.Georges Drobot, *Icone de la Nativité. Un corollaire et un moyen de formulation du dogme de l'Incarnation*. Ouvrage réalisé avec le concours de la Fraternité Orthodoxe en France. Spiritualité Orientale, nr.15.Editions – Abbaye de Bellenfontaine (Maine et Loire), 11975, p. 45.

7. Ibidem.

8. Paul Florensky, *L'Icone*. Traducere de Georges Disterlo, în „Contacts.Revue français de l'Orthodoxie”, XXVI (1974), nr. 88, p. 325.

9. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 25-26.

10. Père Ion Bria, *La vie. Un avenir déterminé par le Salut du monde*, în: l'Orthodoxie. Hier – Demain. Collection „Deux Milliards de Croyants” dirigée par Georges Richard – Molard. Editions Buchet – Chastel, Paris, 1979, p. 190.

icoana drept o „oglină și o taină”¹¹, în timp ce Sfântul Teodor Studitul o numea un fel de pecete și imprimare, care poartă în sine sa, forma autentică a aceluia de la care își trage numele”¹².

Sfinții Părinți ai Bisericii au fost însă toți unanimi, în a afirma, că există o distincție netă între icoană și arhetip. Sfântul Maxim Mărturisitorul reliefa acest aspect cu mult mai înainte chiar de începerea disputei iconoclaste: „Deși icoana este exact una și aceeași și în toate asemenea cu arhetipul, cu toate acestea, substanța lor este diferită. Una, neînsuflețită, cealaltă însuflețită. Una, ființă adevărată, cu viață, prima opera zugravului, din ceară și culori”¹³. Sfântul Ioan Damaschin spunea mai târziu spunea mai târziu același lucru și anume că „icoana este imaginea care înfățișează prototipul, cu care are însă o oarecare deosebire, fiindcă icoana nu este întru totul asemenea cu arhetipul”¹⁴. La fel și Nicefor, Patriarhul Constantinopolului, consideră icoana, drept „imaginea unui arhetip, care are imprimată pe ea prin similitudine întreg chipul acesteia... diferind de el numai cât privește materia”¹⁵.

Mărturiile patristice despre folosirea icoanelor¹⁶ de către credincioși urcă în secolul al patrulea. Așa de exemplu, Eusebiu de Cezareea(267-340) și Epifanie al Ciprului (315-402), notau că în timpul lor existau icoane, ale Mântuitorului, Sfintei Fecioare, Sfinților Apostoli Petru și Pavel, ale unor

11. Ioan Damaschin, *Λόγος δεύτερος μρός τούς διαβάλλοντας τάς ἁγίας εἰκόνας*, în P.G.(Migne), XCIV, 1320.

12. Teodor Studitul, *Ἀντιρρητικός πρῶτος κατά εἰχοναμάχων*, în: P.G., XCIX, 337.

13. Maxim Mărturisitorul. *Περὶ τῆς ἐχρησιαστικῆς ἱεραρχίας*, în: P.g., IV, 152-153.

14. Ioan Damaschin *Λόγος πρῶτος ἀπολογητικός πρὸς τούς διαβάλλοντας τάς εἰκόνας*, în: P.G., XCIV, 1240.

15. Patriarhul Nicefor. *Ἀντιρρησις καὶ Ἀνατροπή τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς μαμῶνα κατά τῆς Σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου Σαρχώσεως*, în: P.G., c. 277.

16. Cu privire la cultul icoanelor înainte de disputa iconoclastă a se vedea: Ernst Kitzinger, *The Cult of Images in the Age before Iconoclasm*, în „Dumbarton Oak Papers”, 8 (1945), p. 83-105; Ibidem, 7 (1954), p. 85-150; Norman H.Baynes, *The Icons before Iconoclasm*, în „Harward Theological Review” 44 (1951), p. 83-106; Idem, *The Icons before Iconoclasm*, London, 1955; Charles Delvoye, *Des Icones byzantines aux Icons bulgares*, în „Christianisme d’hier et d’aujourd’hui. Hommage à Jean Préaux edités par Guy Cambier”. Université Libre de Bruxelles. Faculté de Philosophie et Lettres.LXX.Editions de L’Université de Bruxelles, 1979, p. 43-44.

sfinți, martiri, și a Arhanghelului Mihail ¹⁷.

Odată cu restaurarea cultului sfințelor icoane, ele devin o prezență nelipsită, o parte integrantă, a cultului ortodox și îndeosebi a centrului acestuia, adică a Sfintei Liturghii, icoana - εἰκών - , definind de altfel, cultul ortodox în raport cu cel catolic și protestant. De aceea și este „cu totul imposibil de a imagina în Biserica Ortodoxă, cel mai mic rit liturgic fără icoană”. Viața liturgică și sacramentală a Bisericii este inseparabilă de icoană ¹⁸. A fi prezent la un serviciu sau procesiune religioasă, la care ar lipsi icoanele, credinciosul ortodox se simte parcă în imposibilitatea de a participa activ și de a intra în comuniune cu lumea celestă. Îi lipsesc acele „ferestre ale cerului și la cer” ¹⁹, adică icoanele, care „transportă conștiința în locuri cerești” ²⁰. Atunci, înțelegem de ce credinciosul ortodox nu poate să-și imagineze o biserică în care se celebrează Sfânta Liturghie și să nu aibă icoane. Cu atât mai mult, cu cât, Sfânta Liturghie „expresia cea mai vie și mai autentică a Tradiției” ²¹, este ea însăși într-un fel, „o icoană în mișcare” ²², o „icoană a întregii economii a mântuirii” ²³.

Centru al cultului ortodox și al vieții ecleziale, Sfânta Liturghie este „drama în care se joacă destinul celui ce crede în aceasta și unde prin intermediul lui Hristos întrupat, credinciosul este eroul principal” ²⁴. Cultul de adorare a lui Dumnezeu prin excelență și de participare a credincioșilor la același pahar al mântuirii, Sfânta Liturghie este cadrul și momentul cel mai

17. Walter Felicetti – Liebenfels, *Geschichte der byzantinischen Ikonenmalerei*, Olten – Lausanne, Urs-Fraf Verlag, 196, 1956, p.11-21; André Gnabar, *Le portrait en iconographie paleo-chrétienne*, în „Revue des Sciences religieuses”, tom. 36 (1962), p. 87-109; Charles Delvoye, op. cit., p. 43

18. Leonide Ouspensky, *Essai sur la théologie de l'icône dans l'Église Orthodoxe*. Editions de l'Exarchat Patriarcal Russe en Europe Occidentale, Paris, 1960, p.10

19. Prof. Constantin Galeriu, *The Romanian Patriarchate*, în „Manturia – Mission. The Witness of the Orthodox Churches Today”, edited by Ion Bria. World Council of Churches, Geneva, 1980, p. 94

20. Paul Florensky, op. cit., p. 313.

21. Père Ion Bria, op. cit, p. 209.

22. Marc-Antoine Costa de Beauregard, *La pensée. Au centre de l'aspiration oecuménique contemporaine*, în „L'Orthodoxie. Hier-Demain...”, p. 123.

23. Paul Evdokimov, *Initiation à l'icône*, în „Bible et Vie chrétienne”, nr. 19 (1957), Sept.-Nov., p. 16.

24. Ioan Coman .*Les pères et la Spiritualité orthodoxe roumaine*, în „Κληρονομία” 8 (1976), fasc.1, p.147.

propice pentru aceștia de a se afla în prezența Creatorului, în comuniune unii cu alții și asistați de Biserica nevăzută. Timpul istoric fiind suprimat, credincioșii se găsesc, în timpul ofierii Sfintei Liturghii, pe tărâmul celui sacru. Cu enunțarea primelor cuvinte ale Sfintei Liturghii: Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, „noi suntem în mod real în dimensiunea împărăției lui Dumnezeu”²⁵. Iată de ce, Biserica invită pe credincioși să lepede toată grija lumească și să aibă sus inimile, în vederea intrării iminente în comuniune cu Însuși Hristos, prin primirea Sfintei Euharistii.

Icoanele Iconostasului și ale întregului locaș de cult, întrețin atmosfera de rugăciune și de înălțare sufletească a credinciosului în timpul Sfintei Liturghii. El simte prezența icoanelor care-l invită la meditație și rugăciune. Mai mult chiar, credinciosul este antrenat de icoane în „rugăciunile lor, către sursa luminii lor, adică chipul Mântuitorului, icoana icoanelor”²⁶. Ele sunt călăuzele sale pe drumul mântuirii. Firește, călăuza prin excelență a credinciosului este Sfânta Fecioară, fapt pentru care, de altfel, în iconografia ortodoxă, în unele icoane ale sale, este numită - 'Οδηγήτρια = călăuză. Într-adevăr, nu poate fi o călăuză, un ghid mai sigur, care să conducă pe om la Hristos, decât aceea ce s-a învrednicit a-L purta în pântecul sale.

Mărturie a cerului pe pământ, icoanele fac reală în cult, și îndeosebi în timpul ofierii Sfintei Liturghii, „prezența Bisericii nevăzute”²⁷, de unde și denumirea dată icoanei de „teologie a prezenței”²⁸.

Icoana exprimă și este o teologie²⁹. Ea face cunoscut credinciosului, vizual, adevărurile dogmatice ale credinței sale. Și unde putea s-o facă mai bine decât în Biserică, fiindcă acolo icoanele înfățișează „înalta teologie a Iconomiei divine”³⁰. Așa bunăoară, dogma „consubstanțialității Tatălui și Fiului este reprezentată prin icoana Pantocratorului. La rândul ei, dogma

25. Paul Evdokimov, *L' Adoration liturgique dans l'Eglise d'Orient*, în: „Verbum Caro”, vol. IX (1955), nr. 35-36, p. 170.

26. Olivier Clément, *Dialogues avec le Patriarche Athénagoras*. La Librairie Arthème Fayard, Paris, 1976, p.293.

27. Prof. Constantin Galeriu, *op. cit.*, p. 94.

28. Paul Evdokimov, *Initiation...*, p. 12.

29. Cu privire la teologia icoanei a se vedea: Leonide Ouspensky, *op. cit.*; Idem, *La théologie de l'icône dans l'Eglise Orthodoxe*, Edition Cerf, Paris, 1980.

30. Constantin Kalokyris, *Le contenu de l'Iconographie orientale*; Traducere din engleză de André Divault, în: „Concilium.Revue internationale de Théologie”, 152 (1980), p. 24.

Sfintei Fecioare, Născătoare de Dumnezeu, formulată la Sinodul al treilea ecumenic, din Efes (431), este exprimată prin zugrăvirea Maicii Domnului cu pruncul Iisus pe genunchi. De asemenea, a doua venire a Mântuitorului este redată în iconografia bisericească ortodoxă print-un ton vid, pe bolta din fața absidei altarului. Expresia adevărului dogmatic așadar, icoana a fost numită pe bună dreptate, o „teologie a expresiei”³¹.

Icoanele îndeplinesc în același timp un rol instructiv, pedagogic, în viața credinciosului, fiindcă ele sunt „cărți deschise spre aducere aminte de Dumnezeu și adorarea Sa, expusă la vedere în Biserici și cinstite”³². „Sursă de har”³³, icoana dezvăluie și comunică „misterul lumii invizibile, nu prin concepte, ci prin frumusețe”³⁴, și prin urmare ea devine o „Teologie a Frumuseții”³⁵.

În zilele de sărbătoare, pe tot parcursul celebrării Sfintei Liturghii, credincioșii au expusă în fața lor, icoana sfântului sau evenimentului liturgic sărbătorit. Ei, prin partea lor, îi manifestă o cinste deosebită, împodobind-o cu flori și depunând în sfeșnicul din fața acesteia, ca și a celorlalte existente în Biserică de altfel, lumânări aprinse, conform vechii tradiții a Bisericii. Adesea, sunt luminate de candela aprinsă, zi și noapte, și icoanele din casele credincioșilor.

Biserica este însă conștientă că icoanele sunt ele însele lumină, pe care o primesc prin har de la Izvorul Luminii, de aceea ea și cântă: „Lumina ta strălucește pe chipul Sfinților Tăi”³⁶. Iconografia ortodoxă la rândul său, face vizibilă această realitate, înconjurând chipurile celor zugrăviți în icoane, cu nimburi, care „nu sunt deloc semnele distinctive ale sfințeniei, ci radierea luminozității lor”³⁷. Lumina icoanei „simbolizează gloria divină, necreată, voalată, trimițând la sursa ei din însăși prisosul său”³⁸. Pusă alături de icoană, lumânarea aprinsă creează într-adevăr pe toată desfășurarea Sfintei Liturghii, o ambianță de rugăciune, o atmosferă de trăire

31. Paul Evdokimov, *Imitation...*, p.10.

32. Ioan Damaschin, *Λόγος πρῶτος...*, în P.G., XCIV, 1276 A.

33. Egon Sendler, s.i., *op. cit.*, p. 101.

34. Paul Florensky, *op.cit.*, p.311.

35. Vezi, Paul Evdochimov, *Théologie de la Beauté*, Paris, 1970.

36. Oliver Clément, *Le visage intérieur*, Editions Stock, Paris, 1978, p.48-49.

37. Paul Evdokimov, *Initiation...*, p. 7.

38. Olivier Clément, *Le visage...*, p. 53.

duhovnicească. Cerul pare a se deschide, iar credinciosul simte un impuls, o disponibilitate spre rugăciune, adică „înălțarea minții la Dumnezeu”³⁹, cum o numea Sfântul Ioan Damaschin.

Icoana nu este însă o parte integrantă a Sfintei Liturghii, ci, ea își are locul său și în Liturghia după Liturghie („The Liturgy after the Liturgy”), cum o numește Părintele profesor Ion Bria⁴⁰.

Liturghia după Liturghie, începe îndată ce celebrarea Sfintei Liturghii, în biserică, a luat sfârșit. În Liturghia după Liturghie, credinciosul nu are de a face cu icoane în culori și linii, ci însuflețite. Sunt chipurile oamenilor, toate icoana lui Hristos însușii, pe care credinciosul trebuie să le descopere, să le sesizeze însă, și să nu treacă nepăsător pe lângă acestea. Dar pentru a le descoperi, la aceasta îl poate ajuta doar icoana, fiindcă „la școala icoanei, noi învățăm să descifrăm chipurile din jurul nostru, fiecare chip...”⁴¹. Credinciosul este chemat așadar în Liturghia după Liturghie, să pună în aplicare mesajul evanghelic, mesajul Sfintei Liturghii, adică față de aproapele, care ia, în exclusivitate, o dimensiune diaconală. Mai mult chiar, se cade ca diaconia sau slujirea credinciosului să depășească granițele apropielii, ea extinzându-se și la comunitatea și societatea căreia îi aparține, la lumea întreagă.

Firește, icoana, „acel miracol al credinței”⁴², nu poate lipsi nici din așa-numita Liturghie a inimii – Λειτουργία τῆς καρδίας – de care pomenesc Sfinții Părinți. Liturghia inimii este Liturghia oficiată de credincios în *altarul inimii* sale și pe care se află icoana lui Hristos.

Este adevărat că, Liturghia inimii, este apanajul unui număr restrâns de credincioși, fiindcă puțini sunt aceia în inimile cărora sălășluiește pe deplin Hristos. Sunt credincioșii care viețuiesc conform voinței lui Dumnezeu - κατὰ Θεού - și în inimile cărora icoana lui Hristos este o prezență permanentă. Sufletul în care sălășluiește Hristos, se transfigurează, devine tot lumină, după cum mărturisește Sfântul Macarie Egipteanul: „Sufletul care

39. Ioan Damaschin, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, în: P.G., XCIV, 1089.

40. Vezi, John Bria, „Liturgy” after the Liturgy, în: „Internation Review of Mission”, vol. LXVII (1970), nr. 265, p. 86-90.

41. Olivier Clément, *Le visage...*, p. 45.

42. Paul Evdokimov, *Initiation...*, p. 17.

s-a învrednicit să se împărtășească de Duhul Luminii sale, și a fost iluminat de către frumusețea negrăită a slavei Lui, după ce mai înainte „Hristos” l-a pregătit drept tron și locaș al Său, devine tot lumină, tot chip „icoană”, tot ochi: și nu există nici o latură a sufletului, care să nu fie plină de ochii duhovnicești ai Luminii ⁴³”. Cât de îndreptățită este atunci implorarea lui Lev Gillet, pe care fiecare credincios poate să și-o facă proprie: „Doamne, arată-mi fața Ta; și toate dificultățile mele se vor topi ca zăpada la soare. Contemplând icoana Ta, noi vom fi absorbiți în lumina ta..., schimbați în chipul Tău” ⁴⁴.

Acolo unde este prezentă lumina lui Hristos, domnește pacea, bucuria, și iubirea de Dumnezeu și oameni. La o asemenea stare ajung bineînțeles cei îmbunătățiți, cei înduhovniciți, aleșii lui Dumnezeu, ai Fiului său. Este de datoria fiecărui credincios însă, de a aspira și a acționa în așa fel, încât să se învrednicească a avea în inima sa, icoana lui Hristos, și prin urmare să celebreze Liturgia inimii.

În Biserica Ortodoxă Română, icoana a fost și este o parte integrantă a Liturghiei, a cultului și a pietății credincioșilor. Cinstită „din timpurile cele mai îndepărtate” ⁴⁵, în România, icoana a constituit pentru credincioșii ortodocși români, o sursă de spiritualitate și o prezență nedespărțită. Fiind „în același timp inspirația și expresiunea Teologiei Ortodoxe Române” ⁴⁶, se poate așadar vorbi de o icoană românească. Pe lângă aceasta, mai mult decât oriunde în altă parte, în România, icoana în frescă a exprimat realitatea istorică și viața poporului român ortodox. Așa se face că pe pereții mănăstirilor și bisericilor ortodoxe românești se află icoanele Sfintei Treimi, Sfintei Fecioare și ale Sfinților, împreună cu cele ale voievozilor și ctitorilor, și încadrate adesea de scene din viața cotidiană a poporului român. Până și îmbrăcăminte Sfinților și instrumentele muzicale zugrăvite pe unele fresce ale mănăstirilor românești sunt cele ale locuitorilor din zona geografică și epoca respectivă. Numai astfel se poate înțelege, de ce pe timpul dominațiilor străine și mai ales a celei otomane, icoana a constituit un factor important

43. Macarie Egipteanul, *Ὁμιλῖαι πνευματικαί*, în P.G., XXXIV, 452.

44. Un moine de l'Eglise d'Orient, *Jésus. Simples regards sur le Sauveur*. Septième Edition. Editions de Chevetogne, Belgique, 1967, p. 36.

45. Ioan Coman, *op. cit.*, p. 142.

46. Prof. Constantin Galeriu, *op. cit.*, p. 94.

în păstrarea sentimentului național și religios ortodox al poporului român. Și firește, este de prisos să mai amintim de profundul umanism ⁴⁷ creștin al frescelor mănăstirilor ortodoxe din România și care stau mărturie elocventă a spiritului de omnia ce a caracterizat poporul român întotdeauna

47. În ceea ce privește umanismul creștin al frescelor mănăstirilor românești, și îndeosebi al celor din Moldova, vezi: Grigore Nandriș, *Christian humanism expressed in the neo-Byzantine mural painting of the churches in Bucovina and in the other Orthodox centre in Eastern Europe*, în „Revue des Etudes Roumaine”, tom 11-12 (1969), p.7-20; Idem, *Christian Humanism in the neo-byzantine mural painting of Eastern Europe*, Wiesbaden, Harassowitz, 1970.

